

MÉTSZET

ÉPÍTÉSZET
ÚJDONSÁGOK
RÉSZLETEK
SZERKEZETEK

**RÉTEGZETTSÉG ÉS FOLYTONOSSÁG
TÉRGÖRBE
HELYÉN TARTOTT IDENTITÁS
KULCS A HAGYOMÁNYŐRZÉSBEN
EGYENSÚLYI ÁLLAPOT
3H: K4
A TUDOMÁNY HÉT TORNYA**

2015/3/május/június

Ára: 890 Ft

www.tervlap.hu

A láthatatlan hőszigetelés

Kecses, vékony erkélyvonalak, hőhíd nélkül.
A Schöck Isokorb® elem egyszerűen beépíthető, innovatív
és időtálló megoldás, ahol a hőszigetelés láthatatlan marad.

A hagyományos, munkalángos körbeszigetelés helyett
az Isokorb® elem hőtechnikailag elválasztja az erkélyt a belső
szerkezettől, így csökken az energiavesztés és elkerülhető a
penészképződés.

 Schöck Isokorb®

Új vagy régi?

Ugye, milyen szép ez a kis felújított parasztház? Ráadásul tegyük hozzá: tökéletes a szigetelése, a tető korrektül megoldott, sőt, közmunkásokkal, vagyis szociálisan igen példamutató módon végeztek rajta munkálatokat, továbbmegyek: végre bérlakások épültek.

Hogy mégis mi velem a bajom? Nos, kedves kollégák az, hogy ez nem felújított, hanem teljesen új. A Tervlapon minap ugyanígy, a társadalmilag hasznos elkészülési módot dicsérve „némileg giccsesnek” mertem nevezni – s ezért bizony sokan támadtak, védve a házat, az ifjú kollégát, aki tervezte.

Nos, én úgy hittem, konszenzus van nemcsak a világ nagy részén, de hazánkban is: régi épületeket nem építünk maiként. Lehet arról vitatkozni – és vitatkoztunk is, legutóbb éppen az általunk (is) szervezett „A Budai Vár; Építészeti konferencia a Nemzeti Hauszmann Tervről” rendezvényen –, hogy korábban volt épületek újra felépíthetők-e. Ha jól dokumentált épületekről van szó, ez kevésbé vitatott, de személyes véleményem szerint még néhány fotóból is szabad rekonstruálni. Már évtizedekkel ezelőtt is amellet kardoskodtam: ha valami rekonstruálható, rekonstruáljuk, ne legyen épített örökségünk térdig érő. De újonnan építeni régi épületet? Korábban ilyen szóba sem jöhetett. Teljes volt a szakmai konszenzus ezzel kapcsolatban: a régi: régi, az új: új.

Talán a 2001-es beregi nagyárvíz utáni újjáépítés volt az első alkalom, amikor a száz évvel ezelőtti népi építészetet „használták” az új házakhoz. Azt a beruházást, mint hősie, elismerésre méltó tettet bemutatunk akkor, Csontos Györgyi írt róla „Ördögös építész” címmel: „Az egységes elvek szerint tervezett, azonos anyaghasználatú ház sorok látványa mégis valahol hamis. (...) a hatos osztású bukóablak pedig falsan kacsintgat az utcára Hungarocell tagozatú szemöldöke mögül.” Azaz elismerésünk távolról sem a stílusválasztásnak szólt, ám ezt akkor és ott mentette a lehetetlenül sürgető határidő, az otthontalanná vált emberek helyzete. Elfogadható, hogy komplett faluképet, utcaképet nem lehetett napok alatt elővarázsolni máshonnan, mint a népi építészeti hagyományból.

De ha nincs „vészhelyzet”, ha nincs rendkívüli körülmény, akkor nem tehet úgy az építész, nem mondhatja azt a ház, mintha az elmúlt száz évben nem változott volna meg az életmód, az emberek igénye, a műszaki tartalom, az ízlés – ez ugyanis egyszerűen nem igaz! A népi épületekből, a parasztházaktól rengeteget lehet tanulni tájolásban, épületfizikában, fenntarthatóságban, józanságban – valóban. De ez nem jelenti azt, hogy legjobb, ha ma is ugyanazt építjük. Távolról sem mondom azt, hogy a mai, kortárs, modern építészeti által összehozott épületek mind jók, még azt se, hogy többségükben jók. Sőt. De legalább többségük őszinte, küszködő, gondolkodó, igyekvő, érdeklődő, lelkes vagy győtrődő alkotó munka eredménye, és nem romantikus giccs, nem egy évszázaddal ezelőtti stílus utánzása.

Az amik konzervatív ágán kívül senki nem él ugyanígy, mint az elődei egy-kétszáz évvel ezelőtt. De ez az épület nem amis, csak hamis. Úgy tesz, mintha nem lenne más az udvarhasználat, a komfortigény, a tárgykultúra, az ingóságok, a szerkezetek mint valaha... Pedig lehet olyan épületet tervezni, ami a régi épületek előnyeit a mai életnek megfelelően önti épületbe, tessék megnézni Reischl Gábor, Krizsán András, Dévényi Sándor, Turi Attila, Jankovics Tibor, Nagy Tamás (és még sok más mester...) épületeit! Tessék mai kontextusban alkotni – ez lapunk témája is...

CSANÁDY PÁL

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Pajkos utca 28. / 36-1-783-1711 / info@artifexkiado.hu / www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.kamaraikepzesek.hu / ISSN 2061-2710 / Terjesztő: Magyar Posta Zrt. / Hirdetésfelvétel, termékek: Berta Ágnes 36-20-396-5671, Sárdy Csaba 36-20-240-7232 / Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád / Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 / Főszerkesztő-helyettes: Katona Vilmos 36-70-236-2075 / Szerkesztő: Dobossy Edit / Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Cságyó Ferenc, Vukosavljev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Nagy Sándor, Roth János; Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) / Lapterv és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu / Nyomda: D-Plus / Olvasószerkesztő: Hudáky Rita / Előfizetés egy évre: 4900 Ft, két évre: 8900 Ft, három évre: 11 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a tervlap építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu / Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak.

45 éve Európában, 25 éve Magyarországon

Alacsony energiaigényű • A+ kategóriás • Passzívházak építése • Földrengésálló, világrekorder építési rendszer • 1 év árgarancia • Nagyelemes építési mód • Gyors, időjárástól független munkafolyamat • Precíz, magas minőségű, nagyon stabil rendszer

Félkész készütséget is rendelhet tőlünk • Számos nemzetközi díj és minősítés

Évente 600 házat építünk Európa-szerte

HAMAROSAN ELÉRHETŐ A WOLF HAUS TERVEZÉSI SEGÉDLETE!

Regisztráljon honlapunkon!

www.wolfhaus.hu

Wolf System Kft.

7522 Kaposújlak, Gyártótelep

keszhaz@wolfsystem.hu

T E R M É K E K

- 4 Újraalkalmazható csarnoképület a városközpontban
 6 Öko City Kiállítás és Fórum 2015 Construma
 8 Az én házam az én váram

9 **Mai szemmel** | Építész: **Pomsár János** és **Péterfia Borbála**

10 **A_pro'** / Kerékpártároló Solymáron

M E T S Z E T

12 Rétegzettség és folytonosság | Építész: **Álmosdi Árpád**, **Csendes Mónika**

K Ü L H Ö N

- 20 Térgörbe | Építész: **Toyo Ito**
 24 Helyén tartott identitás | Építész: Miguel **Hernández** és Esther **López** / AF6 Arquitectos
 28 Kulcs a hagyományörzésben | Építész: Alex **Borrás**, Enric **Farrerons**, Octavio **Pérez**

T É M A : K O N T E X T U S

- 32 Egyensúlyi állapot | Építész: **Szász László**, **Hajnády Erzsébet**, **Mórocz Balázs**,
Vannay Miklós, **Dombóvári János**
 38 3H: K4 | Építész: **Csillag Katalin**, **Gunther Zsolt**
 44 A tudomány hét tornya | Építész: **Kovács Péter DLA**, **Lengyel István**

T E R V P Á L Y Á Z A T

48 A Solomon R. Guggenheim alapítvány

Z Ö L D R O V A T

50 Épületenergetikai szabályozások hosszú távú gazdasági hatásai

A K T U Á L I S

- 52 Genius loci a Budai Várban
 55 A MÉSZ 2015. évi közgyűlése a Vigadóban
 56 Weichinger Károly építész (1893–1982) emlékkiállítás a Fugában
 58 Mi a baj az ökoépítéssel?

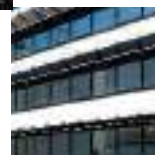
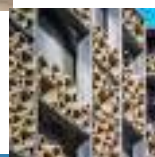
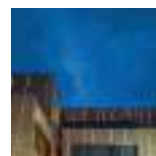
59 **Abstracts in English**

K Ö N Y V

- 60 Fent és lent – Pest-budai lépcsőházak 1835–1945
 61 Bugár Sándor–Nagy Attila: Szerdahelyi séta régi képeslapokon

62 **Tervezők, szerzők**

64 **Ciki**

A Metszet kedvezménytel fizethető elő
 a tervlap.hu/elfozetes oldalon!

E számunk címlapja Álmosdi Árpád tervének felhasználásával készült.

Újraalkalmazható csarnoképület a városközpontban

Alacsony energiafelhasználás, -6°C hőmérséklet tartósan, akár 6 méter magas jégszobroknak elegendő tér, gyors kivitelezés, elbontható és újrafelhasználható acélszerkezetek két belgiumi nagyváros központjában, ideiglenes otthont teremtve a Disney Jégszobor Fesztivál számára.

Idén télen a Frisomat szakértői csapata rendkívül különleges feladatra vállalkozott: gyerekkorunk jól ismert mesehőseit megelevenítő 150 jégszobor számára készítettek két belgiumi nagyvárosban olyan csúcstechnológiával felszerelt acélszarnokot, amely képes -6°C hőmérséklet állandó biztosítására. A Disney mesehőseit életre keltő Jégszobor Fesztivál közel három hónapig várta a látogatókat a belgiumi Antwerpen és Liège városában. A fesztivál végét követően a csarnokokat el kellett bontani, majd gondoskodni kellett a tárolásukról, hogy egy év múlva újra felépülhessen a jégbirodalom.

A projekt több szempontból is szokatlan és egyedülálló, hiszen a gyors kivitelezés és az azt követő újraalkalmazhatóság mellett nem mondható mindennapinak a csarnokok elhelyezése sem: míg ipari területeken vagy gazdaságokban megszokott a csarnokok látványa, a két belgiumi nagyváros központjában, an-

nak is a legforgalmasabb csomópontjában felépült két mesebirodalom igazi különlegességnek számított.

Csúcstechnológiával felszerelt acélszarnokok

Hamupipőké és közismert tökhintőját, Csipkerózsikát és az elvarázsolt kastélyt, a Toy Story és a Kishableány mesehőseit védő, Liège városában megépített Frisomat csarnok a híres spanyol építész, Santiago Calatrava által tervezett, Liege-Guillemins vasútállomás szomszédságában kapott helyet. A másik csarnok a Liège városától 130 km-re fekvő Antwerpen történelmi központjában, egy népszerű, sok szórakozási lehetőséget kínáló környéken épült fel. Mindkét jégcsarnok a Frisomat Sigma csarnoktípusából készült, és egyenként több mint 1000 m² alapterülettel és 7 méteres magassággal rendelkeztek, amire szükség is volt. Ugyanis a több mint 12 országból érkező 70 jégszobrász által készített 150 mesehős jégszobra között akadt 6 méter magas is. A megfelelő tér mellett nagyon fontos igény volt a stabil -6°C hőmérséklet tartása. A Frisomat ezért extra vastagságú, a hűtőházaknál is gyakran használt szendvicspanel borítást alkalmazott, valamint a panelek felszere-

lési módjával, rögzítésével és tömítésével biztosította az állandó hőmérsékletet. A tehetséges jégszobrászoknak 5 hét állt a rendelkezésükre, hogy az összesen 750 tonna súlyú, 8000 darab jégtömbből életre keltsék kedvenc mesehőseink élethű másait. A részletekig terjedő pontossággal kidolgozott mesefigurák bűbájos látványa mellett a csarnok gerincébe épített színes világítás is gondoskodott a különleges vizuális élményről.

A csarnok megépítésének munkafolyamatát a szerkezeti vázra felszerelt videokamerás rendszer rögzítette, de a látogatók a csarnok belsejében több tévéképernyőn is nyomon követhették az eseményeket. Ökológiai hatását tekintve maga a csarnok alacsony energiájú épületnek számít, működése energiahatékony és a felhasznált alapanyagok környezetkímélők.

Az antwerpeni Frisomat csarnokmegoldásokat a Frisomat Tervezői Hálózatának tagjai egy belgiumi tanulmányút keretében személyesen is megtekinthették.

Frisomat Kft., Siófok

**RenoMatic light 2015
szekcionált garázkapu**

**TPS 010 ThermoPro
házbejárati ajtó**

A felújítást végezze Európa piacvezetőjével!

- TPS 010 ThermoPro házbejárati ajtó
- RenoMatic light 2015 szekcionált garázkapu
- további információk az alábbi internetoldalon:

www.hormann.hu/akcio2015

Az ábrázolt színek és felületek nem kötelező érvényűek. Az összes színt a RAL-színskópa szerint adtuk meg.
A változtatások és árváltozások jogát fenntartjuk.
Kötelezettség nélküli ajánlat, az akciók méreteire és termékekre, mely tartalmazza az AFA-t is.
Érvényes minden, az akcióban résztvevő magyarországi kereskedőnél 2015.12.31-ig.

**Ingyenesen hívható zöldszámunk:
06-80-88-75-75 • www.hormann.hu**

HÖRMANN

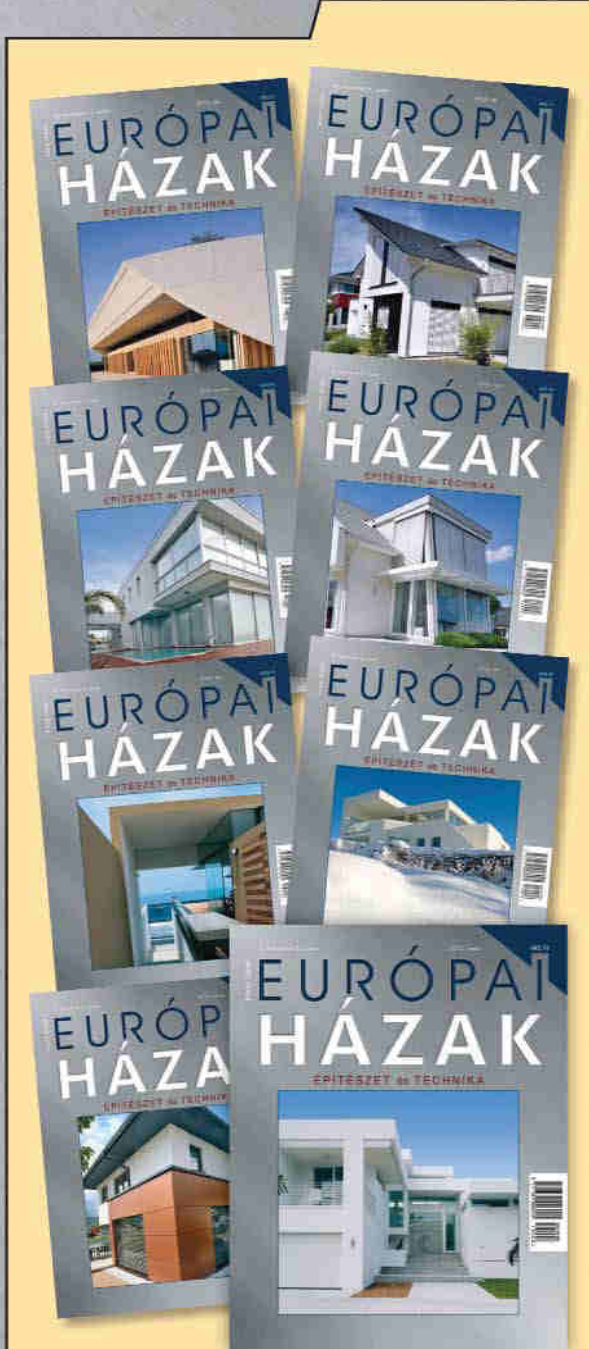
kapuk • ajtók • ipari kapurendszerek

EURÓPAI HÁZAK

ÉPÍTÉSZETI MAGAZIN

Keresse az újságárusoknál!
Előfizethető: bármely postahivatalban.
Megjelenik évente négy alkalommal.
www.europai hazak.hu

Öko City Kiállítás és Fórum 2015 Construma Beszámoló

2015. április 15–19 között immár második alkalommal rendezték meg az Öko City Kiállítás és Fórum rendezvényét a Construma építőipari szakkiállításon a Hungexpo Reneo megújuló energiákkal foglalkozó pavilonjában.

A Construma kiállításnak 48 000 látogatója volt, melyből az Öko Cityn 12 000 fő fordult meg.

A rendezvényt Szabó Zsolt fővédnök, fejlesztés- és klímapolitikáért, valamint kiemelt közszolgáltatásokért felelős államtitkár (NFM) nyitotta meg.

O^{ami} Otthonunk

Az Öko City látogatói megismerkedhettek a környezettudatos, energiabaráttal építkezéssel és a felújítás során alkalmazható technológiákkal.

Egy a 2020-as előírásoknak megfelelő, közel nettó nulla energiafelhasználású épület került bemutatásra. A felépített ház energiaigényét több nagyméretű interaktív bemutató táblán lehetett nyomon követni, az épület szerkezete pedig több helyen nyitott volt a felhasznált anyagok és rétegrendek szemléltetése céljából.

Az érdeklődők mintegy 55 százaléka felújítási lehetőségekről, 25 százaléka új építésről, a maradék 25 százalék pedig építési termékek iránt érdeklődött.

A kormányzati tájékoztatószigeten jogszabályokról, energiahatékonyságról, az építési termékek új forgalmazási szabályairól és pályázati lehetőségekről kaptak tájékoztatást az érdeklődők az NFM, a Miniszterelnökség, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, valamint a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága szakembereitől.

Az Öko City kiállítás látogatói színes szakmai előadásokon és programokon vehettek részt, többek között az energiahatékonyságot, biztonságtechnikát, szigetelést, fenntarthatóságot, nyílászárókat és LED világítást érintő témákban.

2015. április 17-én, pénteken a Smart City Polgármester Akadémián a településvezetők fejlesztési és pályázati lehetőségekről, illetve a Nemzeti Épületenergetikai Stratégia (NÉES) legfontosabb tudnivalóiról kaphattak információkat Szabó Zsolttól, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium fejlesztés- és klímapolitikáért, valamint kiemelt közszolgáltatásokért felelős államtitkárától és a téma elismert szakembereitől.

- Háznéző, lakásbemutatók
- Építészeti, lakberendezési ötletek
- A jövőre gondolva: építsünk passzívházat!
- Szakértő tanácsok építőknek, felújítóknak

Digitálisan is olvasható
a digitalstand és a dimag weboldalán!

Az én házam az én váram

Exkluzív családi villa PREFA FX.12 tetőfedő és homlokzatburkoló panel burkolattal

Lipnice nad Sázavou – a csehországi kisváros, ahol a középkori romok és a modern várak lenyűgöző környezetben találkoznak, ahol az építészeti múlt a modern építészet legszebb megnyilvánulásai él harmóniában.

A várszerű villa, melyet egy kis családi házból alakítottak ki, egyesíti magában a hagyományos építészeti stílust és a futurisztikus csodapalotát, így attraktív és harmonikus elenpólusként áll a 14. századi „bástyaépítész” mellett. Az újonnan épült részben az építészeti kapocs a középkorral az építészeti leg látványos, lovagi páncélra emlékeztető PREFA FX.12 tetőfedő- és homlokzatburkoló panel.

Ivan Dolejs projektvezető így jellemzi az épületet: „A hozzáépítés oka alapvetően a

PREFA FX.12 tetőfedő- és homlokzatburkoló panel

műszaki adatai:

- alapanyag: 0,7 mm vastag bevonatos alumínium;
- méret: 700×420 mm és 1400×420 mm;
- súly: 2,3 kg/m²;
- bevonat: kétrétegű beégetett bevonat;
- rögzítés: csavarozással vagy szegecsléssel;
- beépítés: deszkázatra, lécezésre vagy ritkított deszkázatra.

család bővülése volt. Csehországban a családok igen összetartóak, és gyakran találkozhatunk több generáció lakta épülettel, melyek a különböző generációk eltérő igényeit és ízlését is figyelembe veszik. A megvalósult épület így nemcsak a külső szemlélő számára figyelemfelkeltő és vonzó, hanem a család elvárásainak is maximálisan megfelel.”

A külső megjelenéshez hasonlóan a házból a kilátás is lenyűgöző: hatalmas üvegfelület nyitja szinte egybe a külső és a belső teret, látni engedve a dombvidéki panorámát.

Erős vár

A hozzáépítés szerkezeti állékonyságáról vasbeton alapok és födéme, valamint kerámia falazóelemek gondoskodnak. A tető és a homlokzat látványos kialakításáért pedig a PREFA FX.12 panele felel. Modern megjelenés, jó közérzet és ne kelljen karbantartani – ezek

voltak a tulajdonosi elvárások a burkolattal szemben. Az építész, Frantisek Cekal választása így esett erre a különleges megjelenésű, kipróbált és szép burkolatra, mellyel elmondása szerint csak jó tapasztalataik voltak.

Várszerű villa a csehországi Lipnitzben

Egyetlen felület

és futurisztikus megjelenés

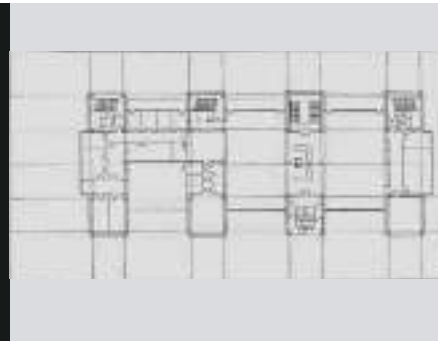
Az FX.12 panel hossz- és keresztirányú törései különleges, egyedi megjelenést adnak az épületnek. Az erősen tagolt felületek nagy kihívást jelentettek a bádogos számára, aki ezt fantáziával és az FX.12 segítségével oldotta meg: a burkolat indítópontja a homlokzat leg alacsonyabb sarkán található lábazati pont volt. A tetőfedés a homlokzat folytatásaként készült.

P mint PREFA, p mint problémamentes

Az üdülőövezeti elhelyezkedés miatt a kivitelező csapatnak folyamatosan tekintettel kellett lennie a szomszédokra, de a lejtős terep sem könnyítette meg a tervezést, kivitelezést. Mindennek úgy kellett mennie, mint a karika-csapás – ez a PREFA műszaki és logisztikai segítségével nem okozott problémát. (x)

Mai szemmel

Somogyi Könyvtár, Szeged (1978–1984)

Építész: Pomsár János (1931–) és Péterfia Borbála (1939–)

Akkor:

A történet messzebb mutat a közeli nyolcvanas éveknél. Az országhatárok századeleji változásával határbástyává vált Szeged a korszak legtudatosabb államférfijának, Klebelsberg Kunónak köszönhetően Délvidék oktatási és művelődési központjává lett. A barokk város-szerkezetet már alapjaiban írta újja a Foerk Ernő tervei szerint 1930-ra megépült neoromán fogadalmi templom. A kultuszminiszter támogatásával mindehhez nagyvonalú, a Kolozsvárról átköltözött egyetem és a csanádi püspökség épületeit magába foglaló urbanisztikai keret adatott. A Rerrich Béla tervezte, skandináv mintával fogalmazott tégl architektúra méltóságteljes egyenletességgel övezi délről a dóm előtt kialakuló főteret – teljes kiépítése azonban északon nem történt meg. Az észak-nyugati várostömbnél félbemaradt beépítést tette teljessé a város döntése, amikor a közművelődési palotából e helyre pozícionálta a könyvtár-levéltár tömbjét. A tervpályázatkor még háromszorosan bővebb program jó léptékre csökkent a '80-as évekre jellemző gazdasági szűkösség idején – így végül „csak” a Somogyi Károly örökségét megőrző megyei könyvtár és a levéltár egy része költözött be a négy pilon alkotta masszív épülettömbbe. A strukturalista tervek a kor realitásának megfelelően, előregyártott vázas rendszernek köszönhetően csendesedtek, az architektúra anyaghasználat a mélyvörös téglaburkolattal a Rerrich-féle házakhoz közelített, a beépítés pedig a térfal lezárását adta (nem épültek mögé a tervezés során kiesett funkciók egykoron hátrafutó tömbjei). Így lett ez jól – funkcionalista alaprajz, magyar high-tech üvegdoboz, skurcban tömbös téglatestekkel tagolva.

Most:

Pomsár János és Péterfia Borbála terve a korszak gazdasági restriktói mentén folyamatosan finomodott tagoltságban és szerkesztésben egyaránt – míg nem a multifunkciós könyvtár a nagy előd, a Rerrich-házak méltó lezárását adhatta. Skurcban tényleg erősen érvényesül a négy épülettömb harántfalainak téglaburkolata, a magyar ipar színvonalához viszonyítva is magas minőségűnek mondható függőnyfal bronzos felülethatása szépen írja tovább e színvilágot a high-techbe, az alkalmazott gránit is nemesen egészíti ki a tér házainak domináns, egységes anyagkezelését. A négy vertikális elem arányosan tagolja a monumentális tömböt, jól közelít ez a Rerrich-kompozícióhoz. Nem úgy a szintenként lépcsőző üvegstruktúra – igaz, valamicskét árnyékol, de az üveg jóval inkább a légiességet megjeleníteni szándékozó eszköznek tűnik, ami a történeti környezetben lehatárolja a házat, és saját korának hangulatát reprezentálja. A lépcsőzés a tömb büttyénél már csak önigazolásnak tűnik, főképp a hátsó homlokzat eltérő tagolásával együtt. De éppen ezáltal mintha a fél-évszázaddal korábban épült házakhoz hasonlulna. Egyrészt Rerrich is másként kezelte az eltérő városi términőségekre néző külső-hátsó homlokzatot, másrészt a tömbhatás is jobban érvényesül. A ház is ez irányba fejlődött: a nagy koncentrált programból idővel kiesett az egyetemi könyvtár, a konferencia-központ és a nagy levéltár. Talán ezért is fájó a tereket nézve a funkció-elemek következetesnek nem mondható csoportosítása: a tömbök nem csak kiszolgálótereket rejtnek, a köztes szabad bútorozású zónákba célás szobakiosztás is becsúszott. Billegő kontextus-érzékenység, de jó arányú ház.

Kerékpártároló Solymáron

A kerékpártárolót rendelő tulajdonos alkalmi építésként az anyaghasználatra és a technológiára vonatkozó elképzelések kialakításában is szerepet vállalt. Az építész újraértelmezte feladatát: a megrendelővel és a kivitelezővel alkotott triumvirátusban vállalta a szaktanácsadó és folyamatgazda szerepét.

Az U-acél oszlopok és az azokba belecsúsztató pallódeszkák találkozási pontja görcsmentes erőt sugároz, amit a szellős szerkezet megfelelően kikönnyít. Struktúrája miatt a tároló nem követel magának több helyet és figyelmet, mint ami arányos. A kavicsággal övezett beton alap és támfal funkcionalitása barátságban van a deszkák melegével. A családi kerékpárflotta szárazdokkjában a felfüggesztés jól használhatóvá és bővíthetővé teszi a tárolót. A szereplők sikeresen értelmezték át a problémát: alkalommá az együttműködésre.

Kivitelezők száma: 2 fő

Ráfordított munkaóra: 230

Bekerülési költség: 860 000 Ft

Felhasznált anyagok:

7,5×7,5 lucfenyő szelvény: 0,05 m³

lucfenyő palló: 0,7 m³

lucfenyő deszka: 0,4 m³

osb lap 8 mm-es: 8 m³

U 65 acél: 42 fm

helyszínen kevert beton: 1,9 m³

kulé kavics: 0,15 m³

0-20-as homokos kavics: 0,5 m³

beton járdalap (40×40 x 5 cm): 3,5 m²

bitumenes vastaglemez: 10 m²

Tervezők: Kubinyi György építész, Tass Zoltán (építtető is)

Szöveg: Ulicska Zoltán

Fotó: Bujnovszky Tamás

RÉTEGZETTSÉG ÉS FOLYTONOSSÁG

Az Aba-Novák Agóra Kulturális Központ bővítése Szolnokon

Építész: Álmosdi Árpád, Csendes Mónika

Az 1945 utáni magyar építészeti újraértelmezése és átértékelése egyre intenzívebben folyik napjainkban. Újra tanuljuk megbecsülni az elmúlt évtizedekben épített környezet értékkeit. Az átértékelés azonban nem magától értetődő és nem konfliktusoktól mentes azon vidéki városközpontjaink városépítészeti együtteseinek esetében, ahol a 60-as, 70-es évektől kezdődően a nagy beruházások alapvetően változtatták meg a hagyományos kisvárosi arculatot, mind lépték, mind funkcionális összetettség tekintetében. Ezen városok identitását a mai napig meghatározza az, hogy a helybeliek hogyan viszonyulnak a 20. század második felének városépítészeti öröksé-

géhez: élettel töltik meg azt, vagy inkább elfordulnak tőle. Meghatározó, hogy mi, építészek hogyan alkotunk véleményt ezekről az együttesekről; de még ennél is fontosabb, hogy a mai beavatkozások révén hogyan tudjuk úgy továbbgondolni őket, hogy élő tevékenységekkel a mai szemlélő számára is értelmezhető vizuális tartalommal teljenek meg, és végre a dinamikus városi élet valódi színterévé váljanak. Álmosdi Árpád és Csendes Mónika „Agórája” ilyen szempontból Szolnok város életének és önképének egy meghatározó épülete, mely talán a városközpont rendszerváltás utáni agóniájának lezárását is jelenti.

**Szolnok felett az ég.
Háttérben a 70-es évek**

Az „elvágyódás tornya”.

Kaleidoszkóp és csőharangjáték

Déli homlokzat. Sugárzó kötömb

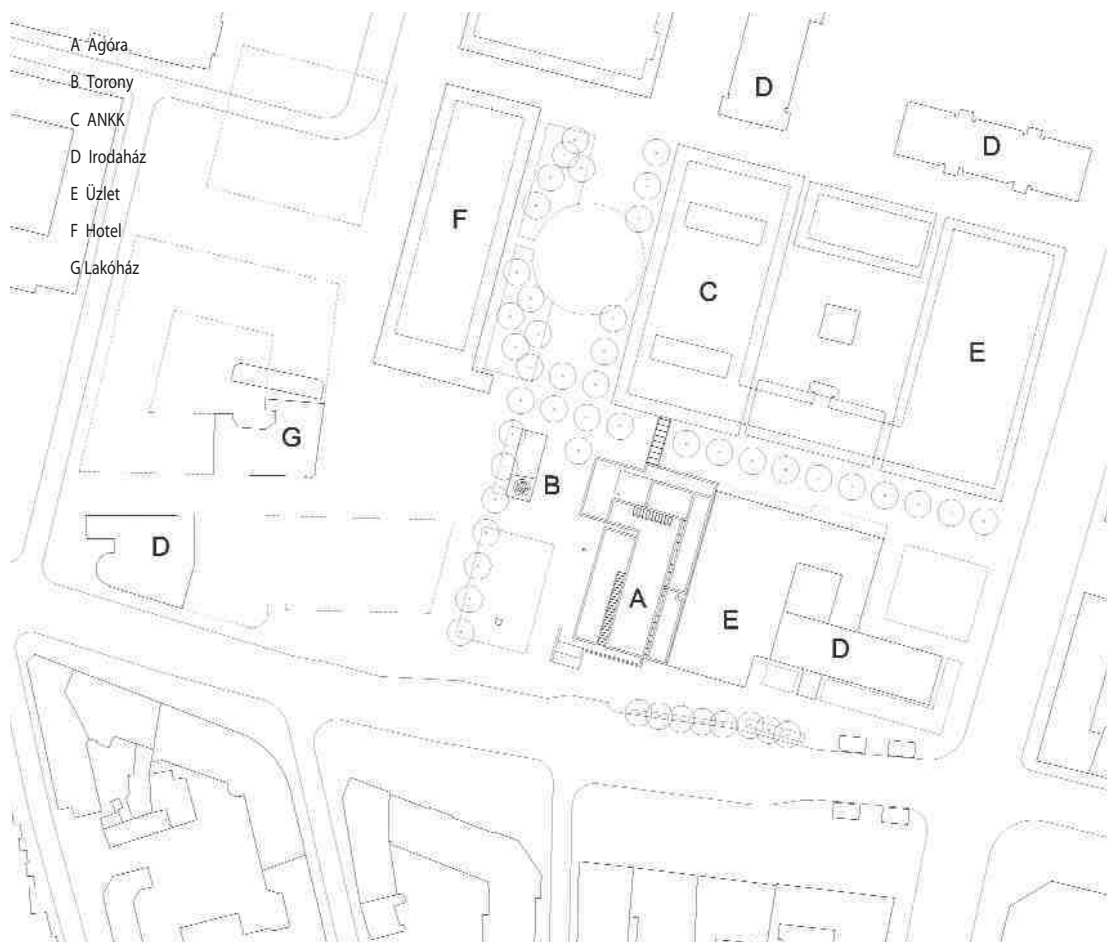
Szolnok központja azon vidéki városközpontjaink közé tartozik, ahol a II. világháború utáni átépítések egy területre csoportosultak, és nem a meglévő szövet átalakításával, hanem egy belső logikából építkező terv szerint hoztak létre modernista elvek szerint megkomponált építészeti együttest. A Lakótervben Koltai Endre vezetésével az 1960-as évek végén készült el a terv, amely szerint a megvalósuló együttes szigetszerűen és öntörvényűen ékelődött be a város szövetének folytonosságába, és saját szerkesztési elvével csak néhány helyen folytatta a meglévő szövet kapcsolati hálóját, ezzel is hangsúlyozva a régi és az új közti merev elhatárolást.¹ Az 1970-es évek elején a kor építészeti megközelítései szerint kiváló épületek kerültek a városközpontba, köztük Sallai Mihály 1966-ban megépült irodaháza (a későbbi „párt-ház”)² vagy Koltai Endre és Simon Judit 1974-re meg-

épült Pelikán Szállója.³ A városközpont építése ugyan nem fejeződött be, de az átadására 1974-ben sor került. Nem valósult meg többek között a húszemeletes irodaház párként tervezett magas épület, és nem készült el a hetvenes évek városépítészeti koncepciói szerint megálmodott, emelt gyalogos „deck-rendszer” sem.⁴ Az, hogy az együttes nem tudott igazán a városi élet színterévé válni, részben a központ befejezetlenségének is tulajdonítható, ennek ellenére talán nagy szerencséje a városnak, hogy most nem kell megküzdenie az emelt gyalogos hidak rendszerével, hiszen úgy még fájóbban jelentkezne a központot átszövő aktivitások hiánya.

A városközpont a rendszerváltásig (vagyis amíg az itt működő Skála és Centrum áruházak élettel tudták megtölteni) jól működött. A rendszerváltás után azonban megjelent a városi szövetbe való integrálódás szükség-szerűsége: a városközpont annak ellenére sem tudott a hagyományos szolnoki élet léptékéhez igazodni, hogy az 1979-ben megnyílt Ába-Novák Kulturális Központ ebben az időszakban is sikeres kulturális intézményként működött. Hiányoztak az emberek, a funkciók összetettsége, a városi élet dinamikája, a folyamatos aktivitás, vagyis minden, ami egy élő város központját megtölti: a kereskedelem, a kávézók, a kultúra. Hiszen akkor vesszük bir-

tokba a várost, ha van lehetőségünk ott időt tölteni és ezáltal kötődni hozzá. (Nem mellesleg akkor már pénzt is költünk, ami a városközpont életképességét és gazdasági fenntarthatóságának esélyét növeli.)

Álmosdi Árpád és Csentes Mónika Agóra Kulturális Központja az Aba-Novák Kulturális Központ bővítéseként épült meg a Baross utca 1973-74-es „rekonstrukciója” során lebontott kisvárosi házsor helyén évtizedek óta tártongó üres területen.⁵ A bővítendő épület Zoltai István tervei alapján valósult meg, és a Népművelési Intézet által akkor felvázolt „nyitott ház” koncepciót követi. Az eredetileg társadalompolitikai koncepció, mely valós szükségletekre igyekezett közösségi-kulturális válaszokat szervezni, az építészetben a közösségi házakból kifelé nyitó, „katalizáló terek” használatával jelenik meg.⁶ Az épület 2006-ban Deák László tervei alapján újult meg, és vált a mai igények kielégítésére is alkalmassá.⁷ A mostani bővítés elsődleges célja így az volt, hogy a központ kulturális palettájának tágítása mellett helyet biztosítson mindazon, főleg kis és közepes teremigényű, flexibilis használatot is lehetővé tevő funkcióknak, melyek időközben kiszorultak az eredeti épület tereiből.⁸

Az épület helyzetéből adódóan a szocialista városközpont beépítését és markáns tömegekkel operáló eszközrendszerét folytatja, de a város hagyományos két-háromszintes léptékével is keresi a kapcsolatot. A tömegformá-

lás első ránézésre kissé nyersnek tűnik, ugyanakkor okosan bontja le a korábbi központ néhol barátságtalan méreteit a helyiségek otthonosságérzetet adó emberi léptékéig. A tömeg nagyvonalúan modern, mégis közvetlenül kisvárosi marad. Egyedül az épület mellett álló torony (építészek: Révai Attila, Kövér István) keresi tudatosan a

Minden kor épületekkel hagy nyomot egy város történetében. Vannak korok, amelyek több, mások kevesebb épülettel írták be magukat Szolnokon a helytörténet lapjaira. Az elmúlt negyedszázadra sajnos az utóbbi az igaz. És amik készültek, azokkal sem büszkélkedhettünk – 2014-ig.

Az Agóra felépítésével ugyanis olyasmi született Szolnok alig negyvenéves, új belvárosában, ami bár vitákat vált ki az itt élőkben, senkit nem hagy hidegen, nincs olyan, aki ne venné észre, ne ismerné. Mert a szolnoki Agóra épülete nemcsak egy ház, hanem egy műalkotás. Nem csupán funkciója szerint közösségi tér, hanem kisugárzásában is a mi közös terünk. Ráadásul nemcsak a falakon belül, hiszen átalakította a környezetét is.

Szeretem kívülről nézni, szeretek benne lenni és használni, és szeretem megmutatni, hogy ez az épület szolnoki.

Bajnai Zsolt a blogSzolnok szerkesztője

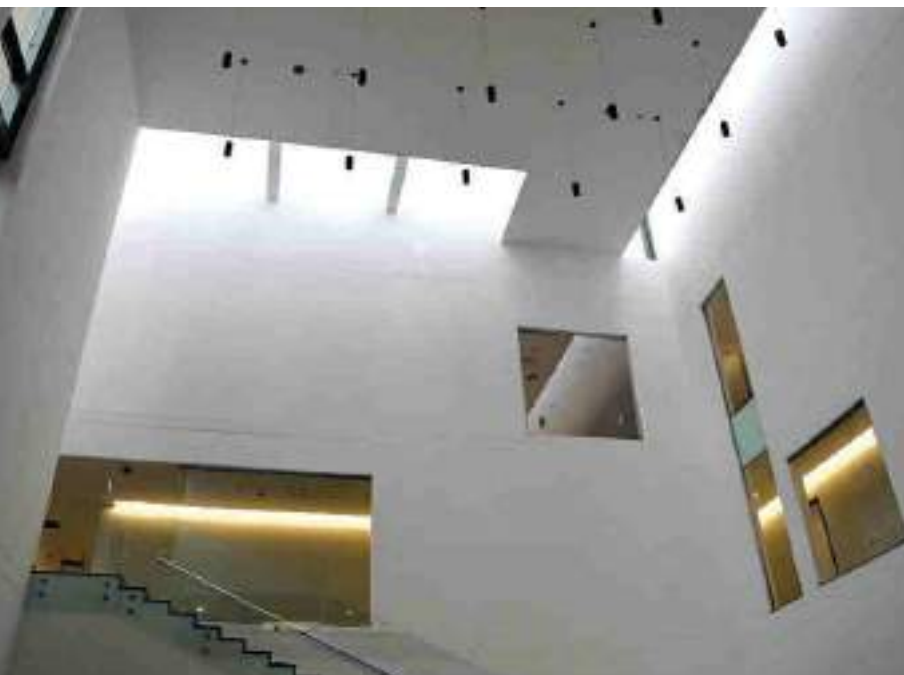
- 1 Kissfazekas, Kornélia: Az államszocialista intézményegyüttesek városi kontextusa / The Urban Context of the State Socialist Public Building Complexes. *Építés – Építészettudomány*, vol. 42, no.1-2 (2013), pp. 93-132 (DOI 10.1556/EpTud.2013.001). Lásd továbbá Schéry, Gábor (ed.): Évek, művek, alkotók, Ybl Miklós-díjasok és műveik 1953-1994. Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft., Budapest 1995.
- 2 Sallai, Mihály: Irodaház, Szolnok. *Magyar Építőművészet*, no. 4 (1966), pp. 16-17.
- 3 Schéry, Gábor (ed.): id. mű.
- 4 Kissfazekas, Kornélia: Metamorphosis of public spaces in Hungary or the question of context within the public spaces of the communist and post-communist period. *Journal of Architecture and Urbanism*, vol. 37, no. 3 (2013), pp. 182–193 (DOI: 10.3846/20297955.2013.832391).
- 5 Varga, Ferenc: *Múltlapozgató. Szolnoki Képek*. Fotógrupe Kiadó, Szolnok 2000.
- 6 Giczey, Péter: Settlement a konfliktuskezelésben. *Digitális Tankönyvtár* (2012), hozzáférhető:

<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0011_settlement/lecke3_lap3.html> [utolsó belépés: 2015. május 4.].

- 7 Deák, László: Aba Novák Kulturális Központ, Szolnok – épületekonstrukció. *Építészforum*, 2007. május 29., CEST 13:06. Hozzáférhető:

<<http://epiteszforum.hu/aba-novak-kulturalis-kozpont-szolnok-epuletrekonstrukcio>> [utolsó belépés: 2015. május 4.].

- 8 Az épület a „Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program” keretében az „AGÓRA – multifunkcionális közösségi központok és területi közművelődési tanácsadó szolgáltatás infrastruktúrájának feltételeinek kialakítása” című program keretei közt épült meg, az Európai Unió támogatásával és az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával.

Az átrium fényei

Földszint

- 1 Aula
- 2 Multifunkciós tér
- 3 Gyerekjátsszó
- 4 Tourinform
- 5 Bisztró

területet tekintve meglepően feszes aulatérbe érkezünk. Ez a tér szervezi az épületet, erre fűződnek fel a legfontosabb helyiségek és a funkcionális egységeket feltáró folyosók. Az épület hierarchikus rendszere az aula központi szerepét erősíti. Minden közlekedési útvonal innen indul ki és keresi a vizuális kapcsolatot a térrel. A földszinti kiállítótér (multitér) az aula bővítéseként is használható, és a Baross utca felé nyitva a külső térrel is igyekszik kommunikálni. Az aula tere rangjának megfelelően elegánsan kezelt, a megkomponált nyílások, izgalmas fényjátékok és a dinamikus feltároló átlátások pedig különösen nagyvonalúvá és egyedivé teszik. A térbe állított információs pult és a szoborszerűen elhelyezett lépcsőkompozíció azonban a sokrétű használhatóság ellen dolgozik, így az aula inkább látványelemként, műalkotásszerű térként definiálja magát, és nem egy nyitott, flexibilis, katalizáló elemként szervezi a házat. Egy ran-

Az Agóra nem csupán Szolnok kulturális életét hivatott színesebbé, jobbá tenni. Egyfajta útmutató a belváros megújulásához, indikátor mindenki számára a régi beton épületek modernizálásához. Az épület egyszerűségével, tiszta homlokzatával Szolnok arcukat is felfrissítette, s máris több vállalkozót ösztönzött arra, hogy változtasson ingatlanán. Sokszor pedig éppen az a legnehezebb, hogy megfelelő igazodási pontot találjunk. Az Agóra ezt teremtettem meg. *Szalay Ferenc polgármester, Szolnok*

kapcsolatot a korábbi városközpont vertikálisával. Az épület visszafogottan elegáns kőburkolata mind a hagyományos kisvárosi léptékhez, mind a korábbi városközpont tömegszerű komponáltságához tud igazodni. Az absztrakt, de az épület szerkesztettségétől némileg független éjszakai megvilágítással egy új városi szimbólum is létrejön, mely nem csak új arcukat ad a központnak, de újra is pozicionálja a város mentális térképén.

Az épület előtti Hild János térről a szobrászi nagyvonalúsággal megformált, grandiózusnak ható, de az alap-

Büféterasz a konzol alatt

Origami a ZENESZOBÁ-ban

Híd a múltba

gos középületnél ez helyénvaló, hiszen ez a tér az intézmény belső térszervezésének kiindulópontja, de talán mégis jó lett volna a városi szabad terekhez szervesebben kapcsolódó, a Hild János tér irányába bátrabban nyitó, az egymást kölcsönösen tartalommal is megtöltő nyitottság hangsúlyozása. Az Agóra így nem egy „nyitott ház”; koncepciójában és viselkedésében nem az Aba-Novák Kulturális Központ folytatása, hanem önálló entitás. Mindeközben az épület a funkcionalitásának egy másik szintjén tudatosan keresi a kapcsolatot várossal. Az épület külső oldalán elhelyezett, a főfunkciótól függetlenül is működő kereskedelmi helyiségei (bisztró, Tourinform, gyerekjátszó) szervesen nőnek bele a Hild János téren meglévő gyalogos kereszttengely életébe: újradefiniálják, étellel töltik meg azt.

Az Agóra-program célja országszerte – emelte ki Molnár Lajos Milán, az intézmény igazgatója – a közösségfejlesztés, és a kultúrák közvetítése és a kulturális értékek eljuttatása a kevésbé frekvenciált helyen élőkhez is. A kezdeményezés nemcsak magas kultúrával, hanem közművelődéssel, közösségi programokkal is foglalkozik. A megújult, kibővült intézmény fél éve van nyitva, és ez alatt már több mint százezer látogatója volt. Az Agóra a város intézménye, de a megye településeinek többségével is kapcsolatban van.

Építés közben sok kritika érte az épületet – sötét betonszarkofágnak hitték, és Szolnokon a Pelikán Hoteltől a Párházig vannak utált modern épületek. Az elkészülés után viszont mindenki kellemesen csalódott: az épület tágas, levegős, világos. Jók a terek és a térkapcsolatok, jó a tájolás. Az épület hatással van az emberekre, életformaváltást is okozott: az emberek sétálnak, időt töltenek a belvárosban. Idősek is jönnek (például kiállításokra) gyerekek is (például játszóházba), sőt van olyan kisgyerek, akit anyukának minden nap erre kell hoznia, mióta megnyílt az épület...

Az épület belső terei különösen gazdagok, minden folyosón és térszegletben egyedi és mindig újat mondani tudó élmények érik a látogatót. A közlekedőrendszer gazdag rendszerét átlátások, megkomponált térbeli viszonyok jellemzik, miközben minden térrész vizuálisan is kapcsolódik az épület központi eleméhez, az aulához. Egyes helyiségek – a zeneszoba, a drámatér, a gyerekjátszó vagy a konferenciaterem – markáns, de az épület egységességét nem felülíró, önálló karakterrel bírnak, igényesen és ötletesen megformáltak. A jóízűen kezelt, gazdag, mégis mértéktartó anyaghasználat ad más-más egyéni arculatot minden helyiségnek. A feszes költségvetés ellenére jó látni, hogy a tervezők állhatatosságának

Tisztások a gyerekjátsszóban

Építész: Álmosdi Árpád, Csentes Mónika (Ártér Építésműterem)

Megbízó: Szolnok MJV Önkormányzata, Szalai Ferenc polgármester

Kapcsolattartó: Aba-Novák Kulturális Központ, Molnár Lajos Milán igazgató

Felelős tervező: Álmosdi Árpád

Építéssz: Álmosdi Árpád, Csentes Mónika, Károly Ferenc, Házi Zsuzsanna, Mészáros Nóra, Pölös István, Ilyés Marianna, Gáll Zita, Tarján Gábor

Belsőépítéssz: Csentes Mónika, Mészáros Nóra, Polács Viola, Álmosdi Árpád, Kovács József Gábor

Torony tervek: Kövér István, Révai Attila

Köztéri szobor: Curriculum Vitae, Szabó György szobrászművész

Statika: Erdei Kft. Erdei György, Bózsavári István, Gyalai Tibor

Gépészet: Nagy Attila

Villamosság: Nagy Attila, Kókai Lili, Schwarzenberger Antal

Épületszerkezetek: Barta Ferenc, Frey Lajos

Akuszтика: Csott Róbert

Tűzvédelem: Máté Zsolt

Közlekedés: Zakar László

Élelmiszertechnológia:

Doma István

Közműtervek: Erdeiné Csontos Margit, Mészáros Lajos

Talajmechanika: Vermes Tamás Környezetvédelem: Péter Gábor

Lift: Balogh Gábor

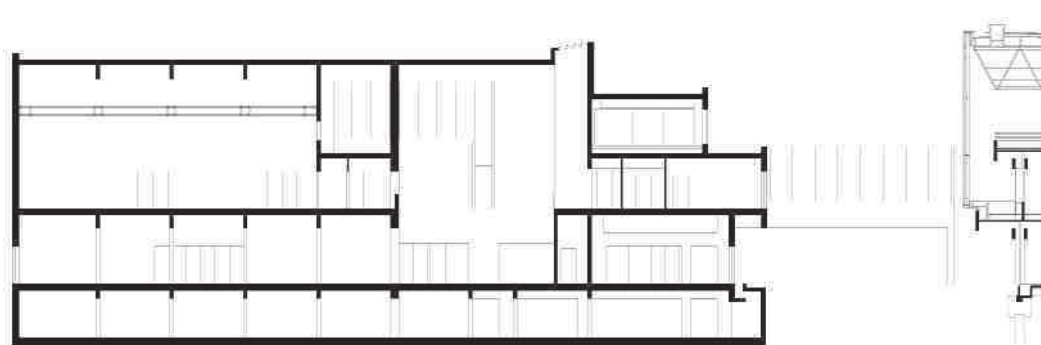
Kivitelező: Bau-Komplex Kft.

Bajzáth Béla ügyvezető

Bútorok: András Csaba

Műszaki ellenőr: Molnár Iván

Fotók: Álmosdi Donát, Álmosdi Árpád

Hosszmetszet

eredményképpen nincs alultervezett részlet, minden térrész mind kompozíciójában, mind részleteiben teljes egészet alkot. Minden részletre jutott energia, és mind a beépített bútorok, mind a (sokszor az építetők által másodrendűen kezelt) mobília is tervezetten és mindenekelőtt sokrétű használatot lehetővé téve kerültek kialakításra.

Az Agóra kommunikál a környezetével, vagyis a hetvenes évek szocialista városközpontjával: befogadja és bátran újraértelmezi a város hatásait, miközben önálló identitást hoz létre. Ezen a helyen ez nem könnyű vállalkás, de láthatóan már a város is befogadta az Agórát, amely így gazdagon és sokszínű tartalommal tud megszólalni. És a hangokból nem hangzavar, hanem szép mondatok kerekednek, amelyek szervesen továbbírják a város történetét.

Szabó Árpád DLA

TÉR- GÖRBE

Tajcsung
Nemzeti
Színház

„Az emberi test a kezdetektől fogva a természet része, ami-
ben levegő és víz áramlik. Az emberek ma elektromos test-
tel rendelkeznek, amiben információ áramlik, és a világ-
hoz az információs hálózaton keresztül e másik test eszkö-
zein át kapcsolódik.

Az elektromos áramlás virtuális teste drasztikusan meg-
változtatja a kommunikáció módját családunkkal és kö-
zösségünkkel, miközben primitív testünk, amiben víz és le-
vegő áramlik, továbbra is csodálatos fényért és szélért só-
várog.

A legnagyobb kihívás számunkra, hogy hogyan integrál-
juk ezt a két testtípust. Ugyanez igaz napjaink építészetére
is. Építészetünk hagyományosan úgy kapcsolódott a termé-
szethez, hogy víz és levegő örvényeit jelenítette meg. A kor-
társ építészetben az elektronikus környezethez kell kapcso-
lódnunk az információs örvények megjelenítésével. A kér-
dés az, hogyan tudjuk integrálni a primitív természethez
kapcsolódó teret és a virtuális teret, amit elektron hálózat
kapcsol össze a világgal. A tér, ami ezt a két formát integ-
rálja, valószínűleg elektronikus bimorfként képzelhető el.
Ahogyan az élő test a levegő és a víz áramlásának helyét
jelképezi, úgy a virtuális tér az aktivitások terét az elektro-
nok áramlásában.”¹

20 év. Pontosan ennyi idő telt el azóta, hogy Toyo Ito
terve megnyerte a Szendai Médiateka tervezésére kiírt

pályázatot. A város eredetileg egy könyvtár+galéria
épületet tervezett. A programot később kulturális kom-
plexumra módosították, hogy az épület kihasználtsága
kedvezőbb legyen. Toyo Ito tervében már maga a funk-
ció is teljesen újszerű volt. Szándékosan nem akarta ha-
gyományos funkcionális követelményeknek megfelelően
tervezni az épületet, hiszen számára a múlttal való sza-
kítás teljesen tudatos volt. A kortárs építészet ugyanis az
ő értelmezésében nem pusztán a kor technológiáját vagy
egy arra épülő új formanyelvet jelent. A japán mester
számára a cél már ekkor is „két világ összekapcsolása”
volt, aminek alapelvét és metodikáját már a Médiateka
tervezése előtt lefektette. Az áramló tér, ami munkássá-
gában először a Médiatekában jelent meg, nem formai
kísérlet eredménye, hanem tudatos tervezési metodikáé,
ami az adott korszak elemzésén alapszik. Toyo Ito már a
90-es évek elején felismerte, hogy az elektronikus világ
alapjaiban változtatja meg életünket, és erre a változás-
ra az építészetnek is reflektálnia kell. Épített környeze-
tünk napi aktivitásunk tereit adja, viszont a modern
technológiával ezek döntő része egy virtuális világba te-
vődik át, amit a hagyományos építészet nem tud megfe-
lelően befogadni.

Toyo Ito célja már ekkor is a két világ összekapcsolása
volt. Az első egy megszokott fizikai világ, amelyben fo-
lyamatosan jelen vagyunk a kezdetektől fogva. A másik

A főbejárat homlokzata. A függőle-
ges merevítő falak (főleg menekülő-
lépcsők számára) színesek, az íves
tartószerkezet pedig mindenütt
fehér színben jelenik meg

A Nemzeti Színház Tajcsung egyik legfontosabb látványossága és az új városnegyed központja is egyben

Tajcsung szubtrópusi éghajlatában a vízfelületek alkalmazása nemcsak látványos, hanem logikus döntés is. A vízfelület az épület belsejében is folytatódik

pedig egy virtuális (elektronikus) világ, amely ekkor még kibontakozóban volt ugyan, de már meghatározta mindennapjainkat. Épületeiben a fizikai és a virtuális világ közötti kapcsolatot az áramlás teremti meg, ami értelmezése szerint mindkét valóságra egyaránt jellemző. Ennek megfelelően az áramló térhatás tulajdonképpen a korszellem leképezése, és az építész a világ változásaira reagál. Ennek köszönhető, hogy Toyo Ito épületei szoborszerű megjelenés helyett valójában különleges építészeti alkotások, melyek működése a kor gondolkodásából és a technológiai fejlődésből logikusan következik.

A Szendai Médiateka épületénél ez a gondolkodás jellemzően vertikálisan jelenik meg. Ito a szabad áramlást

elsősorban függőleges irányban fogalmazta meg. Ez a térhatás elsősorban a tartószerkezetnél jelentkezik: az oszlopok térbeli mozgása nemcsak megjeleníti az áramlást, hanem a függőleges (fizikai és elektronikus, avagy virtuális) kapcsolatokat is befogadja. Az kétrétegű üveg-homlokzat egy másik függőleges áramlást biztosít. Az épület frisslevegő bevezetése a kétrétegű üvegfalban halad végig az épületen. Az áramlás mellett ez a megoldás nyáron hűti az üvegfelületet, télen pedig az üvegházhatás melegíti a friss levegőt, mielőtt eljutna a helyiségekbe. A szabad áramlás és az akadályok lebontása emellett a terv több aspektusát meghatározza. A Médiateka funkciójának meghatározásánál például fontos volt, hogy

Építész:
Toyo Ito

Földszinti alaprajz. A városi tér és kert szervesen kapcsolódik az épülethez, a határok szinte eltűnnek a külső és belső tér között

1 Ito, Toyo: Image of Architecture in Electronic Age (Az építészet képe az elektronikus korban). *Designboom*, hozzáférhető: http://www.designboom.com/eng/interview/ito_statement.html [utolsó belépés: 2015.05.18]

A lobbiz részlete. Az íves szerkezet az épület térhatását is meghatározza

Szerkezeti részlet. Az íves felületek monolit vasbeton szerkezetek. A vasalatokat több irányban is merevítették a szerkezetépítés alatt

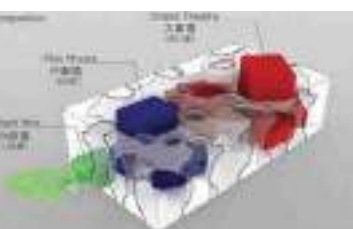
Függőleges és vízszintes áthatások szerkezeti diagramja

Metszet a színpadokon keresztül

A külső homlokzat látványterve

A három színpad elhelyezkedése az épületen belül

szintes irányban is érvényesül. A japán mester korábbi épületeinél ugyanis az áramlás iránya mindig egy síkban marad, viszont a színház esetében ez a vektor térbeli görbévé válik, így az áthatások minden szintet összekapcsolnak. Ezek a kapcsolatok a szerkezetet is meghatározzák, ami a hagyományos függőleges-vízszintes elemek áthatása mellett görbe felületekkel dolgozik. A függőleges falak csupán az épületet kiszolgáló szerkezeti magokra korlátozódnak, melyek építészeti értelemben is elkülönülnek az épület többi részétől. A tartószerkezeti rendszer így két csoportra oszlik, a görbülő fehér felületekre, melyek az előadótérket határolják, és meghatározzák a közönségforgalmi tereket, illetve a függőleges színes merevítő részekre, melyek lifteket és lépcsőket fogadnak be.

Az épületet a környezetével való kapcsolata is meghatározza, hiszen a földszint teljes egészében a környező tér és park folytatása. A lobbiban még egy vízfelület is megjelenik, ami a külső térből érkező és az épületen áthaladva a túloldalon folytatódik. Tajcsung párás szubtrópusi éghajlatában ez a döntés teljesen érthető, hiszen a mikroklíma tervezésénél a hangsúly itt nem a hőszigetelésen, hanem a szellőzésen van.

Az épületbe három színpadot terveztek, mindhárom közvetlenül a lobbiból érhető el. A színpadokhoz külön lépcsők és felvonók vezetnek. A felsőbb szinteken éttermek és kávézó jelennek meg, amiket a színpadokkal a foyerek kapcsolnak össze. Ezeken a szinteken alakították ki az irodákat is az épület többi részétől elkülönülve. A legfelső szinten az épületet egy nagyvonalú tetőkert zárja.

A három színpad belső világát az íves tartószerkezet határozza meg, ami az akusztikára is kiváló hatással van. A három színpad alapvetően a méreteiben különbözik egymástól, emellett a kisszínpad különlegessége, hogy az előadótér a homlokzatot megnyitva kertkapcsolattal is rendelkezik. Ez a tér a pincszinten helyezkedik el, így a kertkapcsolat nem zavarja az utcát, a kertben pedig egy süllyesztett szabadtéri nézőteret is kialakíthatnak, megduplázva ezzel a színpad nézőszámát.

hosszú nyitva tartással és központi elérhetőséggel üzemeljen az épület – szemben egy klasszikus múzeummal, amit jellemzően hétvégén tudunk látogatni. A fizikai kapcsolatokról pedig az akadálymentesség volt kulcsfontosságú, ami 1995-ben nem volt magától értetődő gondolat.

A Tama Egyetem könyvtárpépületénél is kulcsszerepet kap az áramlás, bár ennél az épületnél ez horizontális irányban jelenik meg. A Médiatékához hasonlóan az épület körvonala egyetlen függőleges határt képez külső és belső tér között: a homlokzatokon beugrások vagy kiemelkedő részek nem jelennek meg. Az akadálymentes áramlás térelménye fontosabb, mint maga az építészeti forma. Ennek megfelelően a külső homlokzat is átlátszó felület, ami egy vékony hártaként jelenik meg az épületen. A homlokzat tömör felülete maga a tartószerkezet, így az áramlás szerkezeti rendszere kirajzolódik a homlokzatra. Az áramlás olyan fontos szerepet nyer az épületen, hogy azt még lépcső sem törheti meg, így a földszinten megjelenő szintkülönbséget egy nagy rámpa hidalja át. A teljes szint lejtésben van, ami nemcsak a térelményt határozza meg, hanem szorosabb kapcsolatot teremt az épület és környezete között is, hiszen a lejtő a terepet követi. Ezek a megoldások Toyo Ito munkásságát később is meghatározzák, és a tajcsungi pályázati tervében is megjelennek.

Tajcsung Nemzeti Színház ennek a tervezési metodikának egy újabb fontos állomása. Az áramlás ezúttal nem egy irányban jelentkezik, hanem függőleges és víz-

Az emeleti lobbiz részlete

A legdrámaibb hatást talán mégis az épület bejárata nyújtja. A megérkezés pillanatában az épület rögtön egy különleges térélménnyel fogadja a látogatót. A bejárat pontján ugyanis nemcsak a földszint áramló terét lehet belátni, hanem egyben ezen a ponton legnagyobb a lobi belmagassága is. A többi szinten a bejárat fölött födém nem épült, így felfelé nézve az összes szintet látni lehet. Ebben a pontban egyesül az épület horizontális és vertikális áramlása, és testet ölt a japán mester építésztének az a különleges kettőssége, ami két évtizeddel ezelőtt indult útjára.

Gutai Mátyás

Építés: Toyo Ito

Helyi építész partner: Da-Ju Architects & Associates

Statika: Arup, Evergreen Consulting Engineering, Inc.

Gépészet: Kankyo Engineering (engedélyezési terv), Takenaka Corporation, I.S. Lin & Associates Consulting Engineers, Handar Engineering & Construction Inc.

Tájépítés: Old Farmer Landscape Architecture

Akuszтика: Nagata Acoustics, National Taiwan University of Science and Technology

Világítás: Izumi Okayasu Lighting Design

Színpadtechnika: Shozo Motosugi, Bears Engineering, Lighting Company Akarigumi, Nagata Acoustics

Grafikus: Hiromura Design Office

Bútorterv: Fujie Kazuko Atelier

Textilterv: Yoko Ando Design
Tűzvédelem: Ataka Fire Safety Design Office, Taiwan Fire Safety Consulting, Forerun Engineering Consultant

3D modell: Lead Dao Technology and Engineering

Körítőfal épületszerkezet: Asahi Building-Wall, Takenaka Corporation

Generálkivitelező: Lee Ming Construction

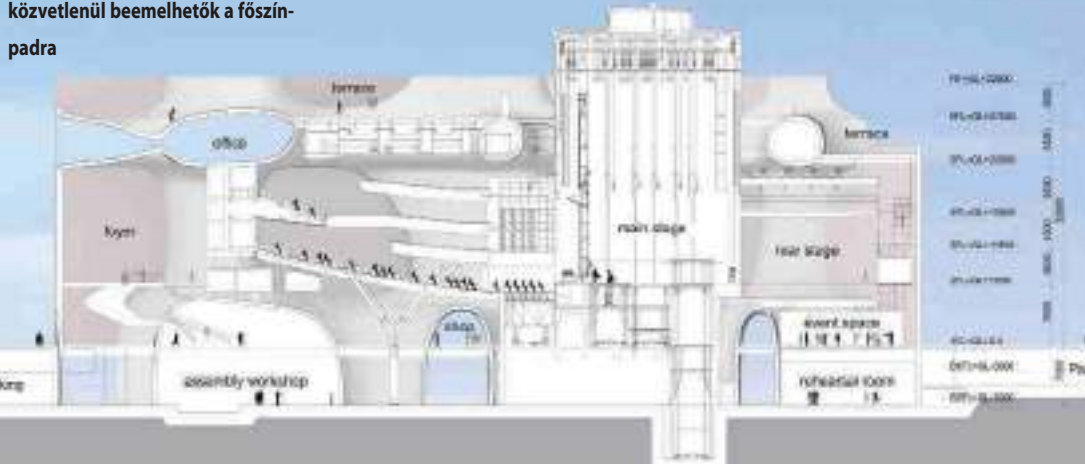
Színpadtechnika kivitelező: Chin Shu Construction, Top Design Futurity International

Építtető: National Taichung Theater is built by the Taichung City Government, Republic of China (Taiwan)

Fotó: Fotó: Toyo Ito and Associates

Metszet a főszínpadon keresztül.

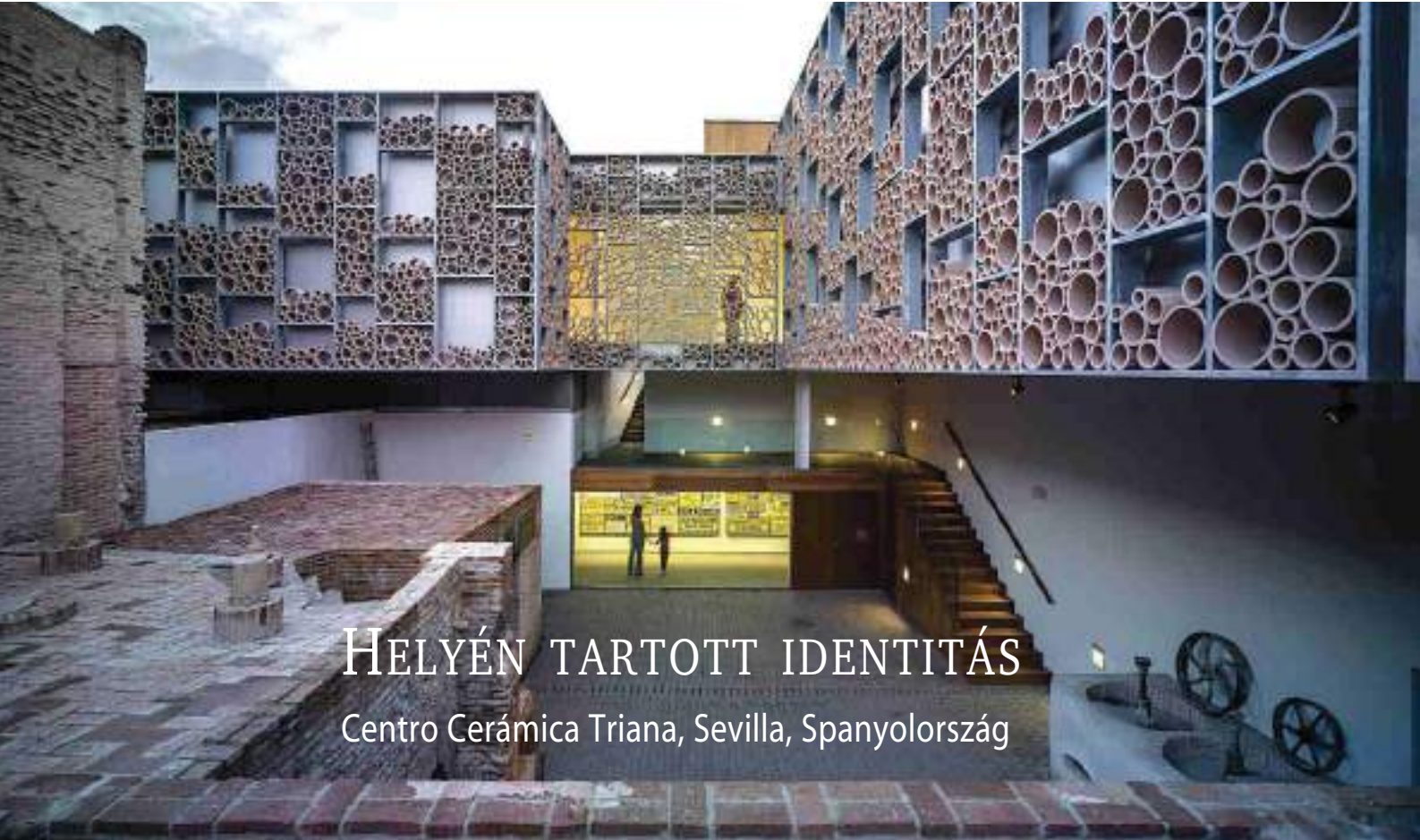
A színpadi kellékek a pincéből közvetlenül beemelhetők a főszínpadra

A főszínpad a megnyitón

HELYÉN TARTOTT IDENTITÁS

Centro Cerámica Triana, Sevilla, Spanyolország

Ősi kerámia műhelyek kortárs
múzeuma kerámiaburkolattal

A régiség-érték fogalma mentén

Az értékfogalom újragondolásának igénye felerősödött az ezredforduló első évtizedében.¹ A modern építészeti értékszemléletében megfogalmazott szándék, mely régi és új viszonyát a kulturális mélyrétegekben felfejthető hagyaték mentén képzelte el, és a forma vonatkozásában tagadta a folytonosságot, már a 20. század eleji építészeti-művészeti teoretikusok megközelítéseiben is a történetiséghez való viszony definiálását kívánta meg.² A 20. században lejátszódott jelentős társadalmi és politikai változások szinte kikényszerítették az *érték* szó fogalmi meghatározását. A szorosan a műemlékvédelem területeire vonatkoztatott karták a definíciók körülírását és inkább az etikus-elvárható alkotói magatartásformák alapelvárásait rögzítették.³ A műemlékvédelem hőskorát (mind hazai, mind nemzetközi vonatkozásokban az ötvenes-hetvenes éveket) követő évtizedek alatt a kulturális hagyaték megvédésére törekvő, megerősödő civil kezdeményezések egyre szélesebb társadalmi igényt jelentettek meg. Azonban az értékfogalom tisztázására még a mai napig is csak kísérletek vannak – legfőképp a szer-

vezetileg is átalakuló műemlékvédelem kapcsán. Ma már az egyedi műemléki érték helyett tágabb vonatkozásban örökségről beszélünk, és a hatósági védelem helyett is inkább a társadalmilag szélesebb közösségi értékvédelmet hangsúlyozza a hivatalos kommunikáció. Az egyre növekvő számú publikációk mentén azonban még mindig nehéz eligazodni az *érték* fogalom használatának tendenciaváltozásaiban, pedig az egyre sűrűbben megjelenő kortárs építészeti beavatkozások szinte kikényszerítik értékelési kategóriáink újragondolását.⁴ Már csak azért sem tekinthetünk el e teoretikus megújulástól, mert az épített örökséget tágabb értelemben érintő kortárs újrahasznosítások, átalakítások, bővítések száma rohamosan megemelkedett a gazdasági világválság értékszemléletet is módosító folyamatai miatt.⁵

A regionalizmustól az identitásig

A modern építészeti elemző gondolkodásmódjából táplálkozó szemlélet szakított a történelmi stílusok, majd a posztmodern prediktív formakeresésével és preconcepcionális formaazonosító komponálásával, így elvezetett a

Építész:
Miguel
Hernández
és Esther
López / AF6
Arquitectos

Helyszínrajz – kisipari manufaktúra
a városközvetben

Történeti épületrészek integráns használata

lényegi elemek kifejtésére koncentráló tervezés kortárs módszertanához. Ezt a helyi építészeti karakterjegyek kifejtése esetén regionalizmusnak, fogalmi elemek kiemelésekor pedig absztrakciónak nevezhetjük.⁶ A hatvanas évek regionalista törekvéseinek Frampton kategóriarendszerében történő kritikai újraolvasása ma újra időszerű: az opusz kiemeli a kritikai regionalizmus spanyol ágának modern építészeti alapokon nyugvó folyamatát.⁷ Curtis pedig éppen a spanyol építészeti munkáin keresztül, a memória fogalmának beemeléssel hangsúlyozza a múlt érzékelését és újraértelmezését.⁸ A Curtis által felvezetett emlékezet mentén juthatunk el a közösségi tudat⁹ fogalmához, mely fogalomtól az építészetben belül az identitáshordozó elemek használatával kerül elő. A témakör összetettségét jellemzően az anyaghasználat és szerkezeti rendszeranalógiák mentén közelíti ma már a szakirodalom – melyet a közös kulturális emlékezet szellemi öröksége bővíthet ki.

Történeti folytonosság

Az értékvédelem fogalma a gazdasági lehetőségek megváltozása miatt is előtérbe került, az épületrehabilitációk jelentősége megnőtt. Amit egy korából adódóan kiemelkedően fontos történeti épületnél természetesnek érzünk, azt a múlt századokban épült ipari és közlekedési létesítménynél még nem kezeljük hasonló ranggal. Pedig a közelmúlt személyes élményeiből táplálkozó, élő közösségi emlékezethez hozzátartoznak ezen épületek is, így – akár funkcióváltással megvalósuló – újrahasznosításuk a környéken élők számára kiemelkedően fontos. A kollektív emlékezet összetettségét mutatják olyan szituációk, amikor egy lakóterületen belül megjelenik a szinte természetes kereskedelmi funkciók mellett a kisipari te-

vékenység munkafelülete is. Fontos ezek ipartörténeti vonatkozása is, de még fontosabb a hozzájuk kapcsolódó kisiparosok életének bemutatása, a befogadó lakókörnyezet több szálon kapcsolódó párhuzamos történetének ismertetése is. Egy ilyen komplex közösségi élettér tárul fel a sevillai Triana negyed keramikus bemutató központjának létrehozásával.

A manufaktúrák sokasága már a középkorban jelen volt a dél-spanyol régióközpontot átszelő Guadalquivir jobb partján, és a történeti óvárossal szemközti terület iparosságával egészítette ki a város életét. Az összenövő lakóépületek, műhelyek és boltok életközösséget alkottak egészen az utóbbi évtizedekig. A nagyipari technológiák termelékenységének felfutása és ezzel természetszerűleg a manufaktúraipar lassú eltűnése azonban megváltoztatta a városrész arculatát. Csendes elmúlás ez, hiszen a kisipar egyedi termékei lassan tűnnek csak el, de

Városi homlokzat mögött megbúvó...

...identifikáló kerámiahengerek

1 A gondolati kör témafelvezetése a Miniszterelnökség által 2015. május 11-12. között megrendezett „A Budai Vár – Építészeti konferencia a Hausmann-terrőről” című előadás absztraktjának lényegi részét adja közre.

2 Riegl, Alois: *Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen, seine Entstehung*. Vienna 1903. Számos kiemelkedő építészeti teoretikus kritikai antológiájában szerepel ez az elméleti írás; magyar nyelven is megjelent in Moravánszky, Ákos – M. György, Katalin (eds.): *Monumentális – Kritikai antológia*. Terc Kiadó, Budapest 2006, pp. 58-64. Kritikai újraolvasása is már évtizedes hagyományokra tekint vissza, lásd Colquhoun, Alan: *Thoughts on Riegl*. *Oppositions*, no. 25 (1982), pp. 78-83.

3 Mit is mond ki a sokat hivatkozott félévészados dokumentum, a Velencei Karta? Elmélet és gyakorlat újraértékelését, lásd Hardy, Matthew (ed): *The Venice Charter revised – Modernism, Conservation and the tradition in 21st Century*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne 2008.

4 Vukosavljev, Zorán: Régi és új a kortárs spanyol építészetben. Párhuzamos történet Alois Riegl régiségérték fogalma mentén. *Architectura Hungariae*, vol. 11, no. 2 (2012), pp. 31-43. Illetve Kóródy, Anna Nóra: Kortárs építészeti eszközök alkalmazása történeti épületek revitalizációjánál. *Architectura Hungariae*, vol. 12, no. 1 (2013), pp. 5-17.

5 Kóródy, Anna – Vukosavljev, Zorán: Tendencies of contemporary building rehabilitations in Spain. The evaluation of the practice in the new millennium based on functional transformations. *Boletín Académico: Revista de investigación y arquitectura contemporánea*, no.5 (2015), pp.1-10.

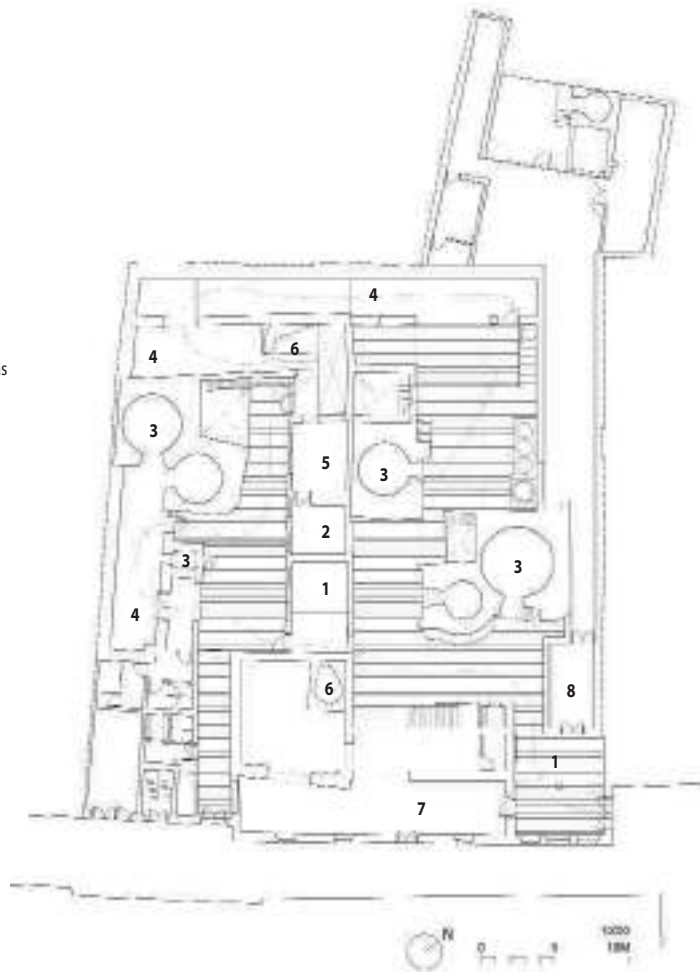
6 Kóródy, Anna Nóra: Az imitáció kortárs eszközei. Analogikus megoldások a spanyol műemlékvédelemben. Szöllősi László (ed.): *Pro Scientia Aranyérmesek Társaságának XI. Konferenciája. Pro Scientia Aranyérmesek Társasága*, Budapest 2012, pp. 77-80.

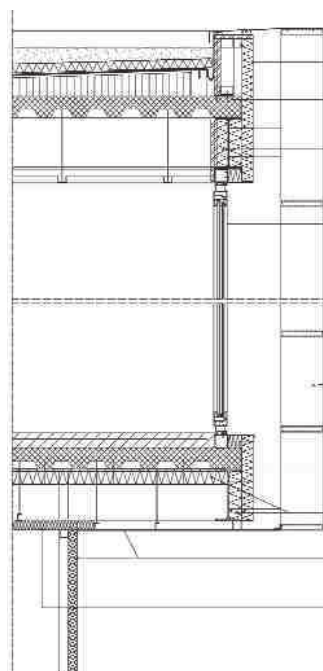
Múzeumtér: olvas-néz-tapint

Utca szintű alaprajz

1. Fogadótér
2. Pénztár
3. Égető kemence
4. Kiállítótér
5. Bemutatótér
6. Megtekinthető feltárás
7. Múzeumbolt
8. Workshop-terület

Emeleti új épületrészek részletrajza

- 9 1. 50 mm alumínium maghőszigetelt szendvicspanel a szervízszint teljes felületén / 2. 2 mm perforált
- 8 lemezburkolat / 3. 50 mm polisztirol hőszigetelés / 4. 50 mm alumínium szendvicspanel / 5. 200x30x3 mm
- 7 acél zártszelvény árnyékolásgyámoltó váz / 6. Emeletmagas alumínium függönyfal / 7. 2x50 mm ásványgyapot hang- és hőszigetelő panel / 8. 100 mm betonlázat trapézlemez / 9. 50 mm alumínium
- 6 szendvicspanel

re törekvő összképben tárul fel a felfedező látogatók szeme előtt. A mázas kerámiák a mór díszítőhagyományok továbbélését is feltárják előttünk, de ezzel párhuzamosan a színanyagok természetes megjelenését és alkalmazásának átalakulását is végigkövethetjük. Nem csak a tárgyi kultúrát mutatja be e környezet, hanem az életformát, a korszak gazdasági és társadalmi kontextusát, sőt az ipari termékeken túl azok művészeti vonatkozása is feltárja. Egy életközösség több évszázados örökségéről szól tehát az épületegyüttes, amely a közvetlen történelmi közeg létén túl a régióknak is fontos alkotóeleme.

Alázatos és csendes építészeti állásfoglalást láthatunk itt: a tárgyi ipari épületelemeket térileg keretező új épülettömeg karakterjegyévé vált az üveghomlokzatok elé húzott árnyékolórendszer, melyet több ezer kerámiahenger alkot. Kisebb-nagyobb halmok (égtájtól függően alkalmazott rendben), belül íves és kívül szögletes hengerek, hasábok, hatalmasabbak közé csúszó apróbbak. Néhol teljes rekeszeket megtöltöttek, néhol kissé hiányosnak tűnőek. Az acél állványzatok közé rakott kerámiaelemek a tömör falak és a teljes homlokzati üvegfelületek előtt is egyenletes palástként burkolják az új emeleti épületrészeket. Ipari technológiával legyártott tárgyelemek héjfelülete – mellettük az udvarban a kézzel rakott téglából épített kisipari létesítmények tömegei. Érzékeny feszültség. A közösség létének legmélyebb identifikáló eleme itt a kerámia, amely a széles értelemben vett közösségi kultúra emlékeztetője adja.

Vukoszávyev Zorán PhD

az örökségen továbbélő iparművész fazekasság és keramikusság már nem ugyanazt a komplexitást közvetíti. A területben legtovább üzemelő Santa Ana kerámiagyár helyén létrejött bemutatóközpont a szellemi örökség átmentésére is kísérletet tesz.

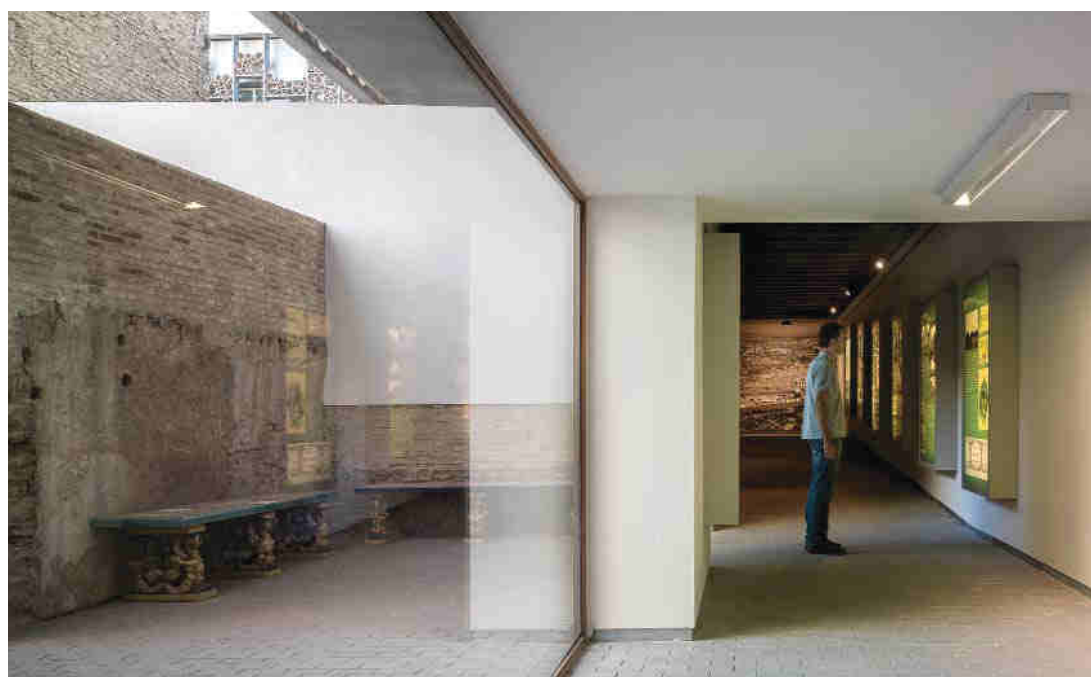
Az utcavonalon álló két-háromszintes épülettömegek volumenének megtartásával a tömbbelső feltárását oldja meg a vezetett útvonalra szervezett múzeum. Hét égetőkemence, víznyerő kút és tárlómedence, pigmentek előállítására létrehozott malom, agyagtárlók, raktárak és műhelyek olvadnak össze az együttesben. A téglából épített nyers ipari architektúrák kiállítási tárggyá válnak, ugyanakkor hiteles téri dimenziói a kiállítási tablókon végigkövethető technológiai folyamatoknak. Persze az agyag és víz csak alapja e kohézióknak. Nem csak a nyers kerámia jelenik meg a kiállítási tárlókban, hanem a felületképzés, a regionálisan elterjedt mintázatok és persze a kultúrtörténetbe vezető feliratok fejlődése is teljesség-

- 7 Rafael Moneo kapcsán megjegyzi, hogy „a nagyon különféle hagyományokat új formában ötvözi”. Frampton, Kenneth: *Modern architecture. A critical history* (third edition). Thames and Hudson, London 1992, p. 336.
- 8 Curtis, William J. R.: *Modern architecture since 1900* (third edition). Phaidon, Oxford 1996, pp. 617-633.
- 9 Sola Morales, Ignasi: *Teorías de la intervención arquitectónica. Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, no. 155 (1982), pp. 30-37.

Modell

Kitekintés–áttekintés–rátekintés

Építészet: AF6 Arquitectos

Vezető tervezők: Miguel Hernández, Esther López, Juliane Potter, Francisco J. Domínguez, Ángel González

Munkatársak: Angélica Cortés, Ana Blanco (pályázat), Elías Pérez, Rubén Ingelmo, Reyes López (kiviteli terv)

Komplex konzultáns:

Dimarq S. L.

Fotó: Jesús Granada

Innovatív és patinás egyszerre

Építész:
Alex Borrás,
Enric
Farrerons,
Octavio
Pérez

KULCS A HAGYOMÁNYŐRZÉSSEN

Ajangiz frontonja, Bizkaia /Baszkföld, Spanyolország

Az örökségvédelemben jártas Blur tervezőiroda építészeinek munkájával már foglalkoztunk egyik korábbi írásunkban.¹ Akkor egy 16. századi műemléképületet szálalás céljára korszerűsítő projektjüket mutattuk be, míg most egy 19. századi templom és plébánia tözsomszéd-ságában kialakított sportlétesítményüket ismerhetik meg. Mindkettő szerény méretű, és két egymáshoz közeli észak-spanyolországi kis faluban található.

Ajangiz közel 450 fős lakosú települése Bilbaótól pusztán 34 km-re fekszik. Mindössze 1991-ben függetlenedett Gernika városától, mely leginkább Picasso világhírű, freskóméretű festményéről ismert (Guernica).² Köztudott, hogy a kép az 1937-es spanyol polgárháború Franco tábornokot támogató, olasz-német bombázását örökíti meg, azt viszont kevesen tudják, hogy itt található a világ legnagyobb aktív frontonja is,

mely a baszk pelota játék fallabdapályája. A játékosok által legjobbnak is tartott sportlétesítményt a 20. század egyik legkiválóbb spanyol építésze, Secundino Zuazo tervezte. Itt a játék leggyorsabb verziója játszható, amelyben egy kézre erősített horogalakú kosarat használnak a játékosok, és a labda a 300 km/h sebességet is elérheti. Már az ókori rómaiak, görögök, aztékok és ma-ják is üzték ezt a királyok és papok által is kedvelt sportot, amelynek eredeti szabályai szerint azonban pusztán kézzel ütik falra a labdát. Ma is ez a leginkább elterjedt változat, bár kifejlesztettek hozzá kesztyűt, tömör fa és laza hálós ütőt is – a már említett kanalas kosár mellett. A squashoz képest a legnagyobb különbség a pálya kialakításában rejlik. Míg ott teljesen zárt helyiségben folyik a játék, a fronton egy, két vagy három fallal rendelkezik csupán. A legtöbb településen ma is a templom

Az anyaghasználat és a tömegképzés is az összképre komponált

A faluképbe szervesen illeszkedik az új sportpálya is

A templom főszerepét nem firtatja kortárs szomszédja

(esetleg a polgármesteri hivatal vagy a művház) egyik zártabb falát használják a játszani vágyók, hagyományosan tehát a falu főtérén, központi helyen zajlik a versengés. A játék kulcsszerepet játszik a mindennapi életben, és a sporton túl szociális és kulturális jelentősége is van. A helyi kiskocsmák mellett (melyek anno szimpatizáltak a baszk szeparatista szervezetekkel, sőt a finanszírozásukban is részt vettek), a társasági élet legfőbb helyszíneit köszönhetik a közösségek a fallabdának.

Mendieta a közelmúltban függetlenedett falu központja, ahol a neoklasszicista templom hosszanti kőfala szolgált sokáig a játék színhelyéül. Az önállósulással jelent-

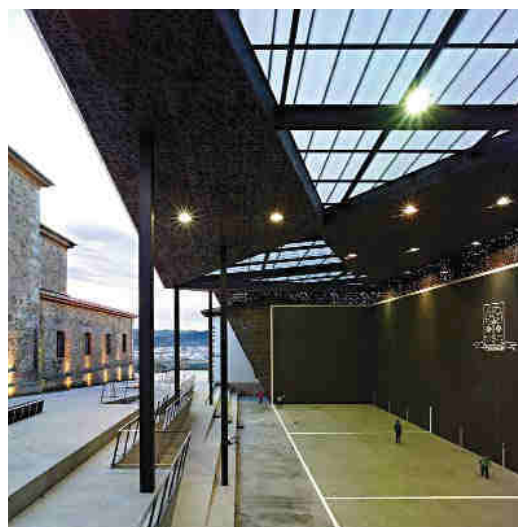
kező urbanisztikai fejlesztések közt azonban nem meglepő, hogy kiemelt jelentőséget tulajdonítottak egy komoly, saját, korszerű fallabdapálya létrehozásának. A szeszélyes időjárástól védett játék biztosítására fedett fronton kialakítását tűzték ki célul, míg a plébánia, a polgármesteri hivatal és a kultúrközpont háromszögében, a templomtérrel átellenben, kohéziós térszervező igénnyel társult a megbízás. Nem egy befeleforduló, öncélú építményt kívántak itt megvalósítani, hanem egy a környezetével természetes párbeszédet folytató, a köztérrel folytatólagos és azt gazdagító téréblőt. A lejtős terpadottságot leleményesen kiaknázó, nagy volumenű,

1 Nyáry, Erika: Falusi turizmus egyedülálló köntösben. Casa Rural El Cobijo (A Menedék), San Vicente de la Sonsierra, La Rioja, Spanyolország. *Metszet*, vol. 4, no. 5 (2013), pp. 32-35.

2 A festményt először az 1937-es párizsi világkiállítás spanyol pavilonjában állították ki. Ma a madridi Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía 206-os kiállítótermében tekinthető meg. Virtuálisan hozzáférhető: <<http://www.museoreinasofia.es/en/collection/room/room-206>>

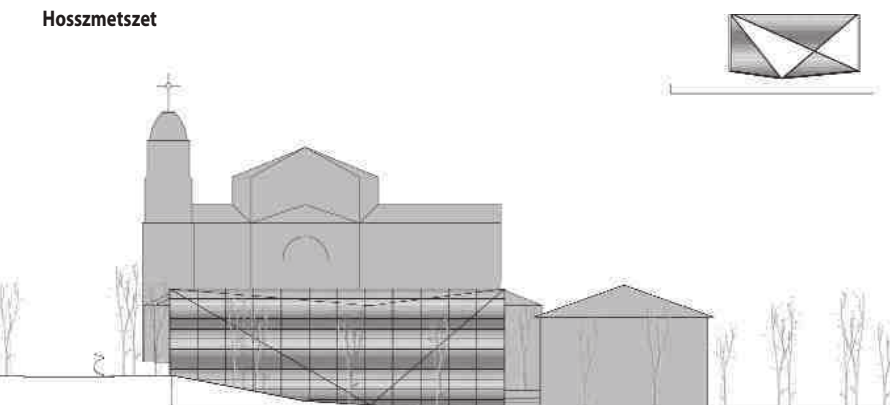

A fronton esti megvilágításban munka után is várja a játékoskedvűeket

A felső lelátóról élénk táruzó látvány

Hosszmetszet

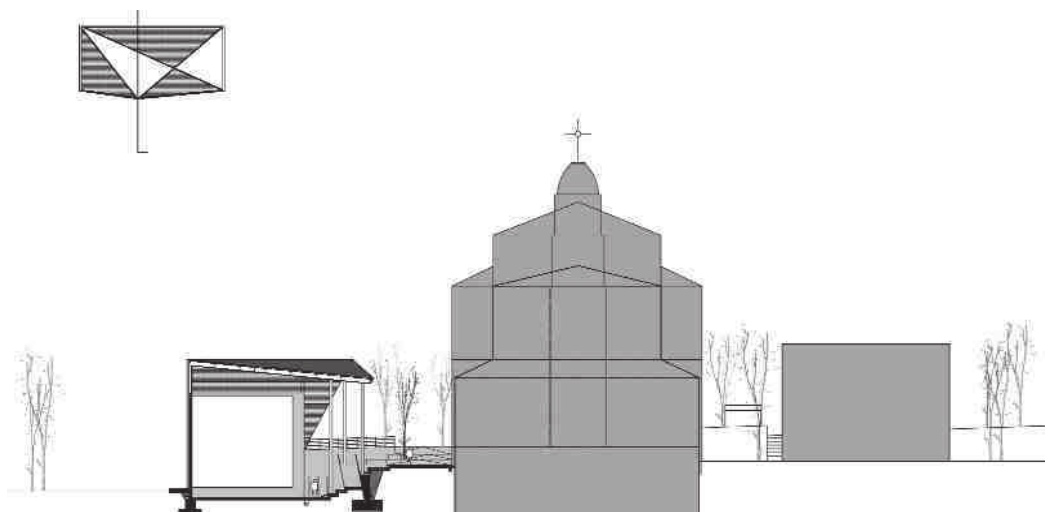
12 méter magas épületszerkezet képes érzékenyen integrálódni környezetébe, míg a projekt hosszirányban lelépcsőzött pereme egyszerre szolgál séta- vagy találkahelyként, kertként és lelátóként. A felszuterén megoldás nem ül rá a templomra, és az alsó utcaszint felől az autós feltöltést is lehetővé teszi rendezvények alkalmával.

A választott anyaghasználat a térségre jellemző gyáripárt tükrözi, az alkalmazott corten acél felület pedig nemesrozsa színével remekül simul patinás környezetébe. Ugyanakkor a sokszögű, plastikus fallá átforduló tetőforma origamit idéz, így bár a teljes tartószerkezetet magában foglalja, a hajtogatott papír könnyedségét sugallja. Ereszcatornáit keskeny pillérek rejtik a lelátók mentén, melyek kiosztása szabálytalan, fákat imitál. A perforációkon és geometrikus felülvilágítókön át a nap nagy részében természetes fényben úszik a játéktér.

A pálya 36×10 méteres, padozata polírozott aszfalt. A főfal (frontis) hatalmas márványlapokkal burkolt a kongó hangok ellen és a tökéletes simaságért, míg a tető szendvicspanel hangszigetelése a labdák kopogó hangját tompítja. A játéktér mögött szuterén öltözőket, mosdókat és raktárat is kialakítottak.

Nyáry Erika

Keresztmetszet

A lentről közelítve elének tároló
látvány

Helyszínrajz:

1. Fronton
2. Templom
3. Kultúrközpont
4. Polgármesteri Hivatal
5. Templom tér

Építésszek: Alex Borrás, Enric Farrerons, Octavio Pérez / Blur Arquitectura

Munkatársak: Enric Guivernau, Julia Pons

Fotó: Eugeni Pons

EGYENSÚLYI ÁLLAPOT

A Corvin Corner irodaházról¹

Építész:
Szász
László,
Hajnády
Erzsébet,
Mórocz
Balázs,
Vannay
Miklós,
Dombóvári
János

„Érdekel az, amit az emberek viselnek, amit szívesen magukra vesznek... az a mesterséges bőr, amely olyannyira intim részévé tud válni az embereknek. Ebből a szempontból az emberi test hasonlítható az épülethez.”² (Jacques Herzog, 1988)

A 2000-es évek elején megindult és 2009-ig töretlen lendülettel tartó időszak bérirodaház-építési boomja izgalmas szintre pozicionálta az – egyébként spekulatív hátterű, ezért korlátozott építészeti mozgásteret megengedő – műfajt a kortárs hazai középület-építészetben belül. Mennyiségi értelemben elárasztották a várost az általában gyenge minőségű, de minimum gyorsan avuló architektúrájú épületek, melyek jelentős méretüknél fogva meghatározó városképi elemmé is váltak. Ugyanakkor néhány építészirodának sikerült a műfajon belül olyan épületeket létrehozni, amelyek kiemelkedtek a hazai mezőnyből (pl. Alkotás Point irodaház, Építész Stúdió, 2002). 2009-ben aztán hirtelen csend állt be, tervezés és építés alatt lévő fejlesztések maradtak abba, a korábbi korszak emblemikus irodaház-épületei után e műfaj ki-

került az építészet hazai fejlődéstörténetének fejezetei közül.

Mindezen előzményeket azért szükséges látnunk, mert a hosszú felfutás és a gyors megtorpanás sajátosan befagyott állapothoz vezetett. Különösen izgalmas azon projektek sorsa, amelyek a válság beköszönté előtt elindultak, majd leálltak, hiszen ritkán adódik olyan – szinte laboratóriumi – körülmény az építészeti gyakorlatban, hogy egy megtervezett, de meg nem épült, azaz hibernált projekt hat évvel később valósuljon meg, azaz ennyi idő után lehessen mérlegre tenni a több mint fél évtizeddel korábbi elképzelések időtállóságát. Kiváltképp érvényes kérdés ez az irodaház műfajában, amely – ideális esetekben – különös egyensúly művészete: az építetető el- és bérbeadhatóságot, marketing szempontokat, attrakciót és sokszor brutálisan feszes bekerülési költséget kér számon a tervezőn, aki viszont az építetető rövidtávú szándékain túlmutató építészeti minőséget próbál létrehozni. Könnyen belátható, hogy e két szándék irányvektorának találkozása egyáltalán nem evidens: ezért látni fővárosszerte sok, építészeti attrakciókkal felruházott,

öncélú formák játékból összeépített hatalmas épülettárgyat, melyeknek avulása persze mindennél gyorsabban zajlott le az elmúlt években.

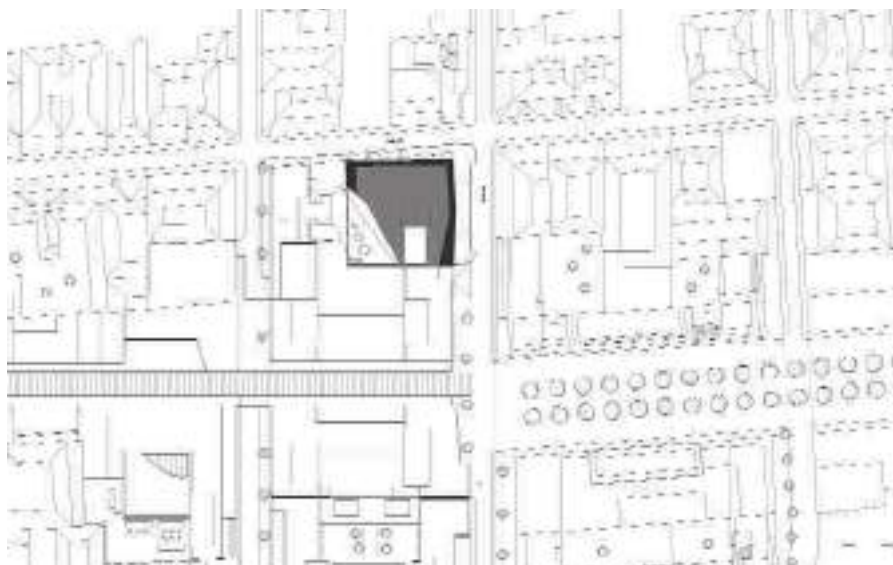
A Práter és Futó utca sarkán, egykor több telek összevonásával kialakuló területen egy korábbi, elvetett változat után 2009-ben fogalmazták meg koncepciójukat a Studio'100 építészei. A szándék friss és tisztán olvasható: a saroktelek beforduló, L-alakos beépítése helyett a területet jobban kihasználó, „amorfi” képlet; a homlokzatra aggatott, öncélúan attraktív elemek helyett a hom-

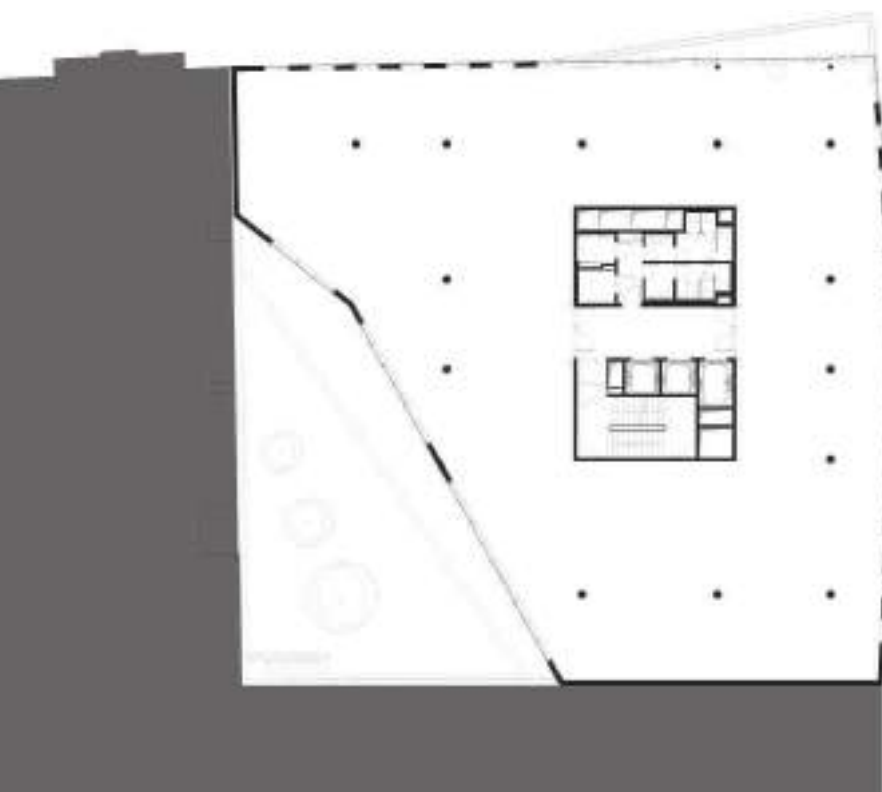
lokzati síkok ki- és bebillentése, visszametszése, valamint a homlokzati ruha egységes raszterre komponálása, a vakolat és az üveg pepita kiosztása képezi az építészeti mozgásteret. Irodaházról beszélünk, mégis tömören összegezzük a kép, melynek megvalósítására a tervezők törekedtek – mindez előrevetíti véleményemet, hogy itt egy magas színvonalú válasz született a műfajon belül egyáltalán feltehető és megválaszolható építészeti kérdésekre.

Egy 8000 négyzetméteres bérirodaház léptékénél fogva is feszültségben van környezetével, azonban itt a környezet legalább három szinten értelmezhető, s e feszültség mindhárom szinten más és más.

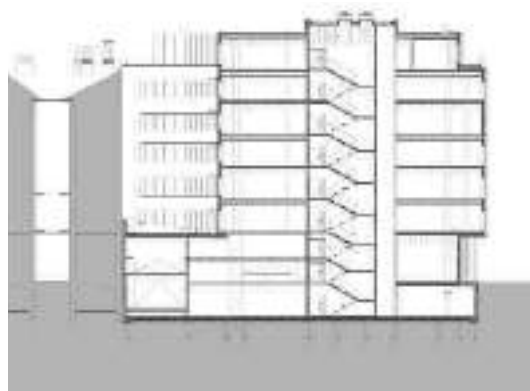
A pepita homlokzati minta homlokzati osztása az irodacellák raszteréből következik

- 1 A cikk az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.
- 2 Wang, Wilfried (ed.): *Herzog & de Meuron*. Artemis of publishing house AG, Zürich 1992.
- 3 Somogyi, Krisztina: PPKE Információs Technológia Kar épülete a Práter utcában. *Építészfórum* (dátum nélkül), hozzáférhető: <http://regi.epiteszforum.hu/node/136> [utolsó belépés: 2015. május 1.]
- 4 Kapy, Jenő: „gyönnnek, gyönnnek”: Lakóház önkormányzati szociális bérakásokkal, Práter utca. *Alaprajz*, vol. 15, no. 4 (2008), pp. 32-35.

Az épület keresztmetszete:
az udvarba épített garázs szintek
emelt intézménykertet hoztak létre

**A földszint visszahúzása és transzparenciája révén az épülettömeg
lebegő, önálló formált testként
jelenik meg a saroktelken**

A Corvin-Szigony projekt kétségtelenül a hazai város-rehabilitáció olyan unikális megvalósult (vagy jelentős részben megvalósult) modellje, amely az ingatlanfejlesztés brutális módon szabadjára engedett, spekulatív elemeiből áll. Az elképzelés létjogosultságának elemzése, amely e józsefvárosi slumos városszövet szanálásával gondolta el megvalósítani a terület rehabilitációját, cik kem kereteit meghaladná. Annyi azonban világos tény, hogy ha egy városrész a magántőkét nem akarja, vagy nem tudja féken tartva használni a köz érdekében, akkor ott a Corvin-Szigony projekthez hasonlóan túlépített, a városszövetet térbelileg, kulturálisan és mentálisan is robbantó eredmények jönnek létre, amelyekhez – tisztelt a néhány kivételnek – befektetői célt kiszolgáló építésszek munkáján keresztül vezet az út. E kontextusban a Corvin Corner irodaházról elmondható, hogy a projekt építészeti értelemben eddigi legjobb eleme.

Ugyanakkor különös módon beszélhetünk helyi kortárs építészeti kontextusról is, hiszen a Práter utcát 2004-ben Balázs Mihály (PPKE épület³), 2008-ban pedig Kis Péter és Valkai Csaba (szociális lakóház) rajzolták fel a hazai és részben a nemzetközi kortárs építészeti térképére. E társaságba lépett be a Studio'100 új irodaháza (tervezők: Szász László, Hajnád Erzsébet, Mórocz Balázs, Vannay Miklós és Dombóvári János). Az építészeti minőségnek e szoros térbeli közelsége egyáltalán nem elhanyagolható szempont, s hosszú távon talán bízhatunk a jó minőségű kortárs építészeti sűrűségének a befektetői szempontokra kedvezően ható szinergiájában is.

Harmadrészt, s itt kell a konkrét építészeti szándékot is beazonosítanunk: az eklektikus, vakolat- és lyukarchitektúrás, erkélyekkel tagolt, másodvonalbeli pesti belvárosi szövet határán állunk. A nagy ingatlanfejlesztés főtogató közelsége a Futó utcában (Corvin Átrium) és egy régi iskolaépület a Práter utcában képezik az épület magassági, építészeti értelemben is radikálisan eltérő jellegű kapcsolódási lehetőségeit. Tömbökről, zárt sorúságról, sarokhelyzetről lehetne most értekezni, miközben rég nincsenek itt már hagyományos értelemben vett tömbök. A telekösszevonások révén lehetetlenül szűk udvarok, egymás fölé magasodó szomszédok jöttek létre, a zárt sorúságot szétzilálták a ki-beugráló, túltagolt homlokzatok és a belső udvarok zöme is zárt magán- vagy intézménykertté vált.

Az irodaház tervezői, úgy tűnik, pontosan érezték és értették a helyzet lehetetlenségét, és olyan építészeti válasszal kísérleteztek, amely úgy próbálta a szétartó környezeti hatásokat integrálni, hogy egyszersmind túl is lépett azokon. A beépítés szellemessége szinte szabadonálló habitust kölcsönöz az épületnek; igaz ez az udvari rész átlós kialakítására éppúgy, mint a szabályozás engedte utcai homlokzat ki-behúzott és töredezett homlok-

Az udvari homlokzat az utcától eltérően sávablakos, klasszikus irodaház-architektúra

zati síkjainak megfogalmazására. Az épület alapformája adja tehát a tömeg plasztikusságát, így nem volt szükség additív elemekre a funkcióhoz tartozó, a befektetői oldalról mindig megkívánt attraktivitás biztosításához. Különösen jónak tűnik a felsőbb sarki szintek visszametszése, amely lendületes, ugyanakkor az utcaképből nem kiálló, s nem utolsó sorban az épület szerves részévé válik. Ügyes egyensúly alakult így ki: épületünket még éppen zártosúnak érezzük, még sarokház, de már független plasztikus elem is egyszerre a szövetben.

Hogy az így létrejött amorf tömeg mégis egységes, az utca fegyelmébe illő képet mutasson, a tervezők egy egzakta szabályrendszerrel foglalkoztak meg, amely az irodaházak cellásításához tartozó modulrendszerrel vette alapul, így raszteres homlokzati képet hozott létre. A műfajból evidensen következő sávablakos (azaz bármilyen mögöttes elrendezést jól bevilágító) homlokzati következmény elkerülésére számos kísérletet figyelhettünk meg az elmúlt évek hazai építészetéből. A teljes homlokzatok

nagy üvegfelületekként való összefogását éppúgy előszeretettel alkalmazták a tervezők (pl. Aréna Corner irodaház, 2005, Lukács és Vikár Építéstudió), mint ahogy igyekeztek feszegetni a lyukarchitektúra random kiosztásának lehetőségeit is (pl. Infopark C-épület, 2005, Építész Stúdió Kft.). A Corvin Corner tervezői az egymás fellett eltolt ablaksorokkal olyan pepita homlokzatot hoztak létre, amelyben – ravasz épületszerkezeti csomópontok árán – sarokban váltó vakolatos és üvegezett mezők alkotják az épület szövetszerű felületi karakterét. A homogén ruha beburkolja a töredezett homlokzati felületeket, ami deklaráltnan fejezi ki az irodaházak homlokzatra korlátozódó építészeti világának öltöztetésjellegét, a skinépítészet világát. Vélhetően erősebb lett volna a létrejövő kép, ha a pepita szövetbe nem kerülnek bele azok a nagy üvegfelületek, amelyek a homlokzat változatosságának igényével magyarázhatók, azonban a tervezők igyekeztek azokat olyan helyekre pozicionálni (szomszédos párkánymagasság-különbség, homlokzati

Építész tervezők: Szász László, Hajnád Erzsébet, Mórocz Balázs, Vannay Miklós, Dombóvári János

Belsőépítészet: Dombóvári János

Építész munkatársak: Balaskó Miklós, Fodor Judit

Kertépítészet: Torma Sarolta

Finombeton ülőbútorok: Varga Péter István

Statika: Puskás Balázs

Gépészet: Pfeningberger Ottó

Elektromos: Mészáros Márton

Megbízó: Futreal Csoport – Corvin Észak Kft. – Kovács Gábor főépítész

Építésvezető: Csavajda Róbert

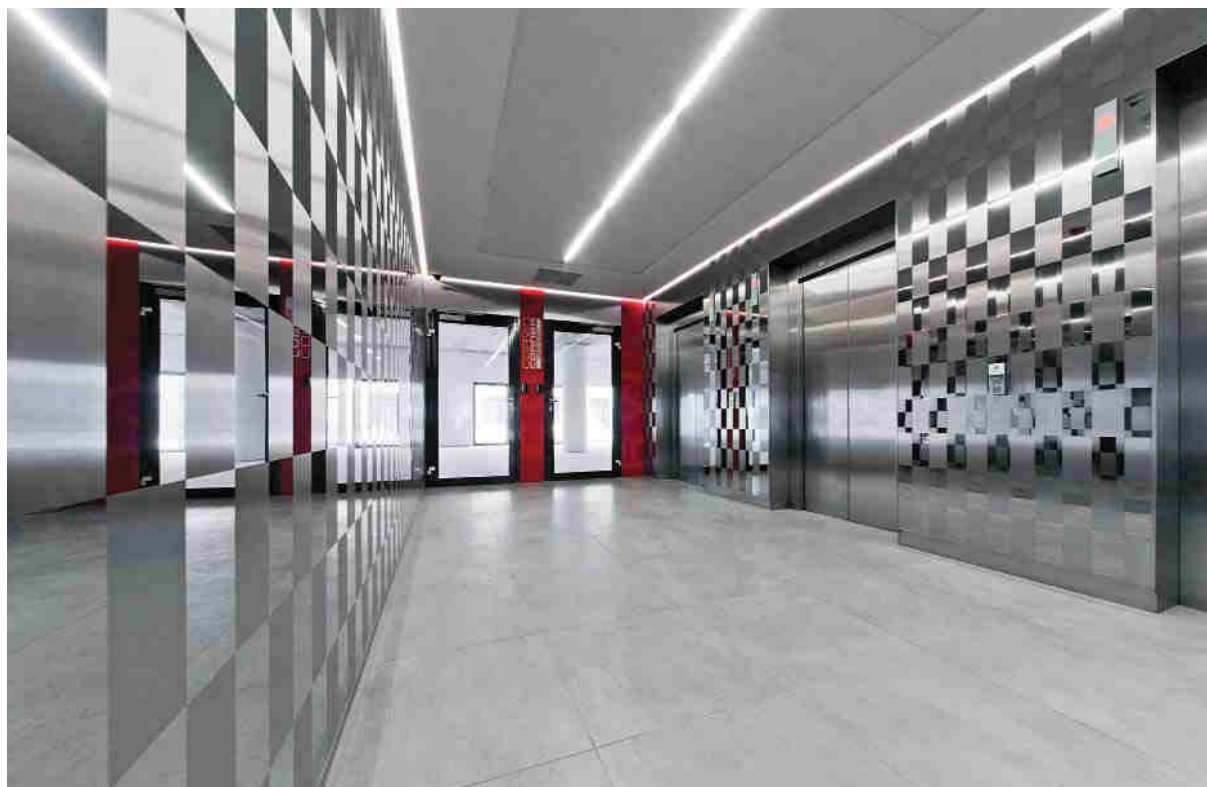
Fotó: Bujnovszky Tamás

visszametszésből adódó felületi váltás), hogy a lehető legkevésbé tűnjenek öncélúnak. A tetőre visszahúzott szintért kár, hiszen így a sarkon kétszeres a tömeg kiszaléptetése, de a szabályozásból törvényszerűen következett (a szemközti utca és homlokzat vonalára illesztett sík finoman szólva érthetetlen előírására gondolok).

A sakktáblaszerűen kialakított homlokzat annak ellenére nem tűnik elavultnak, hogy az utóbbi években sorra jelentek meg a nemzetközi és hazai szinten is az efféle homlokzatképzési fejlemények (pl. a 3h építésziroda munkája nyomán megépült Geometria irodaház 2010-

Práter utcai felület tömör jellege: jobb sorsú városokban nemigen megengedhető az utcák földszint-köztér kapcsolatának efféle privatizálása, lezárása. Ugyanakkor az irodaház udvara jól járt ezzel, hiszen a szűk, háromszög alakú intézménykert légtéraránya kedvezőbbé vált, amelyet a tervezők az épület felé rézsűsen lejtő zöldfelület kialakításával nagyvonalúan fogalmaztak meg.

A részletek gondos kidolgozása és kitartó nyomon követése a kivitelezés folyamatában legalább annyira lényeges, mint a koncepcióalkotás pontossága. A zárószint furfangos, visszahúzott attikamegoldása, amely lehetővé

A szűkre mért közös területek is a homlokzati logikát követő belsőépítészeti koncepciót tükrözik

ből), de persze nem előzmény nélküli az eltolt ablaknyílások rendszeréből összeálló homlokzati ruha megfogalmazása sem, elég, ha a Víziváros Office Center 2005-ös irodaépületére gondolunk (tervezők: Nagy Iván, Pálffy Sándor).

Az udvaron az irodaház típusmegoldása, a sávablakos homlokzat sematikus képe áll előttünk, amellyel nincs is semmi gond, mégis nagyvonalúbb megoldás lett volna az amorf tömeg egységes homlokzatképzése az utcai és udvari felületeken, még ha egyértelmű és érthető beruházói elvárás is áll e kialakítás mögött.

A megrendelői döntés, amely gazdaságossági okokból a földszinti nagyobb belmagasság kettéosztásával jelentős részben parkolókat helyezett a Práter utcai homlokzatra, egy súlyos hátrányhoz és egy jelentős előnyhöz vezetett. A köz számára előnytelenné vált az – egyébként nagyvonalúan megvalósított és a terpesztett lemez alkalmazásával különféle felületeket egységbe fogó –

tette, hogy valamennyi szint azonos magasságúnak hason a homlokzaton, vagy a műfajhoz illően szerény korlátok között mozgó, mégis elegáns belsőépítészeti kidolgozása külön kiemelendő.

A Corvin Corner irodaház nem a műfaj hazai úttörője, de evidens része a fővárosi irodaház-építészet azon – volumenében kis – szegmensének, amely építészeti minőséget is felmutat. Olyan minőségi és időtállóan bizonyuló stabil pont, aminek van releváns építészeti állítása, tudomást vesz és határozottan foglal állást környezetéről, és az alapkoncepciótól a részletekig elszánt építészeti kidolgozottságról tanúskodik. Ha ez a bérirodaház-műfaj válság utáni újjászületésének egyik állomása, akkor okkal bizakodhatunk.

Szabó Levente

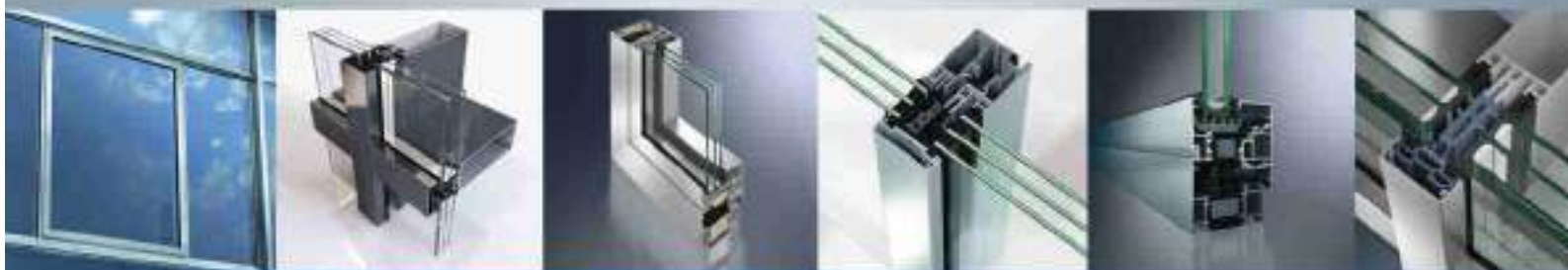

The SCHÜCO logo is displayed in white, uppercase letters against the blue-tinted glass facade of a modern building.The SCHÜCO logo is displayed in white, uppercase letters against a clear blue sky, with a modern building visible in the background.

Funkcionalitás és design tökéletes kombinációja

A fenntarthatóság iránt elkötelezett építészetért

Az ALUKÖNIGSTAHL Magyarországon immár 25 éve a tervezők, beruházók és témaerkezelgyártók technológiai partnere az energiatakarékos minimalizálásra törekedő, magas műszaki tartalmat igénylő projektekben. Integrált rendszermegoldásokat kínálunk a homlokzatalkalítás, automatizálás és a biztonság területén a kitűzött energetikai és fenntarthatósági célok megvalósításához, valamint szakértői tanácsadással szolgálunk.

ALUKÖNIGSTAHL
www.alukoenigstahl.hu

3H: K4

Irodaház a Váci úton

A tömbvégfalakat tartó V-támaszok
a Philip Johnson és Henry Russell
Hitchcock által bevezetett volumet-
rikus jelleget hangsúlyozzák

Építész:
Csillag
Katalin,
Gunther
Zsolt

Egy tizenöt éves ígéret teljesült be azzal, hogy a 3h felépítette a K4 irodaházat a Váci út és a Dózsa György út kereszteződésén. Az ígéret nem a városról, és nem is úgy általában a nagy építészetről, hanem Csillag Katalin és Gunther Zsolt karrierjéről, hazai beérkezéséről szólt. Ha létezik a kortárs magyar építészetnek bárminő panteonja, hírességek csarnoka, csillagos sétánya, akkor ők ezen végiggyalogoltak, oda beléptek, végre bekerültek. A tökéletlenségével együtt is vitathatatlan építészeti minőség született ezen a vedlett sarkon. Korántsem makulátlan, távolról sem problémamentes, mégis távlatos: az elegancia szubtilis aurája emelkedett építészeti kvalitás. Akár szerzői, ez a ház: körötte Európa.

Mielőtt még csapágyasra hajtánám a pátoszrollert, azért szögezzük le: az első ájulatból felocsúdva érthetetlen, fájdalmas nyekkenésekbe ütközik a még csak kicsit figyelmesebb szem is.

A Volga szálló

A telek területén a Volga szálló állt, amelynek megtervezésére 1970-ben kapott megbízást Finta József. A házat néhány hónapnyi tervezés után, alig egy évvel később már át is adták, hogy időben fogadhassa a Budapesti Vadászati Kiállításra érkező vendégeket. A Volga nem csak műszaki, hanem organizációs siker is volt, ösztönölni kezdték hát a megbízások a szomszédos országokból ha-

sonló rendszerű munkásszállók tervezésére.¹ Az épület értékelésekor már akkor, de a későbbiekben is elvált egymástól a szakma és a laikusok véleménye. Míg a városiakok a panelépítészeti újabb elrettentő példáját látták a házban, addig az építészek közül sokan Finta József legeredetibb épületének vélték a Volgát.

*A hely kis híján emblematikussá vált – írja Okrutay Miklós –, kevésen múlhatott, hogy a műemlékvédelem tárgulói körei nem érték el az egykor itt állt [épületet]. (...) Úgy tűnt, Finta József házai közül ez érdemli ki, hogy – a paneles építési mód megújításaként – ha az örökkévalóság-
nak nem is, de hosszú távon fizikai valójában fennmarad-
hat.²*

A műemléki védettség elmaradt, a Volgát akár szállodaként megőrizni, akár pedig irodaházként hasznosítani lehetetlen feladatnak tűnt, így az akkori tulajdonos egy meghívásos pályázat formájában várt ötleteket arra, hogyan lehetne itt egy iroda-hotel komplexumot felépíteni. A 2009-ben kiírt pályázatot is Finta József nyerte el egy nyílt, kigyóként tekeredő, háromszög-kompozíciójú épülettel.³ A végeredmény rávilágított arra, hogy a Dózsa György út nagy ívű kanyarja olyan átmeneti városi szituációt, roncsolt, értelmezhetetlen csomópontot eredményezett, amely éppúgy lehetetlenné tette azt, hogy a leendő ház a Váci úti irodafolyosó része legyen, mint ahogy megvalósíthatatlan volt az is, hogy a Dózsa

György út nem létező kontextusához csatolják. A szemközi sarkon Hofer Miklós Vízmű-székháza túlzottan erős landmarkként uralja a környéket olyan térhelyzetet létrehozva, amelyet a szabályozási előírásokkal lenyelni, de kiköpni sem lehetett igazán. Szoborszerű épületek születtek hát elfedve a tényt, hogy ez a telek azért mégiscsak egy nagyobb egész része lenne.

A 3h húzásának nagyszerűsége épp abban áll, hogy telepítésükkel meglették a műanyagüveg építészeti anti-nómiáját: kontextualizmusuk végeredménye olyan épületplasztika, amely egyszerre reagál a távolabbi térfalakra és azok közeli hiányára. Udvarak, zárt heterotópiák nélkül hoz létre köztes tereket, miközben úgy tűnik, maga is a térben úszik.

Visszatérve az első Volga-pályázatra: a végeredmény egyszerre volt megnyugtató és elgondolkodtató. Valamiféle bizonytalan igazságérzet ítéltette helyénvalónak, hogy Finta József fogja elbontani saját, kvázikultikus házát, azonban aggályosnak tűnhetett – és tűnik most is – az a könnyedség, amellyel egy közösség feláldozni hagyta építészeti közelmúltját. Nem a Volga szálló elvesztése *per se* az elgondolkodtató, hanem a tendencia, amely visszakézből törölné ki a hetvenes-nyolcvanas évek építészét a biografikus emlékezetből.

A tervezés

A pályázat eredményhirdetése után nem sokkal a Futureál lett a terület tulajdonosa, és ez alapvetően új helyzetet teremtett. A budapesti nagyberuházásairól – különösen a Corvin-negyedről – elhíresült cég gyakorla-

ta addig az volt, hogy rendszerint néhány fős, meghívásos pályázatokkal választották ki tervezőiket. Hasonlóképp történt ez a Budapest One Business Center őrmezői beruházásánál is, ahol ugyan a Mérték nyert – és az ő házuk is épül –, ám ezen a 3h olyan meggyőző építészeti minőséggel jelentkezett, hogy a Váci úti megbízást már pályázat nélkül vihették el. Csillag Katalin és Gunther Zsolt 2010 nyarán kezdett el a ház tervein dolgozni, és viszonylag gyorsan, alig néhány hónapnyi vázlategyeztetés után lerajzolták a legyezőt. A forma azonban sokáig maradt parkoló pályán. Változatok tucatjait dolgozták végig, mire a Futureál számára is beláthatóvá vált, hogy a legyező a leggazdaságosabb beépítés, ez a forma bír az a rugalmassággal, amelyet az irodapiac beruházói áhítanak. A korai skicc lendülete érződik a megépült variáns is, ami különösképp méltánylandó, figyelembe véve, hogy a ház, amely háromnak tűnik, voltaképp ket-
tő. Egy L-alak és egy hegyesszög kompozíciójából való-

Jól látszik, ahogy a legyező a Váci út felé nyílván a szomszédos irodaházakhoz is illeszti az új tömböt

- 1 A hetvenes években induló, osztrák hitel-programból elinduló szállodaépítési hullámról, az épület történetéről, továbbá Finta József életművében elfoglalt helyéről, lásd Papp, Géza: Egy építész élete. Finta József 75 éves. *HG.hu*, 2010. június 12. Hozzáférhető: <<http://hg.hu/cikkek/alkotok/9479-egy-epitesz-elete-finta-jozsef-75-eves>> [utolsó belépés: 2015. április 26.].
- 2 Okrutay, Mikós: Etűdök irodaházra. K4 irodaház, Budapest. *Régi-Új Magyar Építőművészet*, no. 3 (2015), pp. 16-19.
- 3 A pályázatról és a bíráló bizottság értékeléséről lásd: Hotel Volga Pályázat in <<http://epiteszforum.hu/hotel-volga-palyazat>> [utolsó belépés: 2015. április 26.].
- 4 A Meggyesi Tamás előadásain rendre előforduló kifejezés a városi decentralizáció inhomogenitására utal. Az olyan hagyományos, városközpontozó tartozó funkciók, mint a hivatalok, intézmények és általában az adminisztrációk, nem egyenletesen, mintegy itatóspapíron terjednek a városközpontból, hanem a fő közlekedési útvonalak mentén csoportosulnak. A Váci út mellett kiváló példái ennek a bekötő utaknál megtelepedő logisztikai központok, továbbá az M7-es autópálya két oldalán kialakult egybefüggő települési táj.
- 5 Wesselényi-Garay, Andor: Prelúdium. Zoboki Gábor és Demeter Nóra Váci úti irodaházáról. *Alaprajz*, vol. 11, no. 4 (2004), pp. 18-23. A modernitás mint díszlet igényére is visszavezethető az, hogy miért találunk kevés organikus szellemben épült irodaházat, illetve ezek a ritka példák – a Hattyúháztól eltekintve – Turi Attila vitathatatlan minőségű, törökbalinti DVD-gyárára gondolva miért nem tekinthetőek tipikusan organikusnak.
- 6 Az irodaház alapvető tartalom nélkülsége és erőltetett építészeti szerepvállalása közötti feszültséget rendkívül plastikusan ábrázolja Szabó, Levente: Szenárió-építészet. EGIS-irodaház, Angyalföld. *Alaprajz*, vol. 15, no. 5 (2008), pp. 52-55.
- 7 Nagy, Iván: *Modern építészet / Modernitás 2.0* [doktori értekezés]. Hozzáférhető: <<http://www.omikk.bme.hu/collections/p>

sult meg az egynemű, összes csomóponti hibájával együtt is makettszerű épület.

Az irodaházak

A magyarországi irodaház-építészet a hazai kapitalista realizmus (kapreál) története. A Váci út beépítése pedig történet a város ujjszerű⁴ decentralizációjáról. Mindezen túl pedig – ahogy ez a Zoboki, Demeter és Társaik által tervezett GTC-irodaház kapcsán már elhangzott – *körkép arról, hogy az egyes befektetői csoportok milyen építészeten keresztül kívánják önmagukat reprezentálni, építészeink pedig milyen architektúrát párosítanak a bérirodák funkciójához Magyarországon. Rutinszerű válasz erre a 'modern', csak hogy (...) a jellemzően külföldi bérlok számára az irodaház-építészet modernsége voltaképpen egy díszlet, amely egy klímától, helytől eloldott, nemzetközi értelemben is konform környezetet teremt azon a színpadon, amelyen a játék tétje elsősorban a megtérülési mutatókban keresendő.*⁵

A nagy irodaház építők – Lukács és Vikár, Finta József, az Építész Stúdió, de a Graphisoft Parkot megálmodó Bojár Gábor is – egy termékeny konfliktus mentén éreltek a házaikat. Ez a dinamika az irodaház eredendő és hártyszerű neutralitása, konténerjellege, továbbá a formaképző akaratok mentén jött létre hol palotajellegű stílusanulmánnyá téve a házat (Graphisoft Park első ütemei), hol pedig formainvenciók terepeként alakítva a homlokzatot (Lukács és Vikár). Viszonylag ritkán fordult elő, hogy egy-egy ház engedjen a hely csábításának és gigantikus ornamentika-tanulmány helyett a saját városi pozíciójával foglalkozzék, önmagára vonatkoztatott helyzetét pedig lehetőleg semleges, aszketikus építészeti eszközökkel prezentálja.⁶ Nagy Iván Petrezselyem úti

CIB-székháza, de különösképp Keller Ferenc és Hőnich Richárd Alkotás Pontja két olyan épület, amelyek nem a változó ízlés által hevített érdekességigények beteljesítései, hanem létező városi szituációkra adott szellemes és könnyed válaszok. Miközben – és ez az igazi truváj – érdekesek is.

A következő körben lehetne említeni a Vízivárosi Irodaházat és az Irinyi József úti darabokat úgyszintén az Építész Stúdiótól, csak hogy az előző a homlokzatát, utóbbi pedig a beépítést ragozza túl, engedve a helytől és funkciótól függetlenedő valamit-akarács csábításának. Ezzel együtt az imént említett házak – mintegy Nagy Iván második modernitást taglaló DLA-dolgozatának⁷ illusztrációjaként, érdekességükkel vagy anélkül – olyan ikonográfiákat hoztak létre, amelyek a De Stijl pár éve tomboló stílusreneszánszának alternatívájaként nyitották meg a modernizmus némiképp korrumpált formakompozíciói felé vezető utat, és helyezték ezzel alapvetően új esztétikai közegbe a technológiailag is igencsak problémás örökséget. Amennyiben el akarjuk helyezni a K4 irodaházat, akkor az a hazai irodaház-építészeti sporadikus második modernitásának és a 3h sachlich gyakorlatának metszéspontjába illeszthető.

Leírás

Ahogy erről már korábban szó volt, a K4 irodaház telepítése szinte lehetetlen városi feladványt old meg: egy rendkívül erős plasztikájú épület szomszédságában teremt egyensúlyt a szoborszerű és a zárt sorú beépítések között.

Ennek legfőbb elemei – idézve a tervezőket⁸ – az *irodatipológia racionalitását követő hasábok, amelyek legyezőszerűen nyílnak a térbővület irányába. A határoló töm-*

bökök illeszkednek a városszövet derékszögű rácszatárhoz, a középső kubus azonban a kettő közé ékelődve felülírja egyszerűnek tűnő viszonyukat. Egy szokványos helyzet válik egyedivé, és ezzel túl is lép a szabályozási terv zárt sorú kötöttségén. Az irodatömbök – folytatja Gunther Zsolt az ismertetőjében – követik a Dózsa György út ívét, a blokkok a kisebb magasságú lakóterületek felé fokozatosan lelépcsőznek.

Sajátos lendület rendezi, pörgeti a kubusokat, mely dinamika úgyszintén a műfaj platói szerelme. Virág Csaba Kálvin téri tömbjei és a már említett Alkotás Pont a két legjobban sikerült példa a környezeti kinetika megjelenítésére, a 3h esetében mindez – különösen a Kálvin tér metaforikusságával ellentétben – azonban realissá lesz. A dinamikus elv itt mozgás közben válik nyilvánvalóvá: a szigorú geometrikus rendben szerkesztett hasábok hol kitakarják egymást, hol feltárukoznak egymás mellett. A pozitív és negatív terek váltakozása, a lelépcsőző tömbök olykor valószerűtlen léptékű megjelenése mind annak a statikus illúzióknak részei, mely az épület körbejárása folyamán válik érthető egészé⁹ – szól a kézirat.

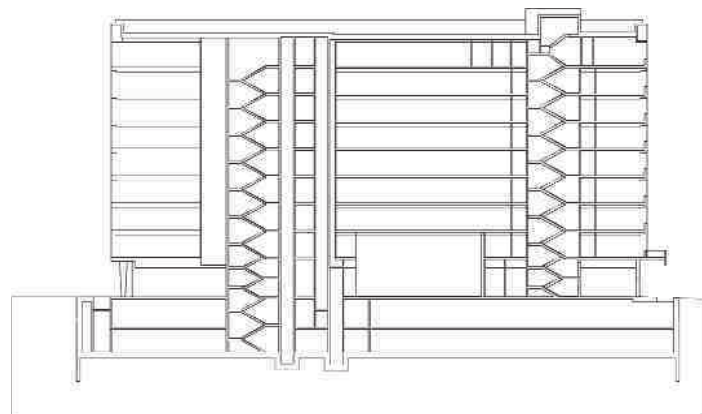
Kell persze némi öngyűlölet ahhoz, hogy bárki műszaki leírásokat olvasson, ambiciózus naivitás pedig ahhoz, hogy el is higgye a többnyire jó szándékú halandzsát, de a K4 irodaház már-már drámai hatása épp onnan ered, hogy modellszerűsége okán pontosan olyan hatásmezőt alakít, mint amelyet a szöveg mintáz. A ház ugyanis tényleg hátsókerti beépítésként értelmezhető, amely azonban központi helyzetbe kerül a bemetsző út ívének fogva: a városszövet szabálytalanságából adódó fókuszpontot egy szabadon megformált épület hozza létre. A fókusz a körüljárás ismételt aktuusaival erősödik, benne a

ház éppannyira önlényegű, mint amennyire referenciális; auratikus létén túl egyértelmű formai utalásokat tesz a Váci út szomszédos tömbjeire.

Hatás

Lenyűgöző az a térbeli hatás, amellyel környezetét szervezi ez a tömb, Csillag Katalin és Gunther Zsolt olyasfajta építészetet hoz létre, amelynek önlényegű tömörsége mintha dacolna a kapreál környezetének szuffléként magukba omló darabjaival. Mintha nem kellene méltatásától majd úgy zavarba jönnünk, mint ahogy azóta néhány, esztétikailag habkönnyűvé lett irodaház ajnázózába belepirulhattunk.¹⁰ Mindez nem jelenti azt, hogy ne lennének érthetetlen elnyalások, bosszantó szakmai hibák ezen a házban. Mindez azért is érthetetlen, mert a legkínosabb csatlakozás, a hegyesszögek metszékében csattanó, változó parapetmagasságú ablakok kollíziója gyönyörű. A nagyvonalúan és egyöntetű, magától értetődő eleganciával megrajzolt, érett, görcsmentes részlet szavaknál ékebben bizonyítja azt a biztonságot, amelylyel Csillag és Gunther benne állnak abban a hagyományban, melynek – a győri Audi-pipacsra gondolva – sokáig az egyetlen képviselői voltak Magyarországon.

A Dózsa György úti nézet valódi jutalomjáték: egy sokra hivatott és az elit által kissé erőből a perifériára szorított csapat beérkezése. Egy olyan csapaté, amely von haus aus grandeurrel, laza csuklómozdulattal rakja magasra a léceket: „Srácok, így is lehetne”. Egy régről, legalább tizenöt évvel ezelőtről eredeztetett ígéret teljeseedik be, ahogy kilépünk a metróból. Egy olyan minőség jelenik meg – nem csak a Váci úton –, amelyre az irodaházak felesleges formaácsingózása miatt még csak példa sem nagyon volt. És ha ez az – éppúgy tanult, mint amennyire ösztönös – elegancia nem lenne elég, még mindig ott a képlet ígérete, amely mankóként segíthetné a kérdéses csomópontok alakítását. A gondolat és az adottságok szempontjából is win-win helyzet ez, amit nem lehet elcsellózni, és mégis kapufa. Szerencsére befelé pattan.

Biccentés a parametrikus építészettől, a digitális szabályszerző irányába.

A képen látható padok köztérként működnek ezt a szabadtéri előcsarnokot

hd/Epiteszmernoki_Kar/2013/Nagy_Ivan/ertekezes.pdf> [utolsó belépés: 2015. április 26].

8 Gunther, Zsolt: *4K irodaház*, 2015 [kézirat].

9 Uo.

10 Topografikus értékeiket elfogadva és szomszédsági jellegüket méltányolva is túljajnázottak tűnnek a dél-budai egyetemi negyed egyes darabjai; veszített relevanciájából a Graphisoft Park, és általában föltűnő a saját idejükben túlzottan is korszerű irodák gyors avulása – nemcsak a Váci úton, de a dél-pesti Duna-parton is.

11 Ennek érzékeltetésére érdemes egy pillanatra Dobai János budaörsi iskoláját citálni.

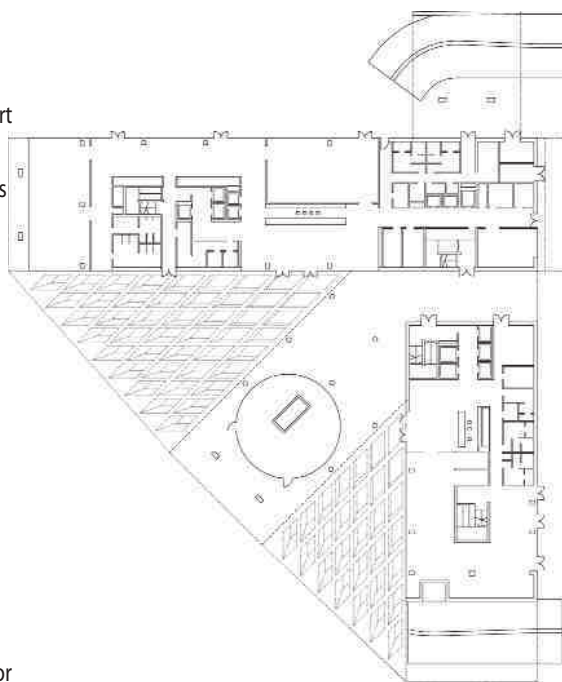

Észrevételek

Gunther Zsolt és Csillag Katalin pontosan tudják – és ez látszik is a házon –, hogy a könnyedség nem azonos a léhasággal, hogy a design nem azonos a tartalomnélküliséggel, hogy a modellszerűség nem azonos a képletszerűséggel. És ez az a pont, a modellszerűség és a képletszerűség között támadt repedés, elkülönülődés, ahonnan a házzal kapcsolatos – jobbára a részleteket illető kritikai észrevételek sarjadnak. Vessünk egy pillantást az előtetőkre. Mértani sorozatok szerinti perforációik, kris-

egységét kívánja megteremteni, addig a ház mint nagyobb egész egy olyan gondolkodásrend emléke, amely ezek merev elválasztását, hierarchikus elrendezettségét vallja. Protézisként, oda nem illő elemként tűnik fel tehát az előtető, amely azonban ezzel a stílusteréssel csak hangsúlyozza a ház modellszerűségét. Ez a trendi kitekintés nem csak enyhíti az épület intranzigenciáját, hanem egy stilisztikai univerzum részéből az univerzum idézetévé teszi azt. Viszonya akár a makett és a valóság kapcsolata: nem az, hanem olyan, *mintha* az lenne.¹¹ A fogalmak szintjén is működik a 3h stratégiája: egy az egyes léptékű szimulákrumba vágódik az idenyomtatott előtető. Mely előtetőt ezek után snassz, csirkeláb-oszlopok tartanak. Puff neki. Egy sarokkal odébb a V-támaszok kristályszerűen szabott kontúrja konkrétan szoborrá teszi a szerkezet, itt meg ez a gyökertető. Tényleg érthetetlen.

Vegyük a hátsó homlokzatot. Kiugrás jelzi, hogy ez a ház a tömegét tekintve korántsem olyan egynemű, mint amennyire innen tűnik, hogy a kiugrás egy kubusban fog folytatódni a Váci út felé, ám az Angyalföldi utca irányába eső hasábvégfalnak eltér a homlokzata: alacsony parapetes a teljes üvegezés helyett. Miért? Illetve a másik irányból: miért kellett egyáltalán tagolni ezt a homlokzatot, ha egyszer hangsúlyozhatta volna a hátsó jelleg szemantikáját is? Vagy ha már tagolták – kiugraták –, akkor azt miért nem a saját blokkjának törvényei szerint tették? Hasonlóképp bizonytalan ugyanitt a lábazatok magassága, továbbá en bloc megoldatlanok a hasábok tetőszinti összemetsződései. Úgy tűnik, mintha hiányoznának bizonyos logikai vezérelvek, mely vezérelvek – egyébként – kiolvashatóak lennének az alaphelyzetből, ha nem csak modellként, de képletként is kezelnék a házat. Jogos és érthető az a tervezői ellenvetés, hogy az Angyalföldi utca mindig is másodrendű homlokzat volt, de ebben az esetben ezt a szituációt kellett volna tervezési mellékfonallal emelni és a nagy elvvel üt-

tálszerű bemetszéseik a 3D printerek közkedvelt ornamentikáit mímelik. Ez a parametrikus betonrács műfajilag különbözik azonban attól a modernizmus-interpretációtól, amelyre az irodaház egyébként vállalkozik. Míg az előtető annak a paradigmának a része, amely a digitális szabázzal a dísz, a szerkezet és a térhatárolás új

Építető: Futureal Development Holding Kft. és KPMG

Vezető építész tervező: Csillag Katalin, Gunther Zsolt (3h építésziroda)

Projektvezető: Békesi Tamás

Építész munkatársak: Bartha András Márk, Fehér Zsombor, Kántor Lilla, Kertész Bence, Kiss Anna Sára, Németh Tamás, Pataj Orsolya

Tartószerkezet: Gecsényi Róbert (Dinám Kft.)

Épületgépészet: Bukovics János (G&B Plan Kft.)

Épületvillamosság: Kelemen Ferenc (Kelevill Kft.)

Tűzvédelem: Nagy Béla (Tűzterv Bt.)

Épületszerkezetek: Takács Balázs (FRT Raszter Építésziroda Kft.)

Tájépítészet: Kuhn András (Gardenworks Kft.)

Akusztika: Fűrjes Andor Tamás (Aqrata Kft.)

Környezetvédelem: Péter Gábor (Belemnites Mérnöki Iroda Kft.)

Út- és forgalomtechnika: Szegő János (Közlekedés Kft.)

Breeam minősítés: Gelesz Adrienn (Abud Kft.)

Generálkivitelező: Pedrano Group

Fotó: Zsitva Tibor

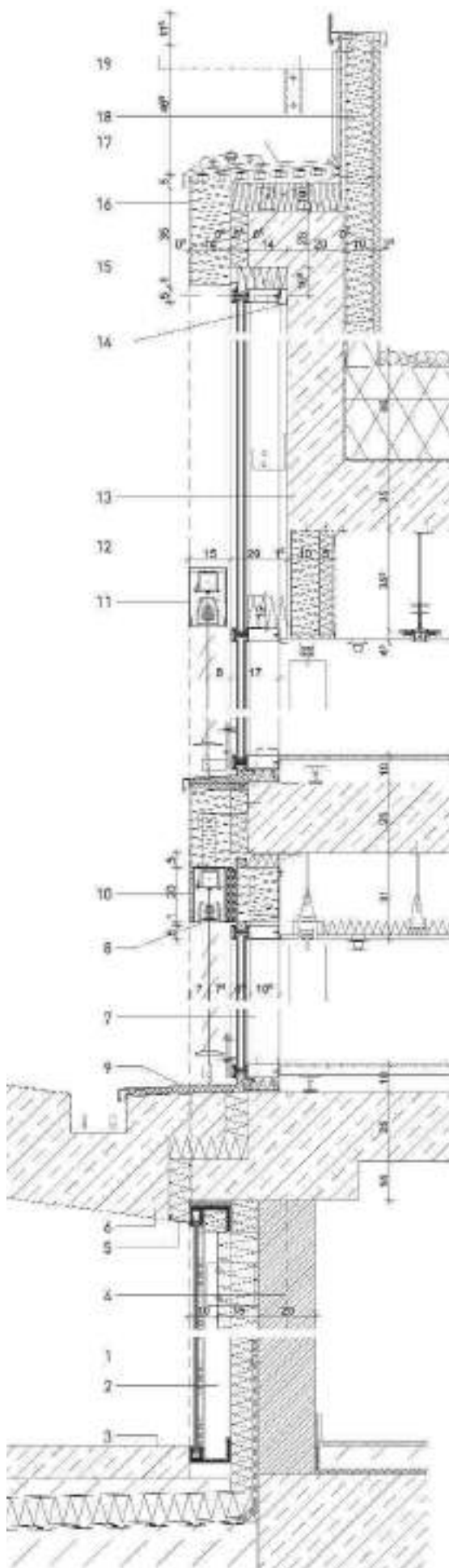
köztetni, egyfajta alkonceptióként működtetni. Oly sokszor leírtam már, hogy magam is unom, de ettől függetlenül tény: jó néhány részletmegoldás mögül hiányzik az a ráció, az analitikus elv, amely egyébként deriválható lenne a modellszerű alaphelyzetből. Vagy amely eredeztethető lenne a telepítési adottságokból, a telekkettősség és tömbhármasság kihasználatlanul maradt potenciáljából.

Feloldás

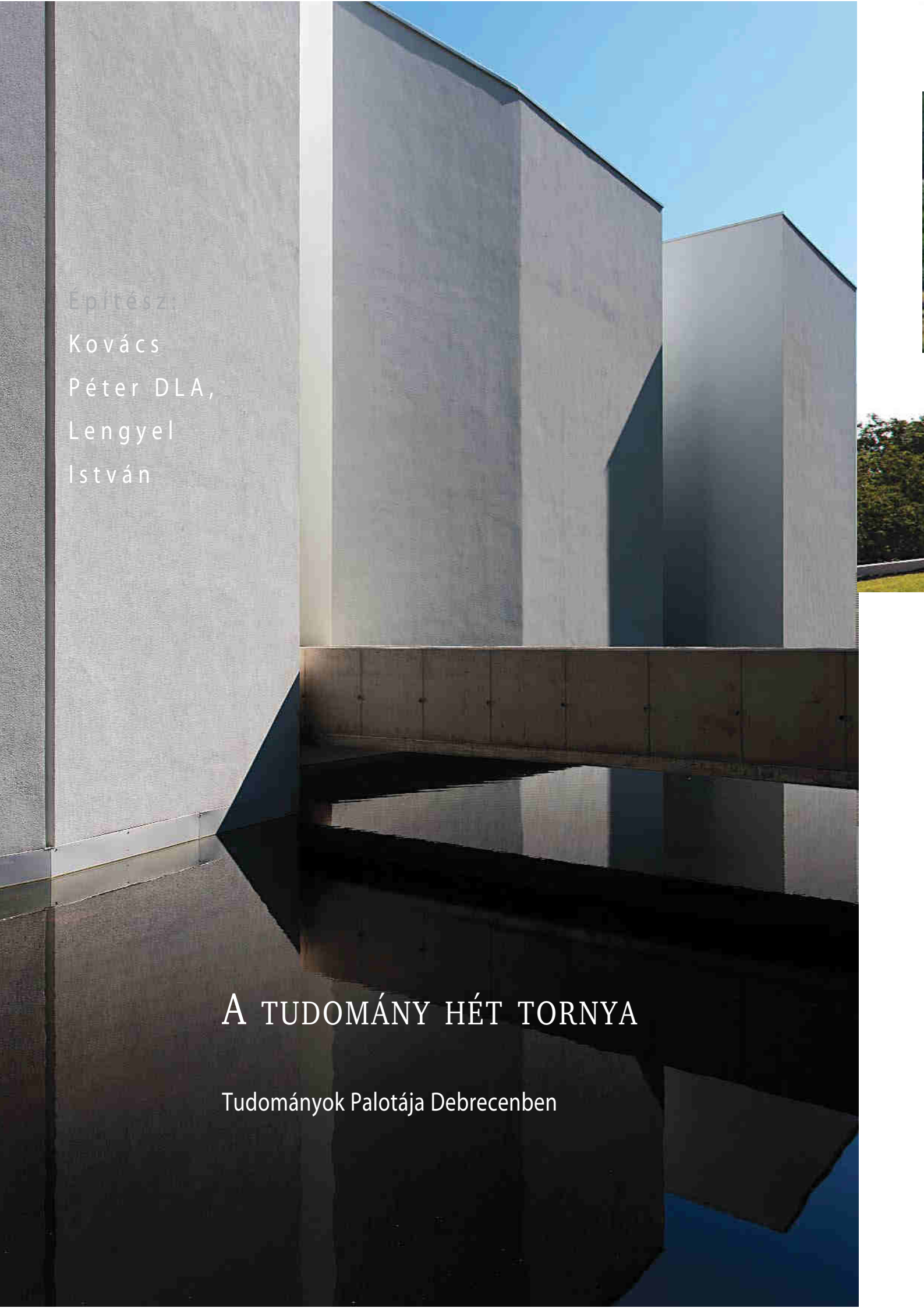
Hogy a városhasználat szempontjából ezek a fenntartások persze mennyire másodrendűek, azt a Dobos C. József szakiskola irányából nyitott átkötés igazolja. A kapualjon áthaladva olyan térszövetbe lép a járókelő, amelyet balról a K4, jobbról egy zöld üvegcsoda, szemből pedig a Capital Square irodaház határol – ugyancsak a Finta Stúdiótól. Hiába létezik utóbbi a Váci út túloldalán, hangulatos térfallal zár be egy olyan udvart, amelyet nem csak a bankosok és az irodisták, de a városhasználók és a Dobos C.-ből kirajzó jóindulatú suhancok is élvezettel belaktak. Az átjárók rendszere olyan közterületi mezőt hoz létre, amelyen kiválóan megtalálja a helyét a középső hasáb alá tett kávézó is: olyannyira független az irodaháztól, hogy működése szükségképp irányul inkább a város, semmint az itt dolgozó dzsentrik felé. Leomlanak – mit leomlanak, fel sem épülnek! – azok az egzisztenciális falak, amelyek láthatatlan erőterként választanak el egymástól öltönyöst és bőgatyást, ficsúrt és deszkást. Jó itt lenni, na. A térbe tett kávézó meg akár talponálló hentes, netán kézműves hamburgeres is lehetne.

Ez a szerencsés léptékű, szivacsként bejárható mikroszövet hívja fel egyébként ismételtelen a figyelmet arra, hogy a város problémája tényleg nem azonos a házakéval. Míg az utóbbiak gyakran véreznek el az anyaghasználat, a csomópont vagy szimplán az esztétika kérdésein, előbbi olyan szerencsés situációk és szövedékek halmaza, amelyből a 3h egy újabbat hozott létre ezen az egyébként vedlett területen. Egy tizenöt évvel ez előttről eredeztetett ígéret teljesült be azzal, hogy a 3h felépítette a K4 irodaházat. Ha létezik a kortárs magyar építészetnek bárminő panteonja, hírességek csarnoka, csillagos sétánya, akkor ők ezen végiggyalogoltak, oda beléptek, végre bekerültek.

Wesselényi-Garay Andor

1. Szerelt üveg homlokzatburkolati panel, ragasztott biztonsági üvegből, hátoldali beégetett festékkal, nem látható rögzítéssel
2. T/L 100.100-profil végigmenő szelvény függesztő- és kitámasztóelem
3. Látszóbeton minőségű öntött, színezett trasszbeton burkolat
4. Vasbeton pillérekkel merevített fal
5. 2 mm vastag porszóró alumínium lemez, üvegszorítóba befogva
6. Vasbeton előtető
7. Hőhidmentes alu függönyfalrendszer (Schüco FW 50+) porszóró (RAL 7015) felülettel
8. Külső oldali alu zsaluzia árnyékoló
9. 2 mm vastag hidegen hajlított, porszóró alulemez ablakpárkány, függönyfal osztó-bordába befogva
10. 12 mm vastag üvegszál erősítésű, vakolható építőlemez, az árnyékoló alumíniumburkolathoz teljes felületen ragasztva
11. U alakú, hajlított, porszóró festett alumínium zsaluziaturkolat
12. A13 építőlemez, fehérre festve
13. Vasbeton fal fehérre festve
14. L 40.20.2 porszóró alu takarólemez
15. 14 cm vastag, teljes keresztmetszetében víztaszító, közetgyapot homlokzati hőszigetelés
16. Lég- és páraáteresztő, vízlepergető, fionomszemcsés, anyagában színezett homlokzati vékonyvakolat
17. Gyárilag színezett, korcolt fémlemez fedés Prefa Prefalz
18. Tűzhorganyzott U-acél attika falváz, közötté 8, illetve 10 cm vastag közetgyapot kitöltéssel
19. 25 mm vastag, hangelnyelő fagyapot hőszigetelés festve, függőleges CD vázprofilokhoz csavarozva

Építész:
Kovács
Péter DLA,
Lengyel
István

A TUDOMÁNY HÉT TORNYA

Tudományok Palotája Debrecenben

**Madártávlatból
jól látszik
az épület
hármastagolása**

Hallott már valaki az Agóra Pólus Programról? Ugye, hogy nem? A Millenárison megnyílt (azóta Budatétényre költöztetett) Csodák Palotáját viszont valószínűleg már többen ismerjük. Az Agóra Pólus Programot 2009-ben írták ki egy EU-s program keretében vidéki nagyvárosok részére hasonló céllal, tehát a természettudományok élényszerű, interaktív népszerűsítésére alkalmas intézmények létesítésére. Az induláskor Debrecen városa az egyetemmel karöltve nagy lelkesedéssel szállt be a programba, azóta viszont némileg alábbhagyott a lendület. A projekt többszöri elakadása után végül tavaly adták át a Tudományok Palotáját a debreceni Nagyerdőn, amely mind elhelyezését, mind építészeti megjelenését tekintve különleges. Az épület színvonalas tartalommal való megtöltése azonban még nem sikerült megnyugtatóan.

Magam is Debrecenben nőttem fel, és kevés dologban vagyok biztosabb, mint hogy a Nagyerdő a város egyik legnagyobb értéke. A városközponttól öt-hat villamosmegállóra lévő, tervezetten kialakított, közlekedéssel jól feltárt, kikapcsolódási lehetőségekben bővelkedő parkerdő délről észak felé fokozatosan megy át őshonos tölgyerdőbe. A terület közparkként való kialakítása és a városhoz csatolása, építészeti színvonalának megalapozása a két világháború között elsősorban Borsos József főépítész nevéhez fűződik.¹ A centrumból való elérését biztosító főtengety és a koncentrikus körutak máig meghatározó keretet jelentenek, melynek kitöltése olyan markáns épületek elhelyezésével kezdődött, mint az egye-

tem központi épülete és a Klinikák (Korb Flóris és Giergl Kálmán),² illetve az új köztemető a ravatalozó-krematórium épületével és a stadion (mindkettő Borsos műve). Az egyetem területén és még azon túl északra is folytatódó főtengetyre fűződik fel a Korb Flóris tervezte botanikus kert, s benne a napfizikai obszervatórium épülete is. A Nagyerdő és a botanikus kert egy része természetvédelmi terület.

Az utóbbi másfél évtizedben Debrecen jórészt az egyetem konzekvens fejlesztéspolitikájának köszönhetően felkerült a kortárs magyar építészet térképére. A több tagintézmény egyesülésével létrejött mega-intézmény két campusán is jelentős épületek születtek: a közvetlen környezetben, a Nagyerdőn Kovács Péter egyetemi épülete nyitja a sort még a kilencvenes évek elejéről, majd Golda Jánosék élettudományi kari épülete³ (2005), a Kovács-Lengyel építészpáros In Vitro Diagnosztika épülete⁴ és Csikós Zoltán és Varga Levente klinikai tömbje (2007) teszi magasra a lécet. Lengyelék az elmúlt években már letették névjegyüket a nagyerdei campuson csakúgy, mint a Kassai úton (Informatikai Kar épülete⁵, 2011), illetve az agrártudományi karok területén is (Táj- és Vidékfejlesztési Központ, 2001; MAG-ház, 2011).

Elemezzük először a Tudományok Palotája telepítését. Az épület a botanikus kert területén belül, egy lebontásra ítélt izotóplabor helyén, egy védett gyöngyvirágos-tölgyes és egy kevésbé értékes, invazív fajokkal telepített

**A domb felől a fő épülettömeg
alacsony falként jelenik meg,
amely fölött az obszervatórium
tornya magasodik**

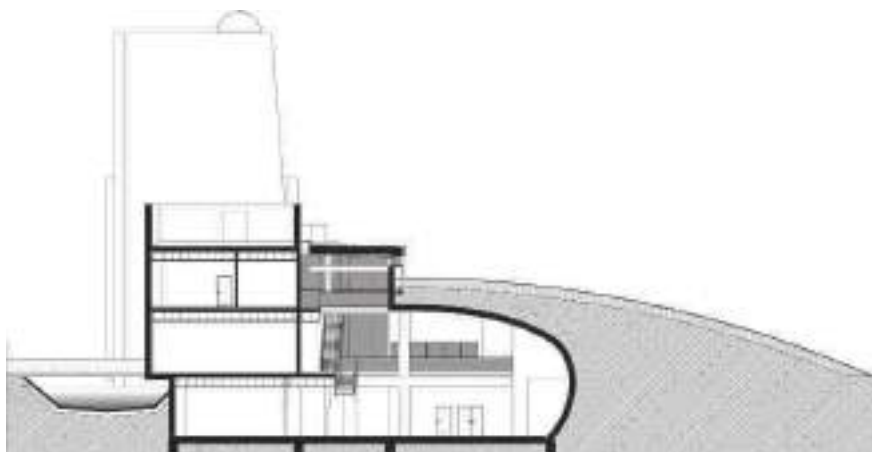
1 Rácz, Zoltán: *Borsos József és Debrecen korai modern építészete*. Csokonai Kiadóvállalat, Debrecen 1990.

2 Gerle, János: *Korb Flóris – Giergl Kálmán*. Holnap Kiadó, Budapest 2010.

3 Vargha, Mihály: Debrecen a világhír felé. *Élet és Irodalom*, vol. 49, no. 27 (2005), p. 27.

4 Sz. n.: In Vitro Diagnostic Centre / Peter Kovacs DLA + Istvan Lengyel. *ArchDaily*, 2012. június 22. Hozzáférhető: <<http://www.archdaily.com/?p=244509>> [utolsó belépés: 2015. május 21.]

5 Poller, Mónika: Debreceni Egyetem, Informatikai Kar. *Hazai Középületek* [internetes portál]. Hozzáférhető: <<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/debreceni-egyetem-informatikai-kar>> [utolsó belépés: 2015. május 21.]

erdőrész határán, kisebb halmokkal tagolt tisztáson épült fel. A terület közútról nem volt közvetlenül elérhető, a legközelebbi fő feltáró útvonal a Nagyerdő legkülső körútja. A tervezők innen, egy meglévő szervízút felbővítésével oldották meg a szükséges kapacitású gépkocsi- és buszparkolót, és az erdőn át, a fák között – a természeti értékeket tiszteletben tartó módon – törtvonalú, emelt pallón vezetett gyalogos megközelítést terveztek. A gazdasági forgalmat, a tűzvédelmi feltárást és az akadálymentes megközelítést egy másik meglévő szervízút felhasználásával az épület alagsoráig vezették.

Az egyetemmel való szoros szakmai együttműködés támogatása indokolja az épület megvalósult elhelyezését, hiszen így mind a campus, mind a botanikus kert közvetlenül kapcsolódhat az épülethez. Természettudományokról lévén szó, erősíti az intézmény üzenetét a természeti környezetbe ágyazottság is. Ugyanakkor, mivel a terület a Nagyerdő városközponttól távolabb eső, tömegközlekedéssel alig megközelíthető részén fekszik, és délről, a botanikus kert főbejárata felől is csak jelentősebb gyaloglással érhető el, a helyszín funkcionak való megfeleltetése számomra nem teljesen meggyőző. Egy ilyen intézmény akkor működik jól, ha iskolások, fiatalok tömegeit vonzza – akár tanítási időben is –, s ezt egy városközponthoz közelebbi elhelyezés jobban szolgálja. (A nagy látogatottság viszont a természetvédelmi terület közelébe vonzott gépjárműforgalom miatt lehet problematikus.) A helyszín kiválasztásában inkább a város és az egyetem pillanatnyi lehetőségei sejthetők.

Az épület feltárulása a gyalogos pallókon megközelítve hihetetlenül drámai. A mintegy 200 méteres bevezető út iránytörései után egy természetes sziklafalra vagy újkőkori megalit-építményre emlékeztető, kicsiny tóban tükröződő hófehér épületegyüttes tűnik föl a fák között. Ha rokon építészeti képet keresek, akkor Alvar Aalto jyväskyläi egyetemi épülete sejlik fel, ahogyan az északi napfény téglafalaira vetíti a karcsú fák árnyékait, vagy Alvaro Siza szikrázó napsütésben álló, túlfeszített arányú, nyílástalan hófehér épülettömbjei jutnak még

eszembe. Ez a felütés az épített és a természetes környezet különállásának felmutatása, de egyszersmind – a lépték, a magasság, a fényektől és évszakoktól függő változandóság révén – a természet és az épített világ egymással analóg voltát is hordozó gesztus nagyon erősen meghatározza az egész épület érzékelését, s tudatilag és érzelmileg ráhangol voltaképpen tárgyára, a természet megismerésére. Ha az épület semmi mást nem tartogatna a számunkra, ez a kép akkor is beleégne az emlékezetünkbe.

A fapallókról a hidrobiológiai tudományterület céljait is szolgáló tavacsán átvezető hídon keresztül, a „menhírek” közötti részen jutunk be magába az épületbe. Az épület háromszintes közlekedő-zsibongója teljes szélességében és magasságában átlátható, a bejárathoz képest keresztirányú tér, amely végein a terepszint fölötti két szint üvegezett felnyitásával vizuálisan beengedi, saját részévé teszi az erdőt. A természetes fény ezen kívül a közlekedőzóna bejárattal szemközti falának tetején végighúzott vízszintes részen és felülvilágítókön át is beáramlik a térbe, így az épület egy fénnel átszőtt, nagyvonalú, gazdag, izgalmas térkompozícióvá válik.

A tér három karakteresen különböző egységre tagolódik, amely elég jól leképezi a funkcionális elrendezést is. Az imént leírt, a látogató által hangsúlyosan észlelt középső egységet talán nem is helyes közlekedőzónának nevezni, mert a tervezői szándék szerint – és valójában is – ez az interaktív tevékenységek tere: itt, mint egy korszerű múzeumban, a fantáziát megragadó, játékos formában kipróbálható, megtapintható nagyméretű kísérleti eszközök között járhatunk körbe. A bejárati oldal épülettömegeit kitöltő második téregység az úgynevezett kreatív zóna, amely már az egyes tudományterületekhez kötődő kiscsoportos, elmélyültebb foglalkozások tere. Itt egy-egy iskolai osztály vagy szakkörös csoport számára szakavatott előadók, gyakorlatvezetők tarthatnak foglalkozásokat, amelyeken a résztvevők egy-egy kutatási feladat megoldása során kipróbálhatják a műszereket, eljárási módokat a vizsgálati módszereket. Az e funkciót magukban foglaló tornyok egyike a fák koronája fölé emelkedik, és a tetején egy kis obszervatórium dómja ül. A harmadik tércsoport a bejárattal szemközti sávban elhelyezett nagyelődő és a vele térileg párba állított, vetítésekre is alkalmas hatalmas homorú gömbcikkely-felület által határolt tér. Ez utóbbi térrész belülről barlangként, kívülről zölddel fedett halomként jelenik meg.

Az előadóterem és a vetítőtér között a bejárati tengely folytatásaként egy kijárat is nyílik e mesterséges dombon át, amely a botanikus kertben álló napfizikai obszervatórium felé vezet. A házon átfeszített húr azonban a terepen elveszíti egyértelmű orientációját, s ez némileg gyengíti az épületen való hangsúlyos megjelenését. Ér-

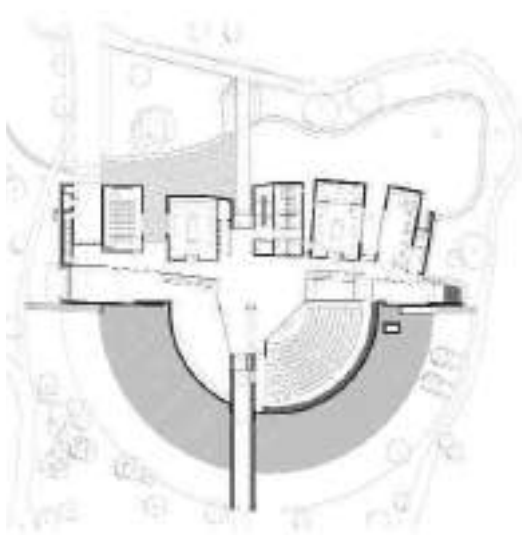

Az erdőn át vezetett bejárati palló-
ösvény

dekes – és nyilván tudatos –, hogy az épület erről az oldalról megint más képet mutat, mint a bejárat felől (sziklafal-megalit) vagy oldalról (tömegek közötti kanyon). S innen nézve sem épületként hat, inkább archaikus toposzokat hív elő: az építészek a dromosz-thalamosz-fal tömegformálási tipológiát az egyéb eszközöktől lecsupaszítva használják. Talán a környezetből hiányzó egyértelmű irányultság teszi, de ez az oldal – legalábbis a főbejárat egyszerre lenyűgöző és érzékeny megfogalmazásához viszonyítva – sematikusabbnak, környezetével kevésbé szervesültnek hat.

Az épület falai kívül-belül egységesen fehérek. Ez egyrészt az építészpáros védjegyének számít, és a tér fényrel rajzolt nyers, plastikus erejét jelzi. Másrészt, mint egy óriási vetítővászon, a későbbi rugalmas tér- és felülethasználtság korlátozatlan (ám egyelőre sajnos kevésbé kihasznált) lehetőségeit jeleníti meg. A belső tér jelenleg a szó szoros értelmében kong az ürességtől: a megrendelői-kivitelezői költségkorlátok között csak egy semle-

A világos belső tér plastikus formákkal, sokrétű átlátásokkal kényezteti a szemet

ges, de kemény és ilyen mennyiségben kicsit nyomasztó sűrű greslap padlóburkolat kerülhetett mindenhová. Az egyéb berendezési tárgyak (öltözőszekrények, büfé székek) is esetleges színben, stílusban és sokszor az építészetre érzéketlen elhelyezéssel kerültek a térbe. A tudományos szemléltetőeszközök pedig nem a terveknek megfelelően, hanem az épület formálásától különállóan, nem kiforrott mérnöki szerkesztéssel, inkább olcsó, kispiparos jellegű konstrukcióban készültek el. Az építészeti leg nagyszerű belső térből így sajnos hiányzik az átgondolt, színvonalas berendezés adta életszerűség, egy kis texturális változatosság, egy kevés jól átgondolt szín: mindaz, amit az igényeit pontosan megfogalmazni képes és annak megvalósulását számon is kérő gazda tehetett

volna hozzá az épülethez, és amitől az igazán élményszerűvé válhatott volna. Az intézmény születésének körülményei (fenntartó változása, forráshiány, időzavar, döntéshozói szándék gyengesége, kivitelezői „olcsósítási” törekvések) folytán az építészek lényegében magukra maradtak az eredeti koncepció képviselésével, s így az épület voltaképpen funkcionális lényege nem bontakozhatott ki a maga teljességében. Kár, mert az az építészeti minőség, amit a tervezők itt leraktak, több mint jól működtethető téri kulissza: emblematikus épület. Már csak a tartalmat kell felhozni erre a színvonalra.

Dudics Krisztián

Építész vezető tervezők: Kovács Péter DLA, Lengyel István
Építészek: Barabás Lajos, Bartha Tibor, Ferenczi Ottó, Kecskés István, Molnár Éva, Tóth Attila, Higi Balázs

Statika: Dezső Zsigmond, Kocsis Attila

Gépészet: Hámosi Sándor, Bodnár Gyula

Elektromos: Nagy Zsolt

Gyengeáram: Szemán Gábor

Közeledés: Mocsári Attila, Máté Sándor

Környezettervezés: Sándor Tamás

Megrendelő: Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata
 Generálkivitelezés: Hunép Zrt.

Fotó: Bujnovszky Tamás

Tervpályázatok

A Solomon R. Guggenheim alapítvány

Idén áprilisban lezárult a Guggenheim Helsinki tervpályázat első köre. A zsűri az 1715 beérkezet pályaműből – ami alapján a világ legnépszerűbb pályázata lett az esemény – 6-ot választott ki, melyek közül június végén fogják a végső győztest kihirdetni. A képenként rovatban bemutatjuk a 6 döntős látványterveit.

Solomon R. Guggenheim gazdag aranybánya tulajdonos családból származó üzletember, aki 1919-től, visszavonulva a munkától, elsősorban modern és kortárs képzőművészeti alkotások gyűjtésébe kezdett. Az idők során

kiállításokat. A gyűjtemény rohamos növekedése miatt az 1940-es évek elején elengedhetlenné vált egy önálló, állandó épület a műalkotások számára, melynek megtervezésére Frank Lloyd Wrightot kérték fel. A koros mester a 12 évig tartó tervezési időszakban hét különböző tervet készített. A múzeumépület végül 1959-ben, Wright halála után pár hónappal és Guggenheim halála után csaknem tíz évvel adták át. Az épület világhíressé tette az alapítványt és egyben a gyűjteményt is. A karakteres külső és a központi, körkörös rampa és közlekedő rendszer bevonult a kortárs építészet legismertebbjei közé, míg a letisztult, egyszerű fehér vakolatú anyaghasználat máig meghatározza a múzeumépítészetet.

Solomon unokahúga Peggy Guggenheim is lelkes műgyűjtő volt, akinek 1978-as halálával az alapítványhoz került újabb jelentősebb számú festmény. Az alapítvány ekkor döntött arról, hogy a világ több pontján is bemutatja gyűjteményét, mely bővülési folyamat azóta is tart. A második épület a velencei Venier dei Leoni Palota átalakításával jött létre, mellyel Európába is eljut az alapítvány gyűjteménye.

Több adomány és további beszerzések révén az 1990-es évekre új épület építése mellett döntött az alapítvány, melynek helyszínéül a baszk Bilbao városát választották. A tervező Frank O. Gehry extravagáns épülete az organikus dekonstruktivizmus és így a kor-szak meghatározó épületévé vált. A hullámzó

közvetlenül hatalmas népszerűségnek örvendett, az első három évben közel négy millió látogatója volt, így az emberek közvetlen kiadásai révén a kivitelezés költségei megtérültek a gazdasági számítások szerint. A múzeum sikere révén az egész városrész is fejlődésnek indult, amit azóta „Bilbao hatásnak” hívnak. A kezdeti sikerek után azonban a látogatószám visszaesett, a „Bilbao hatásnak” negatív felhangjai lettek. A kritikusok szerint az épület méretei és kihasználhatatlan formája miatt fenntarthatatlan, a terek túlzsúfoltak és nem szolgálják a kiállított művek bemutatását.

Ezután az alapítvány együttműködéseket kezdeményezett a világ több táján. A Német Nemzeti Bankkal, az orosz Ermitázs múzeummal és a Las Vegas-i kaszinóval is megállapodva bővítette időszaki kiállításainak színhelyét. Az alapítvány a francia Louvre-ral együtt tervezi üzemeltetni negyedik, építés közben lévő múzeumépületét, mely Abu Dhabiban, a Saadiyat-szigeten lesz kialakítva. A sziget a várostól 500 m-re lévő, még beépítetlen terület, ahova komplex kulturális élményeket szánnak. A landmark épületet szintén Frank O. Gehry tervezte, az épület elkészülte után a legnagyobb alapterületű Guggenheim múzeum lesz.

Az alapítvány már a közeljövőt is tervezi, melynek első fázisa zárulhat le a Guggenheim Helsinki tervpályázat győztesének kihirdetésével. A tervezési területet a város biztosítja a

1

többek között meghatározó Vasilij Kandinszkij- és Moholy-Nagy László gyűjteményt halmozott fel. Kezdetben a nagyközönség számára a műalkotásokat a New York-i Plaza Hotelben bérelt apartmanjában mutatta be, mely hamar kinőtte magát.

2

A saját nevét viselő alapítványt 1937-ben hozta létre, mely kezdetben New Yorkban, a 24. és az 54. utca sarkán rendezett ideiglenes

formák és a különleges titán burkolat a szakmai berkeken kívül is ismertté tette az épületet. A múzeum a megnyitása (1997) után

3

múzeumnak, mely Eteläsatama kikötőben található, a városközponttól nem messze. A városba hajóval érkezőket szinte a múzeum

fogja fogadni, mely hűen reprezentálja a terület fontosságát. Talán a bilbaoi épület hatásai miatt is, a múzeumépületnek kritikusai is vannak. Ellenpályázatot indítottak, mely segítségével a terület jobb felhasználására

keresnek elképzeléseket. A terület végleges kialakítása így széles társadalmi vita eredménye lehet.

1. Solomon R. Guggenheim múzeum, New York, 1959 – Frank Lloyd Wright
2. Guggenheim Múzeum, Bilbao, 1997 – Frank O. Gehry
3. Guggenheim Múzeum, Abu Dhabi, látványterv – Frank O. Gehry

Képenként – válogatás a közelmúlt pályázati terveiből:

4

6

8

5

7

9

A Guggenheim Helsinki döntős pályaművei:

4. AGPS Architecture Ltd. (Svájc és Amerikai Egyesült Államok)
5. Asif Khan Ltd. (Egyesült Királyság)
6. Fake Industries Architectural Agonism (Amerikai Egyesült Államok, Spanyolország és Ausztrália)
7. Haas Cook Zemmrich Studio2050 (Németország)
8. Moreau Kusunoki Architectes (Franciaország)
9. SMAR Architecture Studio (Spanyolország és Ausztrália)

Amikre érdemes figyelni

közeledő határidővel leadható pályázatok:

- Órbottyán Intézményközpont
beadási határidő: 2015. 06. 08.
- Isztambul közösségi piac
beadási határidő: 2015. 06. 27.
- Europán – 13
beadási határidő: 2015. 06. 30.
- Tokió Zeneközpont
beadási határidő: 2015. 07. 03.
- „3 híd” partvidék, Liepaja Lettország
beadási határidő: 2015. 08. 14.

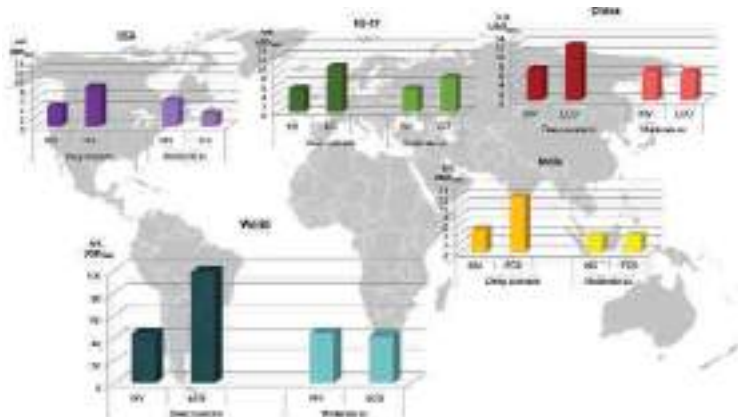
Burián Gergő

Épületenergetikai szabályozások hosszú távú gazdasági hatásai

A Magyar Környezettudatos Építés Egyesületének két alapító tagja, dr. Ürge-Vorsatz Diana és dr. Reith András nevével fémjelzett kutatás a maga komplexitásában az első egész világot átölelő költség-haszon-elemzés, amely különböző mélységű épületenergetikai forgatókönyvek hosszú távú gazdasági hatásait vizsgálja.

A jelentés a jelenlegi szabályozásoknak megfelelő, mérsékelt épületenergetikai beruházások forgatókönyve (Moderate efficiency scenario) és az úgynevezett mély hatékonysági forgatókönyv (Deep efficiency scenario) szerinti előrevetített hatásokat hasonlítja össze. A teljes dokumentum letölthető a szervezet honlapjáról (www.gbpn.org).

Az új jelentésben a teljes halmozott járulékos beruházási költségek (1. ábra: INV) és a teljes halmozott energiaköltség-megtakarítások (1. ábra: ECS) a számítás két fő indikátorai. Ezek arányából jól látszik a megtérülés várható mértéke. A kutatás különös hangsúlyt fektet a négy fő világrégióra: USA, Európa, India, Kína, és ezekre a 2050-ig tartó intervallumon belül egyenként is kiszámolja a fenti indikátorokat mindkét forgatókönyv esetén.

1. ábra: Eredmények a négy fő régióra, illetve a világra a két forgatókönyv alapján

(Ürge-Vorsatz, D., Reith, A. et al 2015)

A mérsékelt hatékonyság forgatókönyve a kutatás kezdetekor (2012) éppen aktuális épületenergetikai szabályozásnak megfelelő épületek elterjedését feltételezi, míg a mély egy közel passzív ház szintű épületállomány elterjedését modellezi új épületek és mélyfelújítások esetében is. Az összehasonlítás alapja egy elméleti referencia-forgatókönyv, a fagyasztott hatékonysági forgatókönyv (Frozen efficiency scenario), amely a 2005-ös épületállományból és szabályozásokból kiindulva feltételezi az épületállomány fejlődését, költségeit, energiaszükségletét 2050-ig. Éppen ezért azokban a régiókban, ahol az energetikai szabályozás szigorúbb, ott a forgatókönyvek eredményei is közelebb állnak egymáshoz, ilyen például Európa.

Míg a mérsékelt hatékonysági forgatókönyv Európa kivételével egyik régióban sem térül meg, addig a mély hatékonysági forgatókönyv jelentős megtérülést ér el minden régióban. A mély hatékonysági forgatókönyv minden régióban gazdaságosabbnak bizonyult a mérsékelt ha-

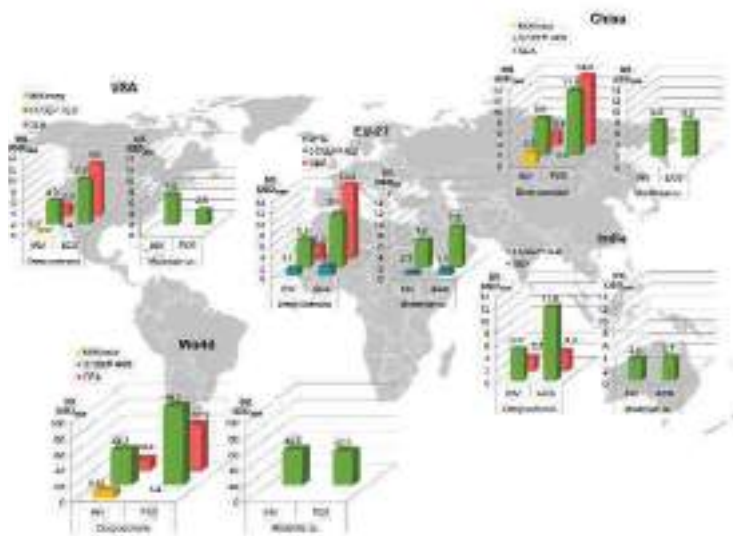
Forgatókönyv	Leírás	Felújítási arány (% épületállomány alapterület)
Fagyasztott hatékonysági forgatókönyv	Elméleti referencia-forgatókönyv. A felújítások és új épületek energiafogyasztása nem csökken a 2005-ös energiafogyasztáshoz képest. A felújított épületek kb. 10%-kal kevesebb energiát fogyasztanak fűtési és hűtési célból, mint a meglévő épületek. Fejlett, energiahatékony új épületeket csak Németországban és Ausztriában feltételez a forgatókönyv.	1.4% (épületállomány alapterület)
Mérsékelt hatékonysági forgatókönyv	Jelenlegi (2012) energetikai szabályozások életbe lépnek. Magasabb felújítási arány. Az új épületek mindenhol az adott helyen aktuális (2012) energetikai szabályozásnak megfelelő szinten épülnek. A felújított épületek átlagosan 30%-os energiamegtakarítást érnek.	1.4%-ról 2.1%-ra emelkedik EU-27 és USA esetében, 1.6%-ra Kína esetében és 1.5%-ra India esetében 2020-ra, majd ezen a szinten marad
Mély hatékonysági forgatókönyv	A leginkább céltudatos forgatókönyv. 2022 után a legtöbb felújítás és új épület nagyon magas energiahatékonysági szinten épül, úgy, ahogy manapság (2012) a legjobb mintaprojektek.	2020-ra 1.4%-ról 3%-ra emelkedik, majd ezen a szinten marad.

2. ábra: A forgatókönyvek leírása (Ürge-Vorsatz, D., Reith, A. et al. 2015)

tekonyságainál. Természetesen az eredményeket befolyásolja, hogy a fejlett régiókban, így az EU-ban vagy USA-ban kisebb az új épületek aránya, és egyre jelentősebb az igény a meglévő épületek felújítására. A fejlődő régiókban pedig, így Indiában és Kínában még mindig jelentős mértékű alapterület-növekedés várható az új épületek terén, és az épületenergetikai szabályozás szintje is alacsonyabban áll a fejlett országokéhoz képest (2. ábra). Többek között ezek a tények is hozzájárulnak a jelentős megtérülési potenciálhoz, amely a mély hatékonysági forgatókönyv révén elérhetőnek tűnik.

A jelentés rámutat, hogy Európa esetében alig magasabb járulékos beruházási költségek esetén (mérsékelt: 5,0 és mély: 5,1 trillió USD₂₀₀₅) jelentősen magasabb teljes halmozott energiaköltség-megtakarítás válik elérhetővé: 7,5 helyett 9,8 trillió USD₂₀₀₅.

A többi régióban is jellemző, hogy hasonló léptékű vagy a mély hatékonyság forgatókönyvében még akár kisebb járulékos beruházási költségek befektetésével is többszörös teljes halmozott energiaköltség-megtakarítás érhető el. Például Kínában 6,2 trillió USD₂₀₀₅ helyett 11,9 trillió USD₂₀₀₅ az elérhető megtakarítás becsült értéke, míg az

3. ábra: A jelentés eredményeinek összehasonlítása a korábbi kutatások eredményeivel (Ürge-Vorsatz, D., Reith, A. et al. 2015))

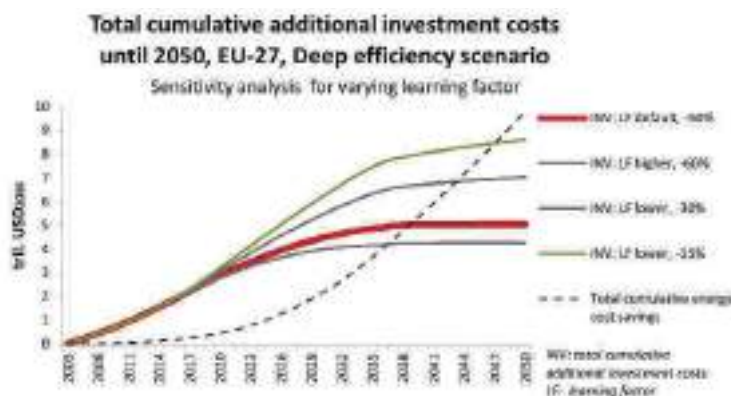

egész világra nézve: 42,0 helyett 99,2 trillió USD₂₀₀₅-t spórolnánk, ha a mély forgatókönyv szerint fejlesztenénk, építenénk, míg a járulékos beruházási költségek értéke mindkét forgatókönyv esetén 45 trillió USD₂₀₀₅ körül alakul (1. ábra).

Készültek már kutatások hasonló céllal, de sokkal kisebb léptékben: csak kevés számolta közülük az egész világra vonatkozó gazdasági hatásokat, és azok sem épültek ilyen részletes költségadatbázisra, nem számoltak több forgatókönyvet, esetleg rövidebb időtávon vizsgáltak, amely nem tette lehetővé a hosszú távú pozitív hatások figyelembevételét. Így elmondható, hogy ez a jelentés hiánypótló mű a politikai döntéstámogatásban (3. ábra).

A kutatók figyelembe vették a számításhoz használt becslések bizonytalanságát, amelynek hatását egy úgynevezett érzékenységi vizsgálattal modellezték.

Az egyik ilyen feltételezés a technológiai tanulás mértéke. Ennek lényege, hogy egy piacra kerülő termék vagy technológia ára a prototípus esetén a legmagasabb, majd a piaci elterjedéssel, esetleges tömeggyártással töredékére csökken. Ebben a kutatásban 50 %-os technológiai tanulást feltételeznek a kutatók, és az eredmények érzékenységét vizsgálják 60 %-os, 30 %-os és 15 %-os technológiai tanulással is (4. ábra).

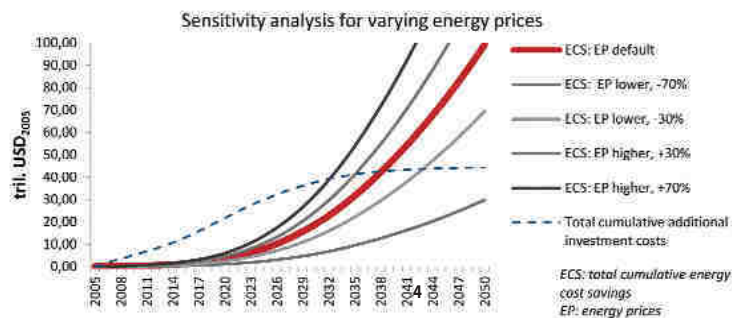
4. ábra: Teljes halmozott járulékos beruházási költségek alakulása a világon 2050-ig, mély hatékonyság forgatókönyv – Érzékenységi vizsgálat a technológiai tanulás mértékére (Ürge-Vorsatz, D., Reith, A. et al 2015)

Az eredményeket jelentősen befolyásolja az energiaárak alakulása: ha az energiaárak csökkennek, az a hosszú távú megtérülésre jelentős negatív hatást gyakorol – a megtérülés jóval később vagy egyáltalán nem következik be. Az eredményeket kiszámolták 30, illetve 70 %-kal magasabb és 30, illetve 70 %-kal alacsonyabb energiaárakat feltételezve is (5. ábra).

Az érzékenységi vizsgálat is azt támasztja alá, hogy gazdasági szempontból a számítás paramétereinek jelentős módosításaival is a mély hatékonysági forgatókönyv az előnyösebb választás.

További kutatásra lenne szükség a bemenő költségadatok pontosításához többek között Kínában, Indiában és a világ e négy régiójában nem tartozó területeken egyaránt. Szintén fontos lenne vizsgálni a technológiai tanulás költségvonzatáról, a legjobb példák elterjeszthetőségéről,

Total cumulative energy cost savings until 2050, World, Deep efficiency scenario

5. ábra: Teljes halmozott energiaköltség-megtakarítások alakulása az világon 2050-ig – Érzékenységi vizsgálat az energiaárak alakulására (Ürge-Vorsatz, D., Reith, A. et al 2015)

ségéről, illetve a mélyfelújítás gyakorlati korlátairól többek között a műemléki védettséget élvező épületek körében.

A jelentés nem meglepő végkövetkeztetése: költség-haszon szempontból a mély hatékonysági forgatókönyv a legtöbb régióban jelentősen túlszárnyalja a mérsékelt hatékonysági forgatókönyvet, így az megtérülési szempontból hosszú távon sokkal előnyösebb. A jelentés több javaslatot sorakoztat fel a forgatókönyv elterjedésének katalizálására: támogatási rendszereket kellene kidolgozni a nagyobb energiahatékonyságú épületek építésére, illetve a jelenleginél szigorúbb, közel passzívház szintű épületenergetikai szabályozás bevezetése lenne célszerű. Meglepő konklúzió azonban, hogy az előrevetített hatások elérésében milyen jelentős szerepet játszik a technológiai tanulás, aminek a kutatás-fejlesztésen túl a minőségi szakképzés az alapvető előfeltétele.

A jelentést a GBPN (Global Buildings Performance Network) megbízásából prof. Ürge-Vorsatz Diana és dr. Reith András vezetésével az ABUD Mérnökiroda és a Közép-európai Egyetem Éghajlat- és Fenntartható Energiapolitikai Kutatóközpontja (CEU-3CSEP) készítette. A kutatócsoport további tagjai: Katarína Korytárová, Egyed Mónika, Dollenstein János.

Birtalan Orsolya

Hivatkozások

Ürge-Vorsatz, D. et al., 2012: Diana Urge-Vorsatz, Ksenia Petrichenko, Miklos Antal, Maja Staniec, Michael Labelle, Eren Ozden, Elena Labzina: Best Practice Policies for Low Energy and Carbon Buildings. A Scenario Analysis. Research report prepared by the Center for Climate Change and Sustainable Policy (3CSEP) for the Global Building Performance Network

Ürge-Vorsatz, D., Reith, A. et al. 2015: Diana Urge-Vorsatz, András Reith, Katarína Korytárová, Mónika Egyed, János Dollenstein: Monetary Benefits of Ambitious Building Energy Policies. Research report prepared by ABUD (Advanced Building and Urban Design) for Green Building Performance Network (GBPN)

Genius loci a Budai Várban

Visszhang „A Budai Vár – Építészkonferencia a Nemzeti Hauszmann Tervről” című konferenciáról

Köszönet a rendezőknek, köszönet a résztvevőknek, köszönöm, hogy ott lehettem.

Elképesztően jó javaslatok, hibátlan szaktudás csillogásában gyönyörködhettem.

Nagy élmény volt számomra „A Budai Vár – Építészeti konferencia a Nemzeti Hauszmann Tervről”. A Várkert Bazárt két napon keresztül a hely szelleme töltötte meg.

Dr. Mezős Tamás kitűnő expozéjában érdekesen mutatta, hogy az építészeti múltat vállalni kell, függetlenül a történelmi múltban esetleg előfordulható negatív emlékeiktől. Amint mondta, tudományos előkészítés, tudományos háttér szükséges az újraértékesítés sikeres megvalósításához.

Többen mondták, hogy az újrahasznosítási munkák városfejlesztési és építészeti elképzeléseinek megvalósításához Budapestnek is hozzá kell járulnia. Dr. Nagy Gábor Tamás polgármester mondta: a vár olyan, mint egy falu a városban, melynek ékessége a királyi palota. A területnek nincs és nem is volt királya, a király az egész Kárpát-medencéé volt. A Budai Várban a kolozsvári Mátyás király hagyta a legjelentősebb nyomokat, kit román testvéreink sajátjuknak tartanak. Ennek ellensúlyozásához nemcsak Budapest, hanem a Kárpát-medence összmagyarságának, sőt minden magyar szellemiséget érző embernek a világon hozzá kellene járulnia.

Többen több várat, rezideniális központot bemutatnak, összehasonlításokat végeztek. Zoboki Gábor szerint akármennyi külföldi témát nézünk, észre kell vennünk, hogy mindegyik egészen más. Ez így igaz. Többen is említették az Akropoliszt. Az Akropoliszt mindenütt a világon, minden építészeti egyetemen tanítják. Az Akropolisz az európai építészeti és városfejlesztés bölcsője. Nem tudom, hogy öntudatból

vagy érzésből, de mindazok, akik a budai Vár építésével, restaurálásával, újraépítésével, fejlesztésével foglalkoztak, szinte minden előírást alkalmaztak, ami az Akropoliszon keresztül fogalmazódott meg.

A város észak-dél irányú hossz tengelyét a Duna hangsúlyozza. A hossz tengely bármelyik pontjából rálátásunk van a város lelkére, a budai Várra. A hossz tengelyre szinte merőleges a kereszt tengely, keletről nyugatra, a Hősök terétől a Várig, mely körül felsorakoznak a pezsgő város jellegzetes alkotóelemei. Ez világviszonylatban páratlan urbanizációs kompozíció. Bemutatták hol, kik, mit fényképeznek a várban, de arról nem láttunk felmérést, hányan, honnét láthatják a Várat. Kis Péter Ybl-díjas építész egy színházzal hasonlította össze Budapestet, ahol a Vár a színpad, és hangsúlyozta, hogy a Várat Budapesttel összehangba kell elemezni, elsősorban geomorfológiai szempontból.

Dr. Buzinkay Géza megemlítette, hogy az 1948-as városfejlesztési törvény még említésre se méltatta a budai Várat. A konferencia előtt több szakkönyvet átlapoztam, és szomorúan állapítottam meg, hogy több jeles szakember könyvében nem találunk rá a budai Várra. Így többek között dr. Zádor Mihály Műemlékek konzerválásának új módszerei (1983) vagy Pogány Frigyes Szobrászat és festészet az építőművészetben (1965) című munkájában sem. Honnét tudnának a magyarországi iskolás gyermekek a budai Vár kulturális identitásteremtő szerepéről, kárpát-medencei és európai sajátosságairól, ha sokan még a legjobbak közül se merték sokáig említeni. A kommunista hatalom a lebombázott várnegyedre a munkásosztály fellelegvára akarta tenni, ahol szovjet típusú tömbházakba kaptak volna elszállásolást az élmunkások. Az építészeknek, városfejlesztőknek mindig sikerült a szakmát a

Budai Vár – Konferencia a várról

Noha a budai Vár felújítása nem várhat, a társadalmi párbeszédet nem szabad mellőzni – hangsúlyozta a rekonstrukciót célzó Nemzeti Hauszmann Tervről rendezett építészeti konferencia megnyitó beszédében a Miniszterelnökség parlamenti államtitkára.

L. Simon László kiemelte: nemzeti jelképünkéről, a főváros egyik ékééről van szó, amelyhez hozzányúlni csak a megfelelő körültekintéssel szabad.

A minden bizonnyal több mint egy évtizedig tartó folyamatot azonban csak a társadalom és azon belül a szakma bevonásával lehet elképzelni – tette hozzá a Miniszterelnökség, a Magyar Művészeti Akadémia és a Magyar Építész Kamara által szervezett kétnapos konferencián.

A megnyitót követő előadásában az államtitkár felidézte: a Nemzeti Hauszmann Terv tavaly indította útjára a kormány elsősorban a budai Várpalotára koncentrálva, de azóta kiderült, hogy a Várnegyedet egységesen érdemes kezelni, és a kerülettel együttműködésben áttekinteni többek között a barlangrendszer, a Polgárvaros és a közlekedési hálózat problémáit is.

A jelenleg meglévő palotaépület nagy részét kulturális célokra szeretnék felhasználni, ugyanakkor alkalmasnak kell tenni arra, hogy reprezentatív állami funkciók befogadására is alkalmas legyen – közölte, hozzátéve: nem új elképzelésről van szó, hiszen már a szocialista kormányzat is erről szóló kormányhatározatot adott ki.

L. Simon László beszámolója szerint noha a Nemzeti Hauszmann Terv súlypontja a Palotanegyed rekonstrukciója, közben zajlik a karmelita kolostor felújítása, és sikerült megóvni a pusztulástól a Honvéd Főparancsnokságot is, amelynél a jövőben el kell dönteni, hogy az épületet lezárják-e egy végleges tetővel, vagy építsenek rá még egy szintet, esetleg az 1945 előtti állapotot visszaállítva.

A Miniszterelnökség rövidesen ötletpályázatot ír ki a Szent György tér Tabánra néző üres telkeinek hasznosítására – jelentette be. A téren 2016-ra készül el egy új mélygarázs, fölé épül vissza a Lovarda, amellé az 1971-ben méltatlanul lebontott Főőrségi épület, és még idén megkezdődik a Stöckl-lépcső felújítása is – számolt be. Mint hozzátette, mindezt komoly ásatások előzik meg, az egykori szárazárkot bemutatathatóvá is teszik majd a föld alatt.

A Polgárvarosban a kerület erőfeszítéseinek köszönhetően sok homlokzat újul meg – jegyezte meg az államtitkár, aki szerint nem szabad megelégedni az állami épületekről sem. Tervebe vetették például a Magyar Nemzeti Levéltár bővítését, és a nemrég magyar állami tulajdonba visszakerült egykori Táncsics-börtön épületében rendezik be a Hauszmann Terv bemutató központját. Az egykori börtönudvar és az Erdélyi-bástya átfogó régészeti feltárására 400 millió forintot szán a kormány, sor kerülhet a Hunyadi- és Csíkos-udvar rendbetételére, de a remények szerint még ebben a kormányzati ciklusban meg tud valósulni a palota Szent István-termének rekonstrukciója is – közölte.

L. Simon László szolt arról a kezdeményezésről is, amely a Táncsics-börtön mögötti középkori zsinagoga ismételt feltárását javasolja; elmondása szerint erre a kormány részéről megvan a nyitottság.

A Palotaegyüttes mai képe, külső és belső megjelenése egyértelműen megkérdőjelezhető, a háború utáni rekonstrukció és bontások legalább annyira hozzájárultak a történeti értékek pusztulásához, mint maga a háború – vélekedett az államtitkár, aki szerint meg kell találni a finom egyensúlyt: rekonstruálni kell, ami hitelesen helyreállítható, de megjelenhet a kortárs építészet is, amennyiben funkcionálisan és esztétikailag illeszkedik a történelmi épületegyütteshez.

„A Nemzeti Hauszmann Terv célja nem az elmúlt idők és politikai rendszerek restaurálása. A kormány szándéka az, hogy a magyarságnak az ezeréves államisághoz, a magyar alkotmányos rendezettséghez való egészséges viszonyát tükörözze, a Nemzeti Hauszmann Terv révén pedig ismét a nemzet kincsvé kívánja tenni a Palotaegyüttest” – fogalmazott L. Simon László.

Fekete György hangsúlyozta: bizik abban, hogy a vár felújítását a legjobb magyar szakemberek fogják elvégezni, és a koncepció véglegességét a hazai szakmai eszmecserék tapasztalatainak „okos összefüggése érleli meg, és mindezek az időnként tapasztalható hivatali fölnyitól mentesülhetnek”.

„Intézmények, közösségek, személyiségek életében egyaránt kiemelkedő jelentőségűen azok a pillanatok, amikor egy nemzet képviselői elhatározzák és kísérletet tesznek arra, hogy ellopott történelmüket visszaszerezzék, és újra felzárkózzanak oda, ahová ezer éven keresztül tartoztak” – fogalmazott Fekete György.

Az MMA elnöke kitért arra, hogy az intézmény szakértő tagjaival részese kíván lenni a budai Vár megújításának, és a munkálatokhoz felajánlja az akadémia szellemi potenciálját. Hozzátette azt is, hogy reményei szerint „a menetrendszerűen fellépő destrukciók és nihilizmusok kellő időben elvesztetik jelentőségüket, bárholon is érkezen a város szellemi szinten történő rombolásához”.

Fekete György úgy vélte, a most induló szervező-építő munka az új nemzedéknek jó példa lehet arra, hogy a történelemben a folytonosság a legfontosabb nemzetmegtartó energia.

Hajnóczy Péter, a Magyar Építész Kamara (MÉK) elnöke köszöntőjében fontosnak nevezte, hogy a tervezési-építési folyamatának kezdete előtt a lehető legnagyobb konszenzus alakuljon ki, együtt gondolkodás és nemzeti párbeszéd jöjjön létre. Mint mondta, a kamara a katalizátorszerepet tudatosan vállalva kezdeményezte a konferenciát.

„A budai Vár évszázadok óta emblemikus helye az országnak, sőt Európának, a világörökség része. Az elmúlt ötven évben fizikai és szellemi állapota összességében kissé romlott, annak ellenére, hogy számos felújítás és átépítés történt. A Magyar Építész Kamara örömmel vette, hogy a kormány döntése értelmében, a Nemzeti Hauszmann Terv keretén belül komplex, mindenre kiterjedő építés, felújítás, funkcióváltás és közterület-megújítás indul, amely több éven át fog tartani. Ez óriási anyagi és szellemi befektetéssel jár” – szögezte le Hajnóczy Péter.

Megemlítette, hogy a Hauszmann-terv megvalósítása minden bizonnyal ezen időkész legjelentősebb építkezése lesz Magyarországon, és az átépítés a MÉK valamennyi szakterületét érinti. „A tervezőknek és a kamarának a részvétel nemcsak lehetőség, hanem kötelesség is. A kamara arra törekszik, hogy tagjai most is a legjobb minőségű érjék el”.

A Nemzeti Hauszmann Terv keretében 2024-ig több lépcsőben újulhat meg a Budai Vár. A hét-főn kezdődött kétnapos szakmai konferencia fő szervezője a Miniszterelnökség, társszervező az MMA építőművészeti tagozata és a MÉK.

Varga Ötvös Béla városfejlesztő közgazdász a Közti által Vár25 címmel elkészített 2012-es stratégiai fejlesztési terv tanulságait foglalta össze. A koncepció szerint a Várnegyedben a következő huszonöt évben a városi és a polgári kultúra fellegvárát kell kialakítani két főtér (a Szent György tér és a Szentháromság tér) és egy főtca mentén. A Szent György tér nyugati oldalán lehetne egy magas presztízsű közgyűjtemény, de közintézmény is, például ide költözhethetne az Alkotmánybíróság – vetette fel Varga Ötvös Béla.

Zoboki Gábor történeti visszatekintésében hangsúlyozta, hogy a Szent György tér beépítése IV. Béla óta állandóan változott, ezért nehéz azt a kontúr megőrizni, amelyhez alkalmazkodni lehetne. Ma rengeteg üres ház hely található ott, de a középkorban három tömbösor állt a Szent György téren az északi zárófalig – jegyezte meg. Az építész szerint a 19. század végére olyan magas ház sor

jött létre a tér Tabán felőli oldalán, amelyet nehéz lenne mai szemmel elfogadni, a beépítésekkel ezért óvatosan kell bánni. Azt javasolta, hogy a palota A, B és C épületei előtti terasz ezért maradjon nyitott, ahogy a Honvéd Főparancsnokság felső szintjei se épüljenek vissza, a Szent György térre pedig állami helyett kulturális funkciók települjenek. A várban ma is van múzeumi negyed, MSz Mester művének és a Nagybaldogasszony templomnak egy helyen kell lennie – hangsúlyozta Zoboki Gábor.

A budai Vár nem a fővárosiaké, hanem az egész nemzeté, így ennek tudatában és felelősségével kell óvatosan és körültekintően eljárni a budai Várral kapcsolatos döntések során – hangsúlyozta Nagy Gábor Tamás I. kerületi polgármester az építész konferencián kedden. A polgármester előadásában kiemelte, hogy húsz éven keresztül nem kapott sem komoly figyelmet, sem támogatást a budai Vár, ezért a legtöbb beruházást a kerület önrőből és fővárosi forrásokból finanszírozta. Felújítottak 18 műemléképületet, és rendbe hoztak számos közterületet és utcát, köztük a Corvin teret, a Clark Ádám teret és a Tóth Árpád sétányt is. A polgármester kiemelte, hogy az elmúlt öt évben többet fejlődött a kerület mint az elmúlt 20 év alatt összesen, ennek a helyreállítási hullámnak emblemikus állomása volt a Várkert Bazár felújítása a Halászbástya és a Mátyás-templom külsőjének renoválási munkálatai mellett.

Nagy Gábor Tamás arról is beszélt, hogy a kerületre eddig egy általános generációs zártság volt jellemző, hiszen a többi kerülethez képest itt az átlagosnál idősebb a lakosság. Ennek ellenére – mivel a kilépő generációk helyét általában unokáik foglalják el – egyre jobban megfigyelhető Budavár fiatalodása és megújulása. Ennek a jelenségnek köszönhetően több figyelmet szentelnek a kisgyerekes családok és a fiatalok által használt terek megújítására, és bár „búli negyed nem lesz a Vár”, a park-, közösségi- és játszótér-felújításokkal, kerti helyiségek, vendéglátó helyiségek kialakításával szeretnék kedvezni a turisták mellett a fiatalabb generációknak is. A polgármester a jövő fejlesztési lehetőségei között beszélt az előregedett közösségi közlekedési eszközök helyett a közeljövőben forgalomba álló 16 új buszról is, azonban kiemelte, hogy a jövő tervei között az elektromos közlekedési eszközök beszerzése kiemelt helyen szerepel. Emellett csökkenteni szeretnék a Várnegyed turisztabusz- és autóforgalmát új parkoló és buszfordulók kialakításával. Nagy Gábor Tamás elmondta, hogy hamarosan elindul a Várnegyedben való eligazodást segítő Budavár 360 nevű applikáció is, amely több nyelven segíti majd turisztikai és egyéb hasznos információkkal a látogatókat.

A Várnegyed már a két világháború között befelé forduló, társadalmilag atomizált városrészé vált, és ma sincs benne valódi élet – mondta Buzinkay Géza történész Vágyak és tervek a Várnegyedről című előadásában. Buzinkay Géza előadásában a Várnegyed megújítását célzó 20. század első felében született javaslatokat idézte fel, kiemelve, hogy már századforduló utáni első évtizedben szóba került a frissen átépített palotanegyedben kívül fekvő, zömében elszegényedő polgárok lakta és fokozatosan romló állapotú részek új étellel való megtöltésének igénye. A Várnegyedet földrajzi adottságai, valamint a közlekedési lehetőségek hiánya szinte teljesen elzárta a várfalon kívül eső városrésztől. Ugyan több főúri palota is volt a polgárvarosban, ezek azonban az év nagy részében üresen álltak, és csak ritkán látogattak ide tulajdonosaik, akik inkább vidéki birtokaikon, vagy egyre növekvő mértékben Pesten épült új palotáikban töltötték az időt – mondta el a történész.

A 20. század első éveiben a helyi lakosok két beadványt is készítettek azzal a céllal, hogy felhívják a figyelmet az egyre inkább elhanyagoltá váló városrész problémáira. Ney Béla 1909-es tervében több olyan javaslat is szerepelt – új csatornahálózat, a negyed a várossal összekötő modern közlekedés –, amelyek csak évtizedek múlva valósultak meg.

„A negyed lakosságának sokszínűsége is meghatározta, hogy ne alakulhasson ki olyasfajta társadalmi élet, helyi identitástudat, amely például a budai Várat övező Tabánra vagy a Krisztinavárosra jellemző volt” – fogalmazott Buzinkay Géza. Hozzátette: a negyed egyetlen társadalmi érintkezést biztosító helyszíne a Marczibányi-házban működő budai kaszinó volt, amely azonban több mint félévszázados működést követően 1914-ben megszűnt. „Így a budai Vár már a két világháború közötti időszakra olyan, ugyan még élő, de befelé forduló és atomizált városrészé vált, amely arcát inkább csak a turistáknak mutatja nappal, éjszaka viszont utcai kihaltat” – hangsúlyozta, hozzátéve, hogy azóta is hiányoznak a városrészből a megfelelő kulturális terek és rendezvények, galériák, kávézók és szolid vendéglátóhelyek.

Ma a Várnegyed rendezettségét és állapotát tekintve szebb és színvonalasabb, mint bármikor korábban. Továbbra sincs azonban valódi élet a városrészében, „pedig szinte minden ezen múlik” – mondta Buzinkay Géza.

Reprezentációs célok szem előtt tartva kell helyreállítani a palota két északi szárnyát, hiszen ezeket az épületrészeket eredetileg is erre tervezték – mondta Potzner Ferenc Ybl-díjas építész. A Palotanegyed komplex fejlesztési lehetőségei című előadásában Potzner Ferenc hangsúlyozta, hogy a 20. század első felére egy rendkívül harmonikus építészeti milió alakult ki a palota környezetében, amely sikeresen túllépett a korábbi századokra jellemző erődtípusos megjelenésen és funkciókon. Mindez gyökeresen változott meg a második világháborút követő bontások eredményeként. Hozzátette azonban, hogy nincs értelme és nem is lehet teljes egészében rekonstruálni a budai Várban a Hauszmann Alajos-féle palotakoncepciót. „Csak azt szabad helyreállítani, amiről részletes dokumentációval rendelkezünk” – fogalmazott. Az építész szerint az északi A és B épület-szárnyak esetében is teljesül ez a feltétel, ezért érdemes azokat egykori pompájukban helyreállítani, hogy eredeti funkciójukhoz hasonlóan ismét reprezentációs célokat szolgálhassanak. A keleti, C, D és E szárnyakat Potzner Ferenc szerint egy palota-, állam- és jogtörténeti kiállítás számára lenne érdemes kialakítani. Szintén kiemelte a ma a Budapesti Történeti Múzeum (BTM) gyűjteményében található szárnyas oltárknak helyet adó tróntermet is, amelyet kisebb átalakítások árán eredeti szépségében lehetne renoválni.

Az építészműveltségéről is beszélt, hogy valamilyen formában vissza kell építeni a Szent György tér északi és nyugati oldalán egykoron emelkedő térfalakat, épületeket, mert a terület jelenlegi formájában rendkívül sivár látvány. Ezzel kapcsolatban leszögezte azt is, hogy át kell építeni azokat a jelenleg álló „süket” épületeket, amelyek semmilyen módon nem harmonizálnak a körülöttük található térrel. Potzner Ferenc hangsúlyozta annak fontosságát is, hogy újabb forgalmi kapcsolatokat állítsanak helyre a palotanegyed és a város között. Példaként említette az egykori Ybl Miklós tervezte lépcsőtorony rehabilitálásának lehetőségét, amelynek maradványai jelenleg az Őnőházi utcai támfalban vannak befelezve. Véleménye szerint szintén érdemes lenne kibővíteni a Szarvas térről a palota déli oldalához felvezető útvonalat, amely egy meglehetősen rossz állapotú falépcsőn keresztül jelenleg is járható gyalogosan.

MTI hírszolgáltatás

politika fölé emelni. „Rákosi elvtárs” néha a helyszínen személyesen adta ki az utasításokat. Amikor meglátta az alagút bejárata mellett az angyalok által tartott királyi koronával ékesített címet, kiadta az utasítást a „feudális csökevény” azonnali lekalapálására. Ahogy mesélik, Vákár Tibor, a Gyergyóból származó örmény mérnök az 1919-es erdélyi módszert alkalmazta. Falat húzatott a címer elé, levakolta, szárított, leverette az új vakolatot, és másnap bemutatta a levert vakolatról készített fényképeket. Megdicsérték. 1990 után lebontatták a falat, és így Várbazár felé menet és jövet minden nap megcsodálhattam ezt a csodálatos történelmi, képzőművészeti alkotást. Köszönet a hálás utókortól!

Dragonits Tamás személyes közreműködéséről beszélt. Nagy élmény volt egy olyan építész hallgatni, aki a háború utáni újrakezdéstől a mai napig nem sajnálja a fáradságot, hogy a vár lerombolt épületeinek újratertemzésén munkálkodjon.

Dr. Puczkó László kiemelte Budapest kulturális alulértékelttségét. Ezen a helyzeten az építészek is javíthatnak. A vár organikus fejlesztése mellett kéne egy olyan szakkönyvet is írni, amely a budai Várnak nem csak a városra, hanem az egész Kárpát-medencére ható kisugárzását elemzi, ahogyan az Akropolisznak sem csak Athénra, hanem gyakorlatilag egész Európára, de talán azt sem túlzás állítani, hogy az egész világra van kisugárzása.

A Várnegyed egy háromdimenziós városrész: a föld alatt, a föld szintjén és a föld felett. Többen is beszéltek a közlekedés korszerűsítésének fontosságáról. Előbb volt az út, és utána épült az első ház. Mindenekelőtt a közlekedés problémáit kell megoldani, és minden más építkezés csak utána következik. Dr. Hajnal Géza tudományos pontossággal mutatta be, hogy mi van a föld alatt. Nem elég feltérképezni a még figyelmen kívül hagyott földalatti üregeket, nemcsak kijavítani, konszolidálni kell az egészet, hanem használatba is kell venni. Mert ahol mozgalmas élet van, minden meghibásodás nemcsak automatizáltnan észrevehető, mint az elektronikus jelzőberendezéssel felszerelt helyeken, hanem azonnal, a szükségnek megfelelően kijavítható. Nem akarok funkciókat javasolni, de szerintem is ez kiváló hely különböző történelmi múzeumoknak, emlékhelyeknek vagy működő borozóknak a megfelelő kiegészítő funkciókkal (mint raktárak, gépházak, borpincék). Ilyen nem is létezik a Nagy-Budapesten, és kerülhet ide olyan funkció is, amit el kell dugni, mint a garázsokat is: ilyenek a föld alatt nagyon jól elférnek. A felszíni funkciókra kiváló javaslatok hangzottak el. Nálam sokkal jobban ismerik a szükségleteket a helyi szakemberek, én csak csodálni tudom a javaslatok ésszerűségét. A vita alatt álló lo-

vas iskola, parádéterem vagy hasonló lovas emlékek újraélesztését elégséges, ha egy szobor formájában oldják meg, mert Béccsel vagy Párizssal konkurálni nem racionális, viszont értékes terület vesztene el az aktuális felhasználási lehetőséget.

Ami az építkezési formát illeti, többen is az új épületek modern stílusát képzelik el. Minden történelmi korszak a saját formanyelvén tud leghitelesebben közvetíteni, mind a jelennek, mind az utókornak. Franco Stella professzor felhívta a figyelmet a régi és az új közötti terfogatok arányának összhangba hozására, és kihangsúlyozta, hogy mit jelent a „spatii eterna de magiore valore”, ami nem egyéb, mint a halhatatlan, örök építészeti érték.

Többen beszéltek a várbeli életéről. Igazi értéke csak az élő városnak van. Azok a múzeumok, amelyeket nem tart fenn egy élő közösség, idővel a leértékelődés, az elporlás áldozatává válnak. Sok szó esett a turistákról, valamivel kevesebb a helyi lakosokról, és még kevesebb azokról, akiknek a várban van a munkahelyük. A városfejlesztésben, az építkezésben fordított a sorrend.

Egyesek – például Kis Péter Ybl-díjas építész vagy dr. Nagy Gábor Tamás – azt vázolták fel, hogy kik laknak a várban. Török Ferenc Kosuth-díjas építész felhívta a figyelmet, hogy az ott játszó gyermekek töltik meg élettel a várat. A vár csak azoké lehet, akik otthon érzik magukat a várban.

A lakás egy fizikai termék, ami a pihenést, regenerálódást, biznissz szolgálja, míg az otthon a hely szellemi kisugárzásán keresztül az oda-tartozás mágikus erejével való azonosulás. Király se lehetett akárki, várlakó is csak az lehessen, aki megérdemli. Csodálatos felszólalása volt egy tanárnőnek, aki azt is javasolta, hogy minden iskolás gyermeket rendszeresen hozzanak a várba tanulni. Valamikor a 60-as évek végén a marosvásárhelyi vár újrahasznosítására kiírt pályázat egyik nyertese voltam (a másik díjat Burhardt Árpád nyerte). Az én tervemben óramutatóval ellentétesen, a kis gyermekektől a nyugdíjasokig minden korkategóriának javasoltunk egy érdeklődési központot. A budai Várban csodálatos gyermekközpontot lehetne létrehozni, ahol játszva tanulnának a gyermekek, a nyugdíjasoknak pedig vitafórum-kaszinót, ahol nem a kávé ára határozná meg, hogy ki vehet részt. Török Ferenc tanár úrral elbeszélgettem a diákszállások fontosságáról. Művészete- ket, építészete- tanuló egyetemisták, ha diákéveikben a vár lakói, minden követ megismerhetnek, talán életük legszebb emlékei is a budai Várhoz fogják kötni őket. Valamikor az 50-es, 60-es években volt egy diákszállás a Várban. Egy vietnámi ott lakó még haza is járt Török professzorhoz. Most autóbusznyi turistát hoz, és megmutatja nekik, hol töltötte élete legszebb éveit, ahogy Kádár Bálint fogalmazta: „ez a magyarság szimbolikus központja”.

L. Simon László emlékezett, emlékeztetett és ígért. Adja Isten, hogy be tudja tartani ígéreteit. Mindnyájunknak azt kell éreznünk, amit L. Simon László mondott: „közünk van hozzá, felelősek vagyunk érte”, mert ahogy Zoboki Gábor fogalmazott: „A budai Vár és a Hősök tere szerves egység, nem egy halálos csók, hanem a megtermékenyítő csók.”

Thurman Zoltán

Fotó: Feith Sándor

A MÉSZ 2015. évi közgyűlése a Vigadóban

A Magyar Építőművészek Szövetsége 2015. évi rendes Közgyűlését 2015. május 4-én a Pesti Vigadó Makovecz termében tartotta. A 10 órára meghirdetett Közgyűlés határozatképtelen volt, ezért az újabb közgyűlést 10.30 órakor nyitotta meg Sáros László György DLA MÉSZ elnök. Füleky Zsolt helyettes államtitkárt és Fekete Györgyöt, a Magyar Művészeti Akadémia elnökét egyéb elfoglaltságaik miatt kimentette. Simonffy Márta, a Képző- és Iparművészeti Szövetség elnöke, Winkler Barnabás, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia (SZIMA) Építészeti Tagozatának elnöke, valamint dr. Hajnóczy Péter, a Magyar Építész Kamara elnöke üdvözölte a közgyűlést. Tima Zoltán építész tartott vetített képekkel illusztrált előadást a Kossuth Lajos tér rekonstrukciójáról.

A 2014. május óta elhunyt 19 építésre egy perces néma felállással emlékeztek a résztvevők. Elhunyt többek között Földesi Lajos, Füle Lajos, Hornicsek László, Jeney Lajos és Sattler Anna. A jubiláló kerek évfordulós MÉSZ tagok közül megemlítjük a 90 éves Böhönyey Jánost, a 85 éves dr. Vámosy Ferencet, a 80 éves dr. Finta Józsefet és Nyíry Máriát, a 75 éves Preisich Katalint és Roth Jánost. Az elmúlt egy év alatt díjazottak listáját hosszan sorolta az elnök. Ezek közül a legfontosabbakat kiemeljük: Kossuth-díjat kapott Bachman Gábor, Ybl-díjat kapott Kalo Emese, Kovács Péter DLA és Thoma Emőke. Széchenyi-díjban részesült Kollár László építőmérnök.

Ezt követően Marosi Miklóst megválasztották az ülés levezető elnökének. Marosi bejelentette, hogy a közgyűlés a létszámtól függetlenül határozatképes. Jelen van 65 fő, a tagság 12,5 %-a. A résztvevők elfogadták a Napirendet. Az elnöki beszámoló szóbeli kiegészítése után a felügyelőbizottság beszámolóját Marosi Miklós FB elnök ismertette. A MÉSZ tekintélye az utóbbi esztendőben megerősödött, a szövetség munkáját a Felügyelő Bizottság sikeresnek ítélte. A Mész 2014. évi gazdálkodása eredményes volt. 107 MFt bevétellel szemben 95 MFt kiadás áll szemben, az eredmény 12 MFt, így az alkalmazottak bér-emelésére kerülhetett sor. Szegő György DLA

a régi-új Magyar Építőművészet főszerkesztője rövid tájékoztatást adott a lap legújabb változásairól.

Ebédszünet után dr. Mayer Erika a MÉSZ jogi képviselője az Alapszabály-módosítási javaslatokat indokolta, amelyeket ezúttal nem az elnökség, hanem a bírói titkárok kértek. Hozzászólások következtek. Beöthy Mária a többi díj, pl. Kós Károly-díj sorsa felől érdeklődött. Sáros László válaszában elmondta, hogy harcolnak a díjak visszaállításáért, de nem látják tisztán a helyzetet. Rácz Zoltán debreceni építész Borsos Józsefről írott könyvét mutatta be, amely a Debreceni Református Kollégium kiadásában a közelmúltban jelent meg (Gerle János szerkesztő elhunyt, és a budapesti Holnap Kiadó visszalépett). A kötet premierje június 12-én a Fugában lesz. Elmondta még, hogy a Nagytemplom mellett az egykori Kereskedelmi Kamara épülete üresen áll, ahol a Fuga debreceni párját szeretnék létrehozni. Az ülés végén az elnöki beszámolót, a Felügyelő Bizottság beszámolóját, a 2014. évi közhasznúsági jelentést, a 2014. évi költségvetési beszámolót, a 2015. évi költségvetés tervezetét és az alapszabály-módosításokat a közgyűlés szinte kivétel nélkül egyhangúlag fogadta el.

A közgyűlés kísérő rendezvénye Klein Rudolf Kelet-Közép-Európa zsinagógái 1782-1944 című kiállítása, amely a Külgazdasági és Külügyminisztérium támogatásával 40 hullámpapír tablón valósult meg. A kiállításhoz tájékoztató füzet készült, amelyben szerző bemutatja a 19. század kelet-közép-európai zsi-

nagógáinak származását és tipológiáját, 8 kritériumának és 8 kategóriájának mátrix-rendszerét. A fő kritériumok a következők:

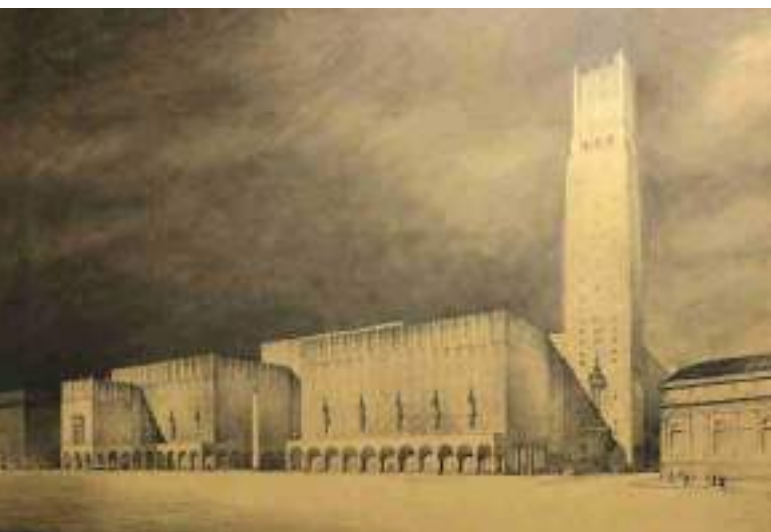

(A) külsőtömeg-kompozíció; (B) enteriőr, belső tér – arányok, tagolás, térfókuszok száma és elhelyezése, lépték; (C) a belső építészeti nyelve (díszítése); (D) a külső építészeti nyelve (díszítése); (E) tartószerkezet; (F) méret (férőhelyek száma); (G) a zsinagóga elhelyezkedése mikrokörnyezetében; (H) a zsinagóga elhelyezkedése makrokörnyezetében. A kiállításon a zsinagógák mennyezeti képeit a padlóról széles látószögű lencsével fotózta a szerző. A festett boltozott terekről csodálatos felvételek születtek. A tájékoztató tanácsadói: Borsos András és Sáros László György DLA, MÉSZ, Kirschner Péter MZSKE. Alaprajzokkal, külső-belső felvételekkel, magyarázó szövegekkel angol-magyar nyelven remek kiállítás született, amely a környező országokban történő bemutatás esetén sikerre számíthat.

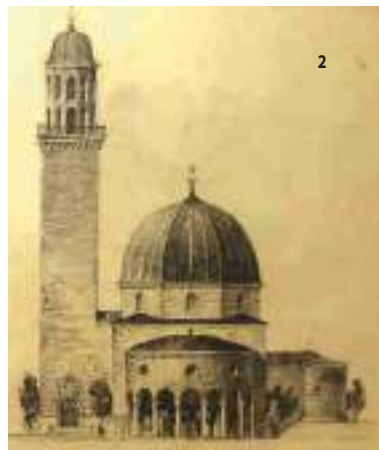
Timon Kálmán

Weichinger Károly építész (1893–1982) emlékkiállítása a Fugában

A Margit körúton 2014 végén bezárt HAP Galéria helyett a kiállításnak immár a Budapesti Építészeti Központ adott helyet. Winkler Barnabás bevezetőjében elhangzott, hogy az Építészeti Múzeumban a kiállított tervrajzok háromszorosa található meg. Az előkészítés során az is kiderült, hogy a Műegyetemen lehet olyan 34 éves fiatal építésszel találkozni, aki nem hallott Weichinger Károlyról – e szomorú helyzeten pedig változtatni kell! Mivel a Weichinger és Winkler család régóta jó barátságban áll, Winkler Barnabás a professzort már gyerekkorából ismerhette.

felülvilágítók gazdagították, feliratát pedig folyóírással terveztem. Weichinger ránézett a terve és megkérdezte: 'Mester, ezt komolyan gondolja? A liftek maradéktartományhoz hoznak létre a falak mellett, az áruházzal nevét nem lehet elolvasni.' Egy pillantással a lényegre tapintott, észrevette azt, amit mi akkor még nem láttunk."

Jurcsik Károly Kecelre tervezett fürdőjénél a magas talajvíz miatt a medencét nem lehetett földbe süllyeszteni, hanem talajszint fölé kellett emelni, és az öltözők a napozóteraszok alatt kaptak helyet. A csempék azonban lepotyogtak a medence faláról. A kivitelező beperelte az egyetemet mint tervezőt, és a perben az egyetemre akarta hárítani a felelősséget a hibáért. „Jurcsik ösztöndíjjal Angliában tartózkodott, ezért a perben helyette én képviseltem az egyetemet”, mesélte Kaszás. „Rosszul állunk! – mondtam és segítséget kértem a tanszék vezető professzorától. Autóval mentünk le a helyszínre. Forró nyári nap volt. A romos területen a professzor egy széket, egy pohár vizet és egy kanalat kért. Azt hitték, rosszul van, hiszen már elmúlt hetven éves. A kérést rohanvást teljesítették. Weichinger odament egy kupachoz, a pohár vízbe beletett egy kanál homokot, és kavargatni kezdte. A víz felhabzott. 'Ide nézzenek, mivel dolgoznak maguk? Ez a homok agyagos, nem csoda, hogy leválik a burkolat.' Hazajöttünk, az ügy le volt zárva, megnyertük a pert. – A tanszéken általában közösen pályáz-

¹ A kiállítást 2015. április 14-én az alagsori kiállítóteremben nyitotta meg Kaszás Károly, aki a Középülettervezési Tanszéken a professzor munkatársa volt. Weichinger Károly 122 éves lenne, ha még élne – kezdte előadását, majd három fő téma köré csoportosította mondandóját. Szerinte Weichinger Károly kiváló építész, remek oktató és jó családapa volt. Építész mivoltát a falakon látható csodálatos rajzai is messzemenően bizonyítják. A papír minden négyzetcentiméterét egyetlen ceruzával alaposan megdolgozta, nem unalmat, hanem drámai felületeket alkotott. Kaszás kiemelte: a Gellért-hegy oldalában a kövek közé szervesen illeszkednek a pálos kolostor kövei. Az épület nem romantikus, hanem modern felfogásban készült. A pécsi pálos templomnál a belső tér megvilágítása, a fények egyedülálló szerepe szinte finn hatást mutat. Az építész főműveként az előadó a Mészáros utcai Szilágyi Erzsébet Gimnázium téglapavilonját említette, amelyet Hübner Tiborral közösen tervezett. A „Z” alakú alaprajz két szárnyát íves nyaktag köti össze, ezáltal a meghagyott platánoknak hangulatos előudvar, a diákoknak pedig belső játszódudvar alakult ki. Ha ma épülne, korszerűségét tekintve ma is megállná a helyét Európában. A hajdúszoboszlói fürdő medencéinek városrendezési tervét ő készítette 2000 főre, de a komplexum a mai 25 ezer főre megnövekedett vendéglétszámot is jól ki tudja szolgálni. Oktatóként 1946-tól 1969-ig vezette a Középülettervezési Tanszéket. Különösen fontosnak tartotta a hallgatók véleményét, és minden egyes hallgatóját külön értékelte. „Virág Csabával közösen készítettünk egy áruházzal tervet”, emlékezett vissza Kaszás. „Az épület lábakon állt, a falak kifelé dőltek, az épületet

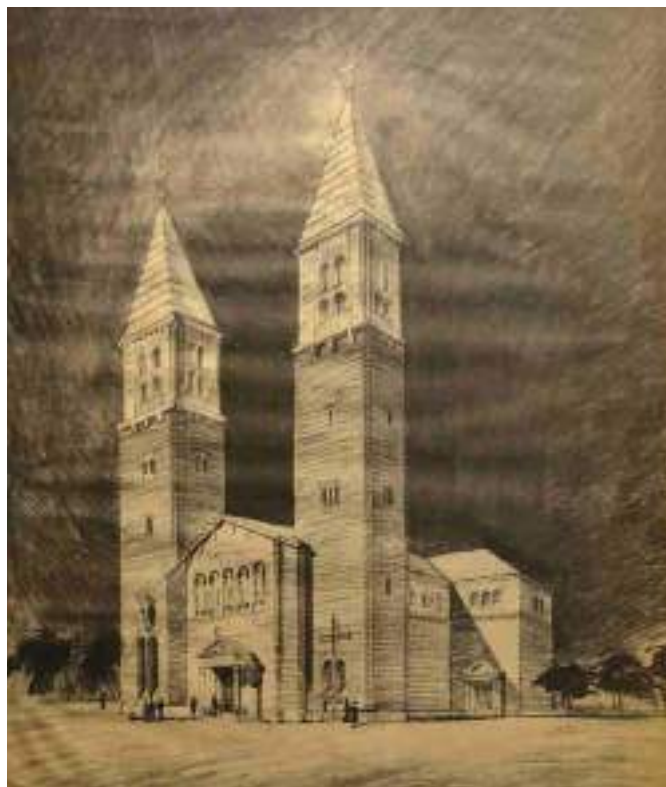

tunk, a megnyert pályadíjakat szétszítottuk. A professzor úr soha nem vette le a részét. A nagycsaládként együtt dolgozó tanszéki munkatársaknak jószágos atyja volt.”

Ezután Arnóth Lajos emlékezett Weichinger Károlyra. „Tízévesen, 1939-ben a Városligetben egy virágkiállítási pavilont néztem meg” mondta. „Barátságos volt, mint otthoni lakásunkban a zongora alatti meghitt zugom.” Később, amikor Arnóth a Műegyetemre került, megtudta, hogy azt a pavilont Weichinger tervezte. Ezt követően a professzor fia, Weichinger András emlékezett apjára. „Nem vagyok építész, mérnöknek tanultam – kezdte mondandóját. – De egyik fiam belsőépítész lett, Benczúr Lászlóval együtt dolgozott. Egyik lányunokám pedig harmadéves PhD hallgató az építészkaron. Ők folytatják apám építészti munkásságát. Weichinger Károly szigorú apa és szerető nagypapa volt. Festményeket hoztam apám munkáiból, és okleveleket egy tárlóban, többek között azt, amit New York város polgármesterétől kapott az 1939-es világkiállítás magyar pavilonjának tervezéséért.”

Winkler Barnabás köszönetét fejezte ki az Építészeti Múzeum munkatársainak, Fehérvári Zoltánnak és Feledy Zsuzsának önzetlen segítségükért. Ugyanakkor felhívta a figyelmet, hogy bár tudjuk, a Ligetben épül majd az új Építészeti Múzeum, de a gyűjtemény a jelenlegi helyzetben nem tölti be maradéktalanul a feladatát, hisz már most is húszt jelentős építészhagyatékának kellene a múzeumban lennie, ha megfelelő helyen, megfelelő számú és képzettségű munkatárssal tudnának működni.

Weichinger Károly Győrben született. 1920-ban szerezte meg 7099-es számú, március 5-én kelt építész-mérnöki oklevelét, amelyet a falon keretben állítottak ki. 1922–1945 között az Iparművészeti Iskola épí-

tésztanára volt. 1945-től két évig a Műegyetem Városépítési Tanszékét, majd 22 éven át a Középülettervezési Tanszékét vezette. Könyvei: Az ideális családi ház (1928), Középületek II. (tankönyv, 1952), Közlekedési építmények (1963). Az I. bécsi döntéssel visszakerült Felvidékre, majd Délvidékre számos templom tervét készítette el, amelyek azonban nem épültek meg. 1954-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. Weichinger Károly a 20. század magyar építészetének tervező-alkotóként és oktatóként egyaránt jelentős alakja. A hálás utókor munkásságát posztumusz Ybl Miklós-díjjal ismerte el!

Timon Kálmán

1. Központi városháza, tervpályázat I. díjas terve, 1940, Kertész K. Róberttel. Főhomlokzat
2. Belvárosi templom átépítési terve, Pécs, 1936. Homlokzat. Nem valósult meg. „A dzsámi”
3. Szilágyi Erzsébet Gimnázium, 1937. Íves összekötő nyaktag
4. Szent László emléktemplom, Losonc, 1938. Távlati kép. Nem valósult meg
5. New Yorki világkiállítás magyar pavilonja, 1939. Főbejárat
6. Szent István templom, Zenta, 1943. Távlati kép. Nem valósult meg
7. Királyi Palota, 1952. Duna felőli homlokzat

Mi a baj az ökoépítéssel?

Az építészek elsöprő többsége rosszul számítja a hőátbocsátási tényezőt, a gépészeti rendszerek kiindulási számai gyakran rosszak, a társasházak energiatudatos felújítása vagy a biogázfűtés pedig jogi problémákat okozhat – mindezek az Öko-logikus építészet / Jelentés az élvonalból konferenciasorozat tanulságai.

Óvodafelújítás, új és felújított iroda és társasház-felújítás is szerepelt a szentendrei Pimes Concerto III. uniós projektben, melyet

(Rehau) a legkorszerűbb, háromrétegű ablakok mellett az akusztikai és hőkomfortot biztosító eszközökre hívta fel a figyelmet. A hőszigetelés már nem fér el a szarufák között, de lehet a szarufák felett közetgyapotot is használni – adta közre cége újdonságát Brassnyó László (Knauf Insulation). A leggyakoribb probléma a mai házakkal a szellőztetlenség, ez okozza a penészedéseket – emelte ki hozzászólásában Noficz Zsolt (Kamleither

nak, páraáteresztőnek, hővisszaverőnek, sőt a favédőanyagok vízlágyítójával szemben is ellenállónak lenniük. Brassnyó László példaként említette: Lettországon már most 0,2 a falakra kötelező U érték. E szigorú értékek elérését hőhidmentes dübelekkel, kérgesített közetgyapot táblákkal tudják segíteni – utóbbiakat pont-perem módszerrel lehet elhelyezni. A dübelek okozta hőhidat legjobb elkerülni: a ragasztótárcsákra ragasztott táblákkal nem csak a hőhidakról felejtkezhetünk el, hanem a gyengébb minőségű vakolatokra is tudunk rögzíteni – mondta el Hülber Attila. A lábazati hőhidak megszakítására kínál megoldást 0,14-es lambda értékkel az Ytong „Start” – hívta fel a figyelmet egy gyakran kevés figyelmet kapó területre Márta Tibor. Kujáni Péter (Wolf System) pedig a könnyűszerkezeti építés csomópontjait adta közre: régóta az energiatakarékosság élvonalába tartoznak a készházak, akár passzívház szint is könnyen elérhető velük.

Érdekességként Gutai Mátyás a vízházat, az Allwater magyar szabadalmát mutatta be videóüzenetében. Csajka György (Schiedel) passzívház tanúsítással rendelkező kéményrendszert ismertetett: igen, passzívházba is tanácsos kéményt építeni – hiszen a tűz látványa már önmagában is kellemes, de még lényegesebb, hogy így nem vagyunk egyetlen energiaforrásnak kiszolgáltatva.

Schmidt András a HuGBC képviseletében mutatta be a Skanska Green Building épületét, mely LEED Platinum minősítésű – ami nem is jelentett óriási többletköltséget, mindössze 3-4 százalékot. Ebben az extra hőszigetelésen kívül a talajszondás fűtés, a csapadékháztartás, a biodiverz zöldtető és a napenergia-hasznosítás belefért. Szilágyi Balázs (Autodesk) hozzászólásában az ilyen méretű projekteknél szükséges, valódi BIM technológiát ismertette, Brassnyó László pedig a zöldtetőkhöz mutatott egy újfajta paplant.

Az Eiffel Palace és a Groupama Aréna fenntarthatóságának nagy erőssége a városi elhelyezkedés, az újrahasznosított anyagok felhasználása is – ezt kisfilmek mutatták be.

Matolcsy Károly (ÉMI) mutatott be. A projekt számos innovációt alkalmazott: az újrahaznosított hőszigetelés, a hibrid (kollektor-napelem) napelemek, a kísérleti homlokzatmegoldások, a kertészeti fahulladék hasznosítása és a szennyvíz hőhasznosítása mellett tervezik az ugyancsak szennyvízből kinyert biogáz felhasználását is. Utóbbi abszurd jogi akadályok hátráltatják: a biogázt, mivel nem telken belül keletkezik, bányakapitánysági engedéllyel, nagy nyomással lehetne csak bevezetni. Szintén jogi (alapító okirati) feszültségek keletkeztek, mikor az egyik társasház üvegfalát kellett odébb vinni a kisebb lehűtőfelület érdekében. A projekthez kapcsolódó hozzászólásában Márta Tibor (Xella) a 0,089-es lambda értékű új Ytong falazóelemet és a Multipor pórusbeton hőszigetelőelemet mutatta be. A korszerű hőszigetelő rendszerekben nemcsak a részletek megoldottak, de például a dübelek hőhidhatása is kiküszöbölhető – mutatott rá Hülber Attila (Baumit). Obermayer Balázs

Budapest), pedig meglévő házaknál is megoldható az energiatakarékos légcseré, például rejtett csővezetéssel vagy akár anélkül, decentralizált berendezésekkel is. Végül Kóbor Csaba (Bramac) a napelemek elhelyezési, szerelési buktatóira hívta fel a figyelmet.

A rétegtér U értékhez hozzá kell adni számos rontó tényezőt, például a burkolattartó vázak, dübelek hatását – figyelmeztetett Becker Gábor (BME). Esetenként ezek miatt akár több mint dupla vastagságú hőszigetelésre is szükség lehet az „ismétlődő hőhidak” miatt. A fokozódó hőszigeteléssel ezek hatása és a többi hőhidhatás is felerősödik, könnyebben előfordul penészedés. Változik például az ablakok beépítése is: legjobb, ha legalább 6 centimétert ráfed a hőszigetelés a tokra, de kellő körültekintéssel, negatív kárával még a rejtett redőnytok hőhidmentes elhelyezése is megoldható. Hozzászólásában Kóbor Csaba az alátétfóliák, alátétszigetelések új feladataira hívta fel a figyelmet: egyszerre kell vízzáró-

A b s t r a c t s

STRATIFICATION AND CONTINUITY

12

EXPANSION OF THE ABA-NOVÁK AGORA CULTURAL CENTRE, SZOLNOK, HUNGARY BY ÁRPÁD ÁLMOSDI

Szolnok like many towns in Hungary has been through phases of urban redevelopment, each leaving its distinctive mark upon the community, resulting in considerable social impact (especially the 1970s). Now seen as outdated even irrelevant regarding social reforms. Here the aim was to give the Agora Cultural Centre back to the community by means of redeveloping the existing building and its surrounding environment, bringing the scale back to human dimension, incorporating public areas with multifunctional spaces. The new tower and playful elevational treatment act as visual focal point inviting public interaction.

CURVED SPACE

20

METROPOLITAN OPERA HOUSE, TAICHUNG, TAIWAN BY TOYO ITO

Itô's theory of the emerging grid has been explored in this project expanding from the idea that the human body flows in accordance with air and water movement to that of our interaction with electrical currents. Here this flow of current is literally described in flowing volumes that enclose performance spaces, circulation spaces and service zones. Further to this the building's form and location of glazed external walls help to stabilise the interior climatic condition confirming the idea that this is indeed an organism, not a controlled box.

IDENTITY KEPT IN PLACE

24

TRIANA POTTERY CENTRE, SEVILLE, SPAIN

BY MIGUEL HERNÁNDEZ and ESTHER LÓPEZ

Contemporary architectural theory, as displayed here, strives to preserve the historical and collective memories by use of visual key notes. The content of a museum describes a region's historic wealth and cultural cohesion, whilst the external envelope, glazed walls and ceramic shading devices, draw inspiration from the past without need for romanticism.

THE KEY TO KEEPING TRADITION

28

COVERED FRONTÓN, AJANGIZ, SPAIN

BY ALEX BORRÁS, ENRIC FARRERONS and OCTAVIO PÉREZ

To complete the urban composition of church building, local government offices, public space and social activities this covered Frontón (Pelota court) has been developed. Pelota is a regional sport played on a rectangular court bounded by three walls, this activity is usually noisy, hence the attention paid to developing acoustic dampening. What makes this project unusual is the way in which a sports function can double as urban space.

STEADY STATE

32

CORVIN CORNER OFFICES, BUDAPEST, HUNGARY

BY LÁSZLÓ SZÁSZ and ERZÉBET HAJNÁDY

Commercial office developments rarely respect the environment in which they are set. During a boom in development the act of balancing architectural character and economic concerns are often disregarded. Here is an example of an office development, although not exactly a pioneering venture, which does respect its direct surroundings and place within the urban fabric and economy.

3H:K4

38

VÁCI ÚT OFFICE BUILDING, BUDAPEST, HUNGARY

BY KATALIN CSILLAG and ZSOLT GUNTHER

The intersection of Budapest's Váci Út and Dózsa György Út results in a problematic site located on a fast moving sweeping traffic junction. The conventional placement of a container for business, office block, on this site would lead to further logistic difficulties, therefore a new approach was required. This development revolves about the curved road allowing access to the buildings core by means of a sponge like pergola.

SEVEN TOWER'S OF SCIENCE

44

PALACE OF SCIENCES, DEBRECEN, HUNGARY

BY PÉTZER KOVÁCS DLA and ISTVÁN LENGYEL

Debrecen in recent years has been evolving as an academic city, noted for architectural projects reflecting this growth. This project, found in the botanical gardens, express a freedom of expression bordering on the fantastic. Approached by means of a meandering raised boardwalk, accessed via a drawbridge like opening, leading towards seven towers and a cave. The cave functions as main lecture hall, whilst the towers are each differ in use, the tallest of these being an observatory.

Fent és lent – Pest-budai lépcsőházak 1835–1945

2014-ben a Corvina kiadásában jelent meg Somlai Tibor belsőépítész könyve Székely Péter remek fotóival. Már a két előzéklap is rendkívül látványos és megnyerő, elől a lépcsőházak változatos formájú orsótereivel, hátul a vesztibulumok (előcsarnokok) stukkódíszes vagy freskófestett mennyezeteivel. Az előszót író Török András a mottóban Hans Georg Gadamer (1900-2002) szellemes mondatát idézi – „Ne teljen el nap, hogy nem mész föl gyalog lépcsőn és nem tanulsz meg verset kívülről.” –, majd Orosz István „Vigyázat, lépcső!” című, 5 perc 47 másodperces animációs filmjére hivatkozik. Azt is megemlíti, hogy a Fortepan 38 881 archív felvétele közül mindössze 11 lépcsőházi témájú, és Weöres Sándor „Tíz lépcső” című költeményével fejezi be gondolatmenetét, amelynek utolsó sorát idézzük emlékeztetőül: „Vedd egybe életed-halálod – a teljesség legyél te magad.”

A szerző rövid bevezetőjében néhány érdekességre hívja fel a figyelmet archív képek segítségével. Detoma Alfonz műmárványkészítő például Fischer Józseffel dolgozott együtt, akivel a Móríc Zsigmond körtér környékén több lakóházat is terveztek (köztük a Körtér 1. számú házát). A válogatás logikáját és szempontjait szerző nem közli, de az bizonyos, hogy sem alfabetikus, sem területi, sem időbeli rendet nem követ. A pesti oldalon 67, a budain 32, így összesen 99 épületet vesz sorra, és mindegyikhez pontos magyarázatokat fűz. Közülük mi a stílusok időrendjében hatra hivatkozunk. A legrégebbi lakóház az V.

kerületi Arany János utca 7. szám alatti klasszicista épület, amely 1835-ben épült Zofahl Lőrinc tervei alapján. A VI. kerületi Andrassy út 43. szám alatti eklektikus bérház 1885-ben készült Holub József tervei alapján Brüll Miksa számára. Ifjú Nagy István 1906-ban készítette a XIV. kerületi Thököly út 46. szám alatti lakóházat Szenes Mór biztosítóintézeti főfelügyelő számára. A tervező Lechner Ödön követőjeként a szecesszió csodálatos alkotását hozta létre. Az Anker Biztosítónak Alpár Ignác épített monumentális palotát 1910-ben. A legenda szerint, amikor felesége meglátta a házat, így kiáltott fel: „Na, de Ignác! Nem szégyelli magát? Mit csinált maga itt?”

A szerző az 1930-as évekbeli lakóházak legigényesebben kialakított vesztibüljeként a XIII. kerületi Tátra utca 23/a számú alatti ikerépület előcsarnokát jelölte meg. Az épületeket 1936-ban építette Farkas Endre és György. Az eltelt évtizedek alatt az előcsarnok állapota azonban nagyon megváltozott. A kandallószerűen kiképzett fűtőtesteket itt is, mint másutt, leszerelték, hogy ne kelljen a fű-

tésért fizetni. A helyzet érzékeltetésére csak a „Lakók névjegyzéke” feliratú fülkét említjük meg, amely kapcsolószekrénnnyé degradálódott. A könyv címlapján egyébként a XIII. kerületi Pozsonyi út 38-40. számú lakóházak (Dunapark Ház) fotogén „B” lépcsőházát láthatjuk, amelyet Hofstätter Béla és Domány Ferenc terveztek 1935-ben. A XIV. kerületi Városligeti fasor 8/b számú lakóházát 1942-ben készítette Szivessy Tibor. A modern előcsarnok a korabeli enteriőrök egyik jellegzetes példája. Az építészek számos esetben neves képzőművészeket kértek föl az előcsarnokok díszítésére: Kovács Margit kerámia oszlopburkolatokat és falképeket (V. kerület, Vármegye u. 15., I. kerület, Kosciuszko Tádé u. 14. és II. kerület, Bimbó út 11.), Gádor István és Pekáry István kerámia falképeket (VII. kerület, Madách tér 1.), Marsovszky Sziromai Ilo- na pedig üveglablakokat (VI. kerület, Bajcsy Zsilinszky köz 1. és Kosciuszko Tádé u. 18. – elpusztult) készített. A magas esztétikai mércével mérve is szép vesztibulumok jó mintaként szolgálhatnak a mai társasházakat tervező építészeknek, építetőknek, hogy a meglehetősen csupasz bejáratok és funkcionális lépcsőházak helyett művészi színvonalú előcsarnokokat és függőleges közlekedőket hozzanak létre.

A művet magyar és angol nyelvű előszó vezeti be, a végén pedig a felhasznált irodalom jegyzéke, az idegen kifejezések magyarázata, illetve névmutató zárja. A hátsó borító fülszövegén a következőket olvashatjuk: „Somlai Tibor belsőépítészt legújabb kötete egy sorozat negyedik darabjának tekinthető. Az első három könyv a 20. századi belsőépítészeti különböző irányzatait ismertette. A „Tér és idő” a két háború közötti modern lakásbelsőket foglalkozott, a „Távol és közel” 1945-től 1970-ig a belsőépítészeti irányzatokat vizsgálta, a „Volt és nincs” pedig 1900-tól 1945-ig dolgozta fel a nagypolgári s arisztokrata enteriőröket.”

Timon Kálmán

1. A könyv címlapja

2. A könyv első előzéklapjának részlete

3. Andrassy út 43. sz. bérház kapualjának gazdag festése

Bugár Sándor–Nagy Attila: Szerdahelyi séta régí képeslapokon

A szlovák Historium Kiadó és a Csallóközi Barátok Társulása közös vállalkozásaként, 2013-ban jelent meg az érdekes kétnyelvű kötet, „a dunaszerdahelyi Szent György-napok és búcsú ünnepnapja alkalmából, amely egyben főhaj-tás a város alapítói, védőszentje, egyesítése és jeles személyiségei előtt” – írja a sorozatszerkesztő és szerző Nagy Attila a belső borítón. Nagy Attila (*1975) szerkesztő, grafikus, lelkes helytörténész, városával foglalkozó számos könyv szerzője. A kiadvány 135 képeslapot mutat be, mégpedig négy korszak szerint négy fejezetben elrendezve: 1897–1919 (Magyar Királyság), 1920–1938 (Csehszlovák Köztársaság), 1938–1945 (Magyarországhoz visszacsatolt Felvidék), 1945–1958 (szocialista Csehszlovákia). A képeslapokat Bugár Sándor, a Pozsonyi Állami Levéltár Vágsellyei Fiókleveletára, a Dunaszerdahelyi Csallóközi Múzeum, a dunaszerdahelyi Csaplár Benedek Adattár és magángyűjtők bocsátották rendelkezésre. Az első dunaszerdahelyi képeslapot 1897-ben adta ki Goldstein Józsa nyomdája.

Az 1874-ben alapított vállalkozás nem csak nyomdászattal, hanem papír- és könyvkereskedelemmel is foglalkozott. Az 1900-as évek elejének másik nevezetes képeslapkészítője Petényi Márk papír- és könyvkereskedő volt. A legtöbb képeslaphoz a Nyitráról ideköltözött Brunner Adolf fényképész készítette a felvételeket. A szerző általában a képeslapok feladási idejét is pontosan rögzítette. A képeslapokon látható épületek történeti feltárással, kevés kivételtől eltekintve – sajnos – nem foglalkozik. Az épületek elhelyezkedését a hátsó előzéklapon térkép mutatja be.

A mi szempontunkból a település épületei fontosak. A barokk kori úgynevezett Sárga kastélyt Padányi Bíró Márton veszprémi püspök építtette 1754 és 1758 között unokatestvérének, Bíró Istvánnak. A Magyar nagylexikon szerint az építtető 1770-ben Kondé Miklós nagyvárad püspök volt. A kastély egyemeletes, középrizalitos, 3-3-3 nyílásosztású, hosszanti épület. A főhomlokzaton a kiugró rizalitot gazdag szobordísz zárja. A városhoz csatolt Nemesszeg egytornyú, gótikus templomát a 18. században barokkosították. A neoromán izraelita zsinagóga 1869-re készült el. A Csallóköz központját jelentő kisváros középületei mind föltűnnek a képeslapokon: evangélikus templom (tornya 1938-ból), közösség háza, járásbíróház, szolgabírói hivatal, kaszinó (majd szálloda), takarékpénztár, postahivatal, gyógyszertár, vasútállomás, izraelita aggok menháza, állami gimnázium, burgonya lisztgyár, Futura gabonarakár, üzletek, benzinkút és végül egy emlékmű: az országzászló. Báró Urmánczy Nándor (1868–1940) örömmény származású erdélyi politikus és ország-

gyűlési képviselő 1925-ben hirdette és alapította meg az országzászló mozgalmat. Az első ereklés országzászlót 1928-ban állították fel a Szabadság téren az Észak, Dél, Kelet és Nyugat nevű szoborcsoportokkal együtt. Ezt követően több mint ezer településen állították országzászlót, így 1939-ben Dunaszerdahelyen is. 1920 okán az árbocok magassága 20 méter volt, sávosan piros-fehér-zöldre festve. A zászlón az angyalos középcímer szerepelt, és Trianonra emlékezve félárbocra eresztették. 1945 után ezeket mind elpusztították. Újabb sorra állítják az országzászlókat, legutóbb 2012-ben Csepelen Kövér László, az Országgyűlés elnöke avatott fel országzászlót.

Timon Kálmán

1. A könyv címlapja
2. Nemesszeg. Róm. kath. templom. Színezett képeslap. Postázás 1915 július
3. Izraelita templom. Goldstein Józsa kiadása
4. Vasútállomás. Petényi Márk kiadása
5. Országzászló, 1939. november

AF6 Arquitectos

A fiatal sevillai iroda az építészetre állandóan változó, transzformálódó életterükként tekint. Alkotásait is e folyamat kreatív alakítójaként pozicionálják. Az iroda alapítói: Miguel Hernandez, Esther López Martín, Francisco José Domínguez Saborido, Ángel González Aguilar mind az ezredforduló körül végeztek a sevillai ETSA-n, Juliane Potter pedig Aachenben.

Álmosdi Árpád

1992-ben diplomázott a BME-n, 1992-ben a POWIA-London diákja, 1994-ben vendégtanára. 1992–1996 között a KKE Vándoriskola, 1998–2000 között a Mesteriskola XV. ciklus hallgatója. A Szolnoki Építész Egyetemen alapítója. 2007-től 2012-ig a BME Építésmérnöki Kar Urbanisztika Tanszék meghívott oktatója. 1996-tól a Csendes Mónikával alapított Ártér Építésműterem vezető tervezője.

Blur Arquitectura / Octavio Perez Monfort,**Alex Borrás Ortega, Enric Farrerons Garcia**

A Blur Arquitectura építésziroda 3 spanyol építész, Octavio Perez Monfort, Alex Borrás Ortega, Enric Farrerons Garcia társulásával jött létre 2004-ben. Barcelonában és Logronóban van irodájuk. Octavio Perez design grafikai tanulmányait követően előbb építőmérnöki szakot végzett a Barcelonai Műszaki Egyetemen /UPC, majd a Katalán Nemzetközi Egyetemen /UIC szerzett építésmérnöki diplomát. Szakmai gyakorlatra a katalán tervezőirodákban túl macedón és holland építészeknél tett szert (ez utóbbit amszterdami erasmus-os tanulmányai során).

Alex Borrás szintén a Barcelonai Műszaki Egyetem /UPC építőmérnöki karán kezdett, majd onnan ment át a Katalán Nemzetközi Egyetem /UIC építésmérnöki karára és végzett szintén 2003-ban. Az építészet mellett eleinte ingatlanértékeléssel foglalkozott.

Enric Farrerons, akárcsak társai, 2003-ban diplomázott a Katalán Nemzetközi Egyetem Építésmérnöki Karán ESARQ/UIC. Erasmus-os ösztöndíját szintén kihasználta nemzetközi tapasztalatszerzésre egy amszterdami irodánál, majd katalán építészekkel működött közre.

Csendes Mónika

1992-ben diplomázott a BME-n, 1992–1994 között a KKE Vándoriskola, 2000–2002 között a Mesteriskola XVI. ciklus hallgatója. Vándoriskolásként Karácsony Tamás, Kund Ferenc, Salamin Ferenc, Ekler Dezső, Jankovics Tibor munkatársa volt. 2014-ben szerzett színdinamikai szakmérnöki diplomát. 1996-tól Álmosdi Árpáddal közös építészirodát alapított.

Csillag Katalin

1992-ben diplomázott a BME-n, a Középülettervezési Tanszéken.

1992–1994 között posztgraduális képzésen vett részt a Grazi Műszaki Egyetem Városépítési tanszékén, közben Helmut Zieseritsch építészirodájában tervez, 2000 és 2002 között a Mesteriskola XVI. ciklusának hallgatója. 1994-ben alapít saját irodát Gunther Zsolttal. 2008-tól mester a Mesteriskolán, 2010–2014 között tagja a MÉK oktatási bizottságának.

Burián Gergő

2008-ban szerzett diplomát a BME Építésmérnöki karán. Tanulmányai során félévathallgatáson vett részt a Miami University-n (Oxford, Ohio, Usa) és a Norwegian University of Science and Technology-n (Trondheim, Norvégia). 2008 óta a Mérték Építészeti Stúdió, Paulinyi-Reith műterem munkatársa, ahol több sikeres tervpályázat projektvezetője, majd 2013 óta műteremvezető. 2010 óta Breeam Nemzetközi minősítő. 2013-ban mérnök-közgazdász diplomát szerzett a Budapesti Corvinus Egyetemen. 2014 óta a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építőművészet DLA képzés résztvevője.

Dudics Krisztián DLA

Építész, 2000-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán.

Végzés után az Építész Kaláka Kft. munkatársa, 2008-tól vezető tervező, 2010-től épületenergetikai szakértő. A BME Középülettervezési Tanszéken 2014-ben védte meg DLA értekezését, érdeklődése középpontjában az építészet és az ökológia összefüggései állnak. Számos díjazott építészeti tervpályázat szerzője vagy társszerzője. Több építészeti lapban rendszeresen jelennek meg írásai, kritikái. 2011-től a Dudics Építésziroda Kft. ügyvezetője.

Gutai Mátvás

Okleveles építésmérnök, 2007-ben diplomázott a Budapesti Műszaki Egyetemen majd a Tokiói Egyetemen. 2010-ben ugyancsak a Tokiói Egyetemen PhD fokozatot szerzett. Kutatása mellett magyar, japán és portugál építészirodában dolgozott. 2010-ben alapította meg saját építészirodáját, az Allwater Építészirodát, emellett a Budapesti Műszaki Egyetemen okta-

tott konzulensként. Jelenleg a Tokiói Egyetemen dolgozik kutatóként Prof. Kengo Kuma laborjában, ahol szabadalmaztatott Vízház (hibrid) szerkezetét fejleszti.

Nyáry Erika

A BME Építésmérnöki Karán szerzett diplomát 2006-ban, és azóta Spanyolországban él. A magántervezés mellett építészeti rendezvényeket (kiállítás, konferencia, tanulmányút) szervez és szakiróként dolgozik, illetve külföldi ingatlanfejlesztő cégek magyar projektjeit koordinálja.

Gunther Zsolt DLA

Ybl-díjas építész, vezető tervező, 1990-ben végzett a BME

Középülettervezési Tanszékén diplomadíjjal, 2006-ban a Magyar Iparművészeti Egyetem DLA-képzésén (témavezető: Ferkai András PhD), 2009-ben szerzett DLA fokozatot. 1991-től a Mecanoo irodájában, Delftben, majd Volker Giencke irodájában, utána Ernst Giselbrecht irodájában, Grazban tervez. 1994-ben alapít saját irodát Csillag Katalinnal. Számos zsűri, illetve a Központi Tervtanács tagja, az Active House Alliance alelnöke.

Ito, Toyo

1943-ban született Szöulban. 1965-ben diplomázott a Tokiói Egyetemen, majd ezután 1969-ig Kiyonori Kikutake irodájában dolgozott. 1971-ben alapította meg saját irodáját, először Urbot (Urban Robot) néven, amit később Toyo Ito and Associates-re változtatott. Legismertebb épületeiben a két világ kapcsolatának lehetőségét keresi, legyen az interaktív szerkezet (Szelek Tornya, Szelek Tójsza) vagy „áramló szerkezetek” (Fluid structure) áthatásából létrejött épület (Szendaj Médiateka, Tama Egyetem Könyvtára, Tajcsung Nemzeti Színház). Toyo Ito építészeti és elméleti munkásságát számos nemzetközi díjjal ismerték el. 2013-ban elnyerte a Pritzker-díjat is.

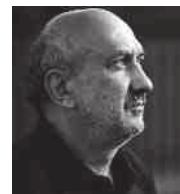

Kovács Péter DLA

Okl. építésmérnök egyetemi docens, Pro Architectura, Tierney Clark- és Ybl-díjas építész. 1982-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán, 1990-ben a Mesteriskolán, 2008-ban szerzett DLA fokozatot. 1982-től 1990-ig a Keletterv tervezője, majd 1990-91 között a Hinter Wirth Építész Irodában dolgozott az ausztriai Gmundenben. 1991-től van saját irodája Debrecenben Archiko néven. 2008-tól a Debreceni Egyetem Műszaki Kar Építész Tanszékén oktat.

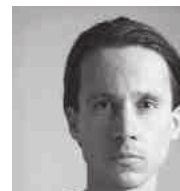
Lengyel István

Tierney Clark-, Ybl- és Pro Architectura díjas építész. 1981-ben diplomázott a Műegyetem Építésmérnöki Karán. A Mesteriskolát 1984–86 között végezte. A Debreceni Egyetem Műszaki Karán építészeti tervezést oktatott 2001-től 2009-ig. Tagja a diplomabizottságnak. 1981-től 2001-ig a Keletterv tervezője. 1997-ben saját irodát alapított Debrecenben, a Lengyel Építész Műtermet.

Stúdió'100 Kft.

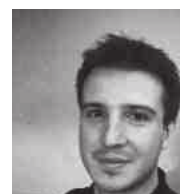
Az irodát 1997-ben Hajnád Erzsébet és Szász László építészek alapították. Az iroda az évek során számos irodaházat, kereskedelmi és lakóépületet tervezett, ezen kívül az ipari épületek terén is több sikeres munkát tudhat magáénak. Az iroda működésére a team-munka jellemző, ahol a tulajdonos társak irányítása mellett fiatal, tehetséges munkatársak jelentős önállósággal dolgoznak a feladatokon. Így a Corvin Corner projekt kapcsán Mórocz Balázs (1) és Vannay Miklós (2) építészek komoly szerepet vállaltak már a koncepció kialakításában és a műszaki tervek elkészítésében, Dombóvári János (3) pedig a megvalósulás időszakában és a közös terek belsőépítészeti kialakításában tett sokat az épület sikeréért.

1

2

3

Szabó Árpád DLA

Építész, településtervező, egyetemi docens. 1999-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán. 1999–2002 között DLA ösztöndíjas a BME Urbanisztika Tanszékén. 2003 óta ugyanott főállású oktató, 2011-től egyetemi docens. DLA fokozatát 2007-ben szerezte. Az ÉME Mesteriskola XVII. ciklusának hallgatója. Czirják Szabó Kft. ügyvezetője, ahol építész és településtervező tevékenységet is végez. 2008 óta az European Magyarország nemzeti koordinátora.

Szabó Levente

Építész, 1999-ben diplomázott a BME Középülettervezési Tanszékén, 2001–2004 között DLA-ösztöndíjas, 2007-től ugyanott főállású oktató, jelenleg egyetemi adjunktus. 2008-ban védte meg DLA-fokozatát. Elvégezte az ÉME-Mesteriskola XVIII. ciklusát, majd 2010-től annak vezető építésze. A Hetedik Műterem Kft. ügyvezetője. 2010-ben Pro Architectura-díjat kapott. 2012-től Bolyai János Kutatási Ösztöndíjas.

Timon Kálmán

Építésmérnök, független kutató, építészeti szakíró. 1965-től számos publikáció és könyv szerzője. 1992–1998 között Budapest XVIII. kerületének főépítésze. 1998-tól 2002-ig a Magyar Építész Kamara kiadványainak szerkesztője. Az Amerikai Épülettervezők Intézetének (AIBD) tagja.

Vukosavljev Zorán

1996-ban diplomázott a BME Építésmérnöki Karán a Középülettervezési Tanszéken. Diplomadíjas, MTA-OTDT Pro Scientia Aranyérmes, Magyar Állami Eötvös Ösztöndíjas, MTA Bolyai Ösztöndíjas. 2003-ban PhD-fokozatot szerzett. Egyetemi docens a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszéken. Számos magyar és nemzetközi konferencia előadója (Bangkok, Ourense, Washington, Kielce, Velence), építészeti szakíró. A „Kortárs holland építész” című könyv szerzője, az „Új evangélikus templomok” társszerkesztője, a „Kortárs portugál építész” társszerzője.

Wesselényi-Garay Andor

1994-ben diplomázott diplomadíjjal a BME Építésmérnöki Karán. 1995-ben saját építészirodát alapított Osváth Gáborral Gyár, majd 2001-ben önálló irodát W-G-A Psychodesign néven. 2000-től az Alaprajz, 2010-től a Metszet folyóirat külsős munkatársa, illetve tanácsadó testületének tagja, 2002-től az Atrium magazin építészeti főszerkesztője, 2006-tól pedig vezető szerkesztője volt. Közel háromszáz építészeti tárgyú cikk, esszé, kritika és tanulmány szerzője, a 2010-es Velencei Biennálé magyar kiállításának egyik kurátora. 2011-ig a Debreceni Egyetem Építésmérnöki Tanszékének főiskolai docense. Jelenleg a NYME-FMK Alkalmazott Művészeti Intézet egyetemi docense Sopronban.

A lépcső
és kert-
kapu
mint a
ház kon-
textusá-
nak introi-
tusa

Fotó és gyűjtés: Szilágyi Mária

Archibald és a városképi kontextus

www.archmaaik.com

arch.

„Képtelen vagyok követni,
hogy mikor milyen
építési jogszabály változik...”

„Rengeteg időm elmegy
azzal, hogy megtaláljam a választ
építési jogi problémáimra...”

„Bizonytalan vagyok,
hogy milyen jogszabályra hivatkozzam
építési jogi vitámban...”

„Tartok tőle, hogy egyszer
bírságot kapok vagy nem fizetik ki
a munkámat, mert nem ismerek
valamilyen jogszabályt...”

ITT A SEGÍTSÉG:

ÉPÍTÉSI § JOG

PONTOSAN, EGYSZERŰEN, KÖZÉRTHETŐEN

- értesítés minden fontos építési jogi változásról
- közérthető, gyakorlatias magyarázatok a jogszabályok értelmezéséhez
- pontos hivatkozások a hatályos jogszabályokra

www.epitesijog.hu

A PORTÁL HASZNÁLATÁVAL

- ✓ naprakészen tájékozódhat az építési jog dzsungelében
- ✓ értékes mérnökórákat takarít meg a gyors információszerzéssel
- ✓ elkerülheti a fölösleges jogvitákat és bírságokat

Időben értesítjük Önt a jogszabályváltozásokról – iratkozzon fel
az **INGYENES** változásértesítőre!

Tájékozódjon az **ELŐFIZETÉS** lehetőségéről és előnyeiről az Építésijog.hu
oldalon!

Most **10 SZÁZALÉK ENGEDMÉNYT** kaphat az
előfizetés árából, ha ezen az oldalon rendeli meg:
<https://epitesijog.hu/elofizetes10szazalek>
és az űrlapon beírja ezt a kódot: EPM-2015-03

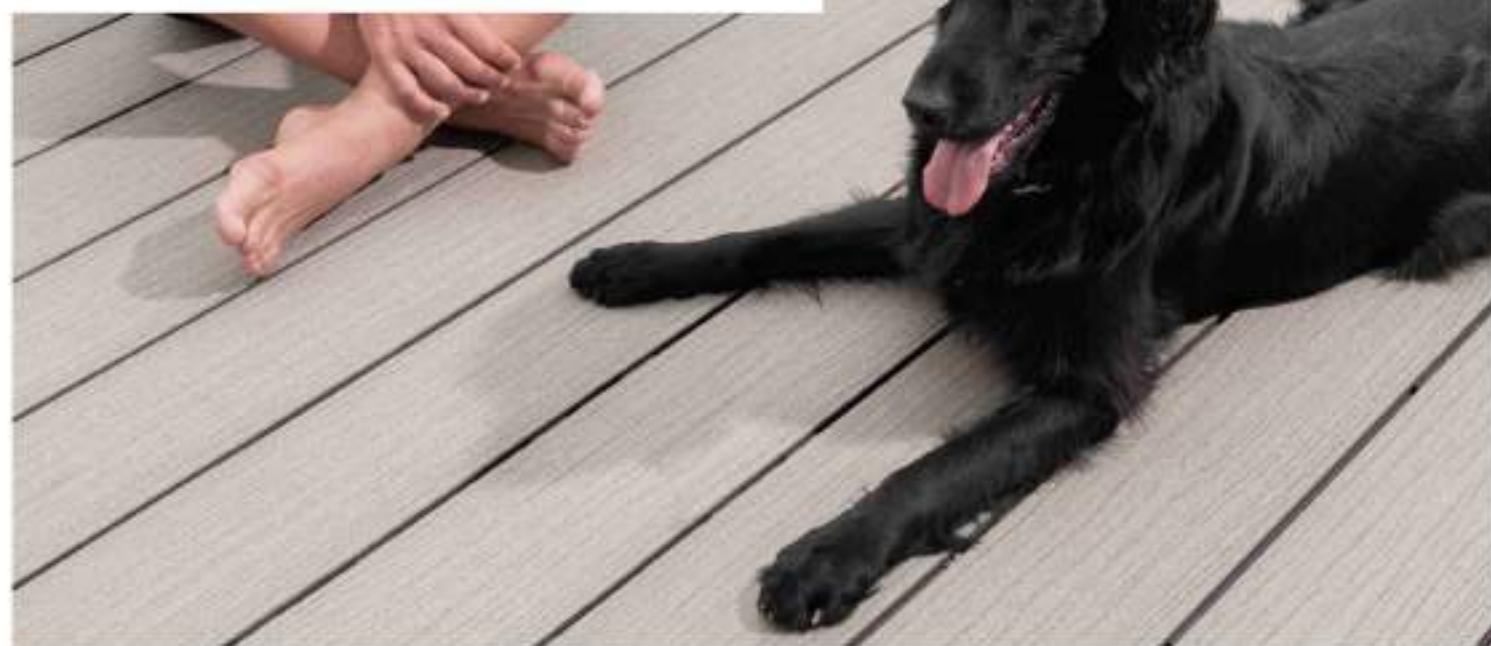
REHAU

Unlimited Polymer Solutions

RELAZZO STYLE

A stílusos terasz

- Környezetbarát WPC alapanyag, 50% fa és 50% polipropilén összetevőkből
- Nincs szükség felületkezelésre, festésre, csiszolásra
- Időjárásállóság, hosszú élettartam
- Új profilkialakítás – természetes fa hatású felület

REHAU Kft. · 2051 Biatorbágy, Rozália park 9. · Tel.: +36 23 530 700 · Fax: +36 23 530 707
budapest@rehau.com · www.rehau.hu

reddot award 2015
winner